

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Kevser Suresi

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir
alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.

Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır

ŞEYH ABBAS KUMMÎ

AHİRET MENZİLLERİ

Çeviri:

Fahrettin Altan - Kadri Çelik

KEVSER

Kevser Yayınları: 53

Eserin Adı: Ahiret Menzilleri

Eserin Orijinal Adı: Menâzilu'l-Ahire ve'l-Metâlibu'l-Fâhire

Yazar: Şeyh Abbas Kummî

Çeviri: Fahrettin Altan - Kadri Çelik

Tashih-Tatbik: Musa Güneş - Abbas Kazimi

Son Okur: Kevser

Dizgi ve Mizanpaj: Kevser

Kapak: Faruk Atlan

Baskı: Yılmaz Matbaacılık (Sertifika: 27185)
Litros Yolu 2. Matb. Sitesi 3 NB 2 Zeytinburnu
Topkapı / İstanbul Tel: 0212 493 00 85

Basım Tarihi: 1. Baskı: Eylül / 2002

5. Baskı: Mart / 2016

ISBN: 978-975-6640-16-6

Balabanağa Mah. Büyük Reşitpaşa Cad.

Yumni İş Mrk. No: 16 B / 25

Fatih – İSTANBUL

Tel: 0212 – 534 35 28 / 555 16 66

Faks: 0212 – 631 36 01 / 555 22 12

www.kevseryayincilik.com

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

İÇİNDEKİLER

Takdim	11
<i>Şeyh Abbas Kummî'nin Ünlü Eserlerinden Bazıları:</i>	12
Yazarın Önsözü	15

Birinci Menzil

ÖLÜM	19
Birinci Durak: Ölüm Sarhoşluğu	19
Ölüm Sarhoşluğunu Kolaylaştıran Şeyler	22
[1- Anne-Babaya ve Akrabalara İyilik]	22
[2- Müminlere Yardım Etmek]	23
[3- Ölmek Üzere Olan Kimsenin Yanında Kur'ân ve Dua Okumak]	24
[4- Recep Ayında Tutulan Oruç]	24
[5- Recep Ayında Kılınan Namaz]	25
[6- Nakledilen Dua ve Zikri Okumak]	25
[7- Müstehap Namazlarda Zilzâl Suresi'ni Okumak]	26
İkinci Durak: Haktan Sapma Anı	27
[Bu Durak İçin Faydalı Olan Şeyler]	27

[1- Adîle Duasını Okumak]	27
[2- Farz Namazlardan Sonra Okunan Dua]	28
[3- Namazları Evvel Vakitte Kılmak]	29
[4- Günahlardan Sakınmak ve Ehlibeyt Dostlarını Sevmek]	29
[5- Hayırlı Akıbet İçin Faydalı Olan On Bir Husus]	30
Birinci Hikâye	32
İkinci Hikâye	34
Nükte	36

İkinci Menzil

KABİR	37
Birinci Durak: Kabir Korkusu	37
[Kabir Korkusunu Gideren Ameller]	40
[1- Definden Hemen Sonra Ölü İçin Kur'ân Okumak, Dua Etmek]	40
[2- Sadaka Vermek, Gücü Yetmediği Takdirde de Aşağıdaki Namazı Kılmak]	40
[3- Defin Gecesi Namazını Kılmak]	41
Bir Hikâye	41
[4- Rükûu Kâmil Olarak Yerine Getirmek]	42
[5- Nakledilen Zikri Okumak]	42
[6- Yâsîn Suresi'ni Okumak]	43
[7- Regaip Kandilinin Namazını Kılmak]	43
[8- Şaban Ayında Oruç Tutmak]	43
[9- Hastaları Ziyaret Etmek]	44

[10- Gerçek Hz. Ali (a.s) Taraftarı Olmak].....	44
İkinci Durak: Kabir Azabı.....	44
[Kabir Azabına Sebep Olan Şeyler].....	45
Kabir Sıkmasından Kurtaran Şeyler	47
Üçüncü Durak: Kabir Sorgusu.....	51
[Bu Durakta Yararlı Olan Bazı Şeyler].....	54
Birinci Öykü.....	55
İkinci Öykü.....	56
Üçüncü Öykü.....	57

Üçüncü Menzil

BERZAH.....	59
Birinci Öykü.....	64
İkinci Öykü	66
Üçüncü Öykü	69
Dördüncü Öykü.....	70
Beşinci Öykü.....	72

Dördüncü Menzil

KIYAMET	75
Kıyamet Korkusundan Kurtaran Şeyler	79
1- [Namazlarda Yûsuf, Duhân, Ahkaf ve Asr Surelerini Okumak].....	79
2- [Yaşlılara Saygı Göstermek]	80
3- [Hac Yolculuğunda Ölmek]	80

4- [Mekke ve Medine'de Ölmek veya Defnedilmek]	80
5- [Günahlardan Sakınmak]	80
6- [İnsanları Değil, Nefsi Düşman Bilmek]	81
7- [Öfkelenmemek]	81
8- [Ehlibeyt'i Sevmek]	81
9- [Müslümanın İhtiyacını Gidermek]	82
10- [Müminin Kabrini Ziyaret Etmek]	83

Beşinci Menzil

KABİRDEN DİRİLMEK	85
Bu Durak İçin Faydalı Olan Bazı Ameller	88
1- [Cenazeyi Teşyi Etmek]	88
2- [Müminin Üzüntüsünü Gidermek]	88
[3- Mümini Sevindirmek]	89
[4- Fakir Bir Mümini Giyindirmek]	89
[5- Tevhid Zikrini Okumak]	90
[6- Çevşen-i Kebir Duasını Okumak]	90
Konuyla İlgili Tamamlayıcı Bir Hadis	90

Altıncı Menzil

AMELLERİN TARTILMASI	93
Salâvatın Faziletiyle İlgili Hadisler	94
Güzel Ahlâkla İlgili Hadisler	98
Güzel Ahlâk Hususunda Birkaç Hikâye	103

<i>Birinci Öykü</i>	103
<i>İkinci Öykü</i>	105
<i>Üçüncü Öykü</i>	107
<i>Dördüncü Öykü</i>	109
HESAP	111
<i>Öykü</i>	113
<i>Bir Başka Öykü</i>	115

Sekizinci Menzil

AMEL DEFTERLERİ.....	117
----------------------	-----

Dokuzuncu Menzil

SIRAT KÖPRÜSÜ.....	123
<i>Öykü</i>	126
<i>[Sırat Köprüsünden Geçmeyi Kolaylaştıran Ameller]</i>	128
CEHENNEM AZABI.....	129
Hadisler	129
Korkanların Öyküsü	134
Gaflet Uykusundan Uyandıran Örnekler	145

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

TAKDİM

Bazı dar görüşlüler ölümü insanın yok olması ve hayatı, doğuşla ölümün arasındaki zamanla sınırlı biliyorlarsa da İslâm dini, ölümü, "yaşayışın bir katından diğer bir katına intikal etmek" şeklinde açıklar. İslâm'a göre insanın yaşamı ebedîdir. Ruhun bedenden ayrılmasıyla, insan bir başka hayata girmiş olur. Nitekim Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

"Zannetmeyin ölmekle yok olacaksınız. Ölüm sizi bir evden öteki eve götürür." ⁽¹⁾

Kitap ve Sünnetten anlaşıldığı kadarıyla, ölümden sonra sınırlı ve geçici bir hayat vardır. Bu hayat, berzah âlemi olup dünya ve ahiret arasında bir vasıta. Bu hayattan sonra da insan için kıyamet ve ahiret hayatı dediğimiz ebedî bir hayat söz konusudur. Semavî kitaplar içersinde kıyamet gününden ayrıntılarıyla söz eden, bu günü çeşitli isimlerle hatırlatan, insanların bu gündeki hâline değinen sadece Kur'ân-ı Kerim'dir. Kur'ân-ı Kerim'e göre, kıyamet gününe inanmak, tevhid ve Allah'ın birliğine inanmakla denktir. Bu konu İslâm dininin üç temel aslından biridir. Buna inanmayan, İslâm dininden sayılmaz ve ebedî helak olmayı hak eder.

Bu konuyla ilgili şimdiye kadar İslâm âlimleri tarafından yüzlerce değerli eser kaleme alınmıştır. Bunlardan biri de,

---

1- Biharu'l-Envar, c. 2, s. 161.

büyük muhaddis Şeyh Abbas Kummî'nin, Kur'ân-ı Kerim ve Resulullah ile Ehlibeyt İmamları'ndan (hepsine selâm olsun) nakledilen hadisleri kaynak alarak, "Ölüm, Berzah ve Kıyamet" konularını bir arada özetle işleyen "*Menâzilü'l-Ahire*" adlı eseridir.

Şeyh Abbas Kummî, hicrî 1294 yılında İran'ın Kum şehrinde dünyaya geldi. Gençliğini Kum'da geçiren Şeyh Abbas Kummî burada ilk önce fıkıh ve usul ilmini okudu, daha sonra yüksek tahsil için Irak'ta bulunan Necef şehrine gitti, orada büyük âlimlerin ilminden istifade etti; özellikle de hadis ilminde, Merhum Hacı Mirza Hüseyin Nurî'den büyük feyizler aldı.

Merhum Muhaddis Kummî, kendinden birçok eser bıraktı ve Hicri 1359 yılında da vefat etti. Allah'ın rahmeti üzerine olsun.

Şeyh Abbas Kummî'nin Ünlü Eserlerinden Bazıları:

- 1- *Mefatihü'l-Cinan* (Resulullah ve Ehlibeyt'inden nakledilen dua hazinesi)
- 2- *Sefînetü'l-Bihar* (Büyük Biharu'l-Envar kitabının konusal indeksi)
- 3- *Gurretu'l-Basire...* (Kısaca Resulullah ve Ehlibeyt'in hayatı)
- 4- *Münthe'l-Amal* (Resulullah ve Ehlibeyt'in Tarihi)
- 5- *Nefesu'l-Mehmûm* (Ayrıntılarıyla Kербela tarihi ve mezalimi)
- 6- *Menazilu'l-Ahire ve'l-Metalibu'l-Fahire* (Elinizdeki kitap)

Muhaddis Kummî bu kitabı Hicri 1347 yılında yazmıştır. Bu kitap daha önce Türkçe olarak başkaları tarafından farklı isimle basılmış olmasına rağmen Kevser Yayınları, kitabın

mütercimleriyle anlaşılabilir olarak içerik ve teknik olarak esere yakınsır bir şekilde bastırmayı uygun gördü. Bu amaçla üzerinde şu çalışmalar yapıldı:

- 1- Kitap yeniden asıl metniyle tatbik edildi ve tercüme edilmeyen bölümler eklendi.
- 2- Türkçesi yeniden gözden geçirildi; akıcı ve anlaşılır bir üslup sergilendi.
- 3- Okuyucuların konulara ulaşımını kolaylaştırmak amacıyla bölüm girişlerine birçok başlık eklendi. Elbette eklenen başlıklar, aynı şekilde açıklamalar, [ ] işaretleriyle belirlendi.
- 4- Birçok Farsça ve Arapça şiirin çevirisi şiir şeklinde yapıldı. Bu hususta yardımlarını bizden esirgemeyen Musa Aydın hocamıza teşekkür etmeyi kendimize bir borç biliyoruz.
- 5- Ayrıntılı fihrist hazırlandı.

KEVSER

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a; salât ve selâm, Hz. Muhammed ve onun temiz soyuna olsun.

Hz. Peygamber'in ve Ehlibeyti'nin (hepsine selâm olsun) hadislerine sarılan naçiz kul Muhammed Rıza oğlu Abbas Kum-mî (Allah sonunu hayır, iyilik ve mutluluk kılsın) şöyle derim:

Yolculuğa çıkmak isteyen birisi, aklî ve naklî deliller gereği, ilk önce yolculuğu için hazırlık yapmalı, yolculuk esnasında ihtiyaç duyacağı miktarda azık toplamalı ve daha sonra yolculuğa çıkmalıdır.

Dolayısıyla önümüzde bulunan; kendisinden kaçış yolu bulunmayan ve zorunlu olarak gideceğimiz ahiret seferine hepimizin hazırlıklı olması ve gereken azığı toplaması büyük önem ve öncelik taşımaktadır.

Nitekim Ebuzer-i Gifarî'nin (r.a) Mekke-i Mükەرreme'ye geldiğinde, Kâbe'nin etrafını saran ve çeşitli yerlerden hacetmek için bir araya gelen halka şöyle seslendiği rivayet edilmiştir:

Ey insanlar! Ben Seken oğlu Cündeb'im. Sizin hayrınızı istiyor ve size acıyorum. Bana doğru gelin ve sözlerime dikkat edin.

Halk Ebuzer-i Gifarî'nin etrafına toplanınca, onlara şöyle hitap etti:

Ey insanlar! Sizden biriniz bir yolculuğa çıkmak istediğinde, kendisi için ihtiyacı miktarınca azık toplar ve hazırlık yapar. O hâlde önümüzde duran ahiret seferi için hazırlık yapıp azık toplamak, bundan daha önemlidir.

Orada bulunanlardan biri, "Bize bu hususta daha fazla açıklamalarda bulun (ne yapmamız gerektiğini söyle)." dediğinde, Ebuzer şöyle buyurdu:

Önemli işleriniz için hac amelini yapın, kıyamet gününün zorluğu için bir gün (müstehap) oruç tutun ve kabrin korkunç durumundan kurtulmak için gece karanlığında namaz kılın...⁽¹⁾

Bir başka rivayette de İmam Hasan'ın (a.s), vefat edeceği zaman Ebu Ümeyyeoglu Cünade'ye verdiği öğütte ilk olarak şöyle buyurduğu nakledilir:

Ahiret yolcuğuna hazırlıklı ol ve bu yolculuğun azığını ecel yetişmeden önce hazırla!⁽²⁾

Çünkü ahiret yolculuğu uzun ve korkunç bir yolculuktur; çetin menzilleri ve dar geçitleri vardır. Böyle bir yolculuk için iyice hazırlanmak ve yeterince azık toplamak gerekir. İnsanoğlu bu işten bir an olsun gaflet etmemeli ve gecegündüzünü bu düşünceyle geçirmelidir.

Nitekim bir rivayette şöyle geçer:

Akşamları herkes uyumak için evine çekildiğinde, Hz. Ali (a.s) camide ve çevresindeki evlerde bulunan herkesin duyaçağı bir şekilde hüzünle şöyle seslenirdi:

1- Biharu'l-Envar, c. 96, s. 258.

حَجَّ حَجَّةَ لِعِظَانِمِ الْأُمُورِ وَصُمَّ صَوْمًا لِرَجْرَةِ التُّشُورِ وَصَلَّ رُكُوعَتَيْنِ فِي سَوَادِ اللَّيْلِ لَوْحَشَةِ الْقُبُورِ...

2- Biharu'l-Envar, c. 96, s. 258: اِسْتَعِدَّ لِسَفَرِكَ وَحَصِّلْ زَادَكَ قَبْلَ حُلُولِ أَجَلِكَ.

Allah size acısın! (Hareket için) hazırlanın. İşte göçe çağrıldınız. Öyleyse dünyaya bağlanıp kalmaya yönelik meylinizi azaltın. Yanınızdaki azıkların iyisiyle bu dünyadan ayrılın. Zor geçitler ve korkulu/endişeli konaklar önünüzdendir. Oraya varmaktan ve O'nun katında durmaktan kaçamazsınız.⁽¹⁾

İşte bu kitapta yüce Allah'ın yardımıyla ahiret yolculuğunun zor geçitleri ve korkunç menzilleri/konakları hakkında açıklamada bulunup, bu yolculuk için yararlı olan birtakım şeyleri birkaç bölümde kısa olarak zikredeceğiz. Bu arada eğer yüce Allah muvaffak kılar, ecel de mühlet verirse, inşaallah sonraları bu konu hakkında şayet çok daha geniş bir kitap yazarım.

Gerçi zamanımızda gerçekten ve tam ciddiyetle bu gibi konulara talip olan insanları da pek göremiyorum. İşte bu yüzden, elinizdeki muhtasar yazıyı da isteksiz ve meyilsiz hâlde kaleme aldım. Ama yine de Hak Tealâ'dan tevfiik ve teyidini her zaman ummaktayım; **O yakındır, duaları kabul edendir.**

1- Nehcü'l-Belâğa, Hutbe: 204: ... تَجَهَّزُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ فَقَدْ نُودِيَ فِيكُمْ بِالرَّحِيلِ ...

Birinci Menzil

ÖLÜM

Yolculuğun ilk konağı ölümdür... Bu konağın sarp yokuşları ve meşakkatli durakları vardır. Biz şimdi onun iki durağına değineceğiz:

Birinci Durak: Ölüm Sarhoşluğu

Ölüm konağının ilk durağı ölüm sarhoşluğu ve can verme zorluğudur. Bu konuda yüce Allah şöyle buyuruyor:

Ölüm sarhoşluğu gerçekten geldi. İşte (ey insan) bu, senin öteden beri kaçtığın şeydir.⁽¹⁾

Bu durak, dört bir taraftan sıkıntı ve zorlukların ölüm yatağında olan insanı kuşattığı çok çetin bir duraktır. Bir taraftan hastalığın şiddetini, ağrısını, dilin tutulmasını, gücün tükenmesini görmekte; bir taraftan çoluk-çocuğunun ağlamasına, kendisini kaybetmelerine, çocuklarının yetim olup sahipsiz kalmasına üzülmeğe; diğer bir taraftan da ömrünü harcayarak gam ve çilelerle veya çeşitli hile ve entrikalarla veya gasp ve zulümlerle elde ettiği mal, mülk ve servetten ayrılmakta, humus ve zekâtını vermediği, helâl ve haram demeden yediği nice mal ve paraları hatırlamakta ve bunları telâfi etme yollarının ise artık kapandığını ve işin işten geçtiğini görmektedir ölüm döşeğinde olan insan...

1- Kâf, 19: وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ

Nitekim Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

Topladığı malları hatırlamaktadır. Onları elde etmek için gözlerini kapatmış, helâl ve haram olduğuna dikkat etmiş, bellisini de, belirsizini de kabullenmiştir. Topladığı her şeyin doğurduğu neticeler ona bağlanmıştır (artık onunla birliktedir). Onlardan ayrılmak üzere olduğunu görür. Topladıkları, nimetlenecekleri ve keyiflenecekleri şeyler geridekilere kalır; lezzet ve rahatlığı başkasına kalmış, vebal ve yükü ise sırtında kalmış, onun rehini olmuştur. (Onlar yiyip içecek, bu zavallı ise onların hesabını verecektir.)⁽¹⁾

Diğer bir taraftan da ölüm döşeğinde olan kimse, başka bir âleme girme dehşetine de kapılmaktadır; önceden görmediği şeyleri artık gözü görmektedir. Nitekim yüce Allah bir ayette buyuruyor ki:

Andolsun, sen bundan gaflet içinde idin. Biz senin gözünden perdeni açtık; bugün artık görüş gücün oldukça keskindir.⁽²⁾

Bir taraftan Hz. Peygamber (s.a.a) ve Ehlibeyti'nin, rahmet ve gazap meleklerinin, onun hakkında hüküm vermek veya bir tavsiyede bulunmak için hazır olduklarını, şeytan ve yardımcılarının da onu şüpheye sokmak ve dünyadan imansız olarak gitmesi için toplanıp bir iş yapmak istediklerini görmekte ve diğer taraftan da ölüm meleşinin ne şekilde geleceği ve canını nasıl alacağı korkusuna kapılmaktadır...

1- Nehcü'l-Belâğa, hutbe: 109:

وَيَتَذَكَّرُ أَمْوَالًا جَمَعَهَا أَغْمَضَ فِي مَطَالِبِهَا وَ أَخَذَهَا مِنْ مُصْرَحَاتِهَا وَمُسْتَبْهَاتِهَا قَدْ لَزِمَتْهُ تَبَعَاتُ جَمْعِهَا وَأَشْرَفَ عَلَى فِرَاقِهَا تَبْقَى لِمَنْ وَرَاءَهُ يُنْعَمُونَ بِهَا فَيَكُونُ الْمَهْنَأُ لِعَبْرِهِ وَالْعِبَاءُ عَلَى ظَهْرِهِ.

2- Kaf, 22: فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ

Hız. Ali (a.s) buyurmuştur ki:

Başlarına nitelendirilmesi zor şeyler gelmiş: Ölüm sarhoşluğu ve yok oluşunun feryadı üstlerine çökmüş, kendilerinden geçmişler, renkleri kaçmıştır.⁽¹⁾

Merhum Kuleynî, İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu nakleder:

İmam Ali (a.s) gözlerinden rahatsızdı. Resulullah (s.a.a) onu görmeye gitti, İmam Ali'nin acıdan feryat ettiğini gördü. Resulullah bu durumu görünce şöyle buyurdu: "Acaba bu bağırman sabırsızlıktan mıdır, yoksa ağrının şiddetinden dolayı mıdır?" Ali (a.s) cevapta şöyle dedi: "Ya Resulallah, ben bu ağrıdan daha şiddetli bir ağrı görmedim."

Resulullah buyurdu ki: "Ya Ali! Ölüm meleği kâfirin ruhunu almak için geldiğinde kendisiyle birlikte ateşten bir şiş de getirir, o şişle onun ruhunu çekip alır! Cehennem ise bundan dolayı şiddetle ses çıkarır." Ali (a.s) bu sözü duyunca, kalkıp oturdu ve şöyle dedi: "Ya Resulallah! O hadisi bir daha söyle, çünkü bana ağrımı unutturdu." Ardından şöyle dedi: "Acaba senin ümmetinden bu şekilde ruhu alınan kimse var mıdır?" Allah Resulü (s.a.a), "Evet, zulmeden hâkimin, haksız yere yetimin malını yiyen kimşenin ve yalan yere tanıklık eden şahsın ruhu bu şekilde alınır." dedi.⁽²⁾

1- Nehcü'l-Belâğa, hutbe: 109: فَأَجْتَمَعَتْ عَلَيْهِ سَكَرَاتُ الْمَوْتِ فَغَيَّرَ مَوْصُوفٍ مَا نَزَلَ بِهِ

Nehcü'l-Belâğa'da şöyle geçer:

فَغَيَّرَ مَوْصُوفٍ مَا نَزَلَ بِهِمْ إِجْتَمَعَتْ عَلَيْهِمْ سَكَرَةُ الْمَوْتِ وَ حَسْرَةُ الْقَوْتِ

2- Biharul-Envar, c. 6, s. 170.

Ölüm Sarhoşluğunu Kolaylaştıran Şeyler

[1- Anne-Babaya ve Akrabalara İyilik]

Şeyh Saduk (r.a) İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

Kim yüce Allah'ın, ölüm sarhoşluğunu kendisi için kolaylaştırmasını istiyorsa, kendi akrabalarına, anne ve babasına iyilik ve ihsanda bulunsun. Kim böyle yaparsa Allah Tealâ, ölüm zorluklarını onun için kolaylaştırır ve hayatında asla fakir olmaz.⁽¹⁾

Nakledildiğine göre Resulullah (s.a.a) vefat etmek üzere olan bir gencin yanına gelip, ona, "La ilâhe illellah söyle." diye buyurdu. Fakat gencin dili tutuldu ve söyleyemedi. Hazret ne kadar tekrarladıysa da o bir türlü bunu söyleyemedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.a) gencin başı ucunda duran kadına, "Bu gencin annesi var mıdır?" diye sordu?

Kadın, "Evet, ben onun annesiyim." dedi. Allah Resülü (s.a.a), "Sen ona karşı öfkeli misin?" dedi. Kadın, "Evet, altı yıldır ki, onunla konuşmamışım." dedi. Resulullah (s.a.a), "Ondan razı ol." dedi. Bunun üzerine kadın, "Senin razı olmanla yüce Allah ondan razı ve hoşnut olsun." dedi.

Kadının, oğlundan razı olduğunu gösteren bu sözü söylemesiyle gencin dili açıldı. Resulullah (s.a.a) ona, "*La ilâhe illellah, söyle.*" diye buyurdu. Genç de, "La ilâhe illellah" dedi.

Ardından Resulullah (s.a.a) gence, "*Ne görüyorsun?*" diye sordu. Genç, "Siyah kıyafetli, kirli, kötü kokulu ve çirkin elbiseli bir adamın benim yanıma gelip boğazımdan tuttuğunu görüyorum." dedi.

Resulullah (s.a.a) gence, şu sözleri demesini istedi: "Ya men yagbelu'l-yesîre ve ye'fû ani'l-kesîri, igbel minni'l-yesîre ve'fû enni'l-kesîre. İnneke ente'l-gafûru'r-rahîm."⁽¹⁾

Genç bu sözleri tekrarladıktan sonra, Resulullah (s.a.a) ona, "Bak, şimdi ne görüyorsun?" diye sordu. "Beyaz ve güzel yüz-lü, güzel kokulu ve temiz elbiseli birisi benim yanıma geldi, o siyah adam sırtını dönüp gitmek üzere." dedi.

Resulullah (s.a.a) aynı cümleleri tekrarlamasını istedi; o da tekrarladı. Sonra Resulullah (s.a.a), "Şimdi ne görüyorsun?" diye sordu. O da, "Artık siyah adamı görmüyorum, o beyaz yüzlü kişi benim yanımdadır." dedi ve vefat etti.⁽²⁾

Yazar der ki: Ey Azizim! Bu hadis hakkında iyice düşün, an-neye karşı gelmenin kötü sonuçlarına ve bıraktığı etkilere bir bak! Bu genç, ashaptan olmasına ve rahmet Peygamberinin onun ziyaretine gelerek şahadet kelimesini (La ilâhe illellah) ona telkin etmesine rağmen, o kelimeyi söyleyemedi. Ama an-nesi ondan razı olur olmaz dili açılıp o kelimeyi söyleyebildi.

[2- Müminlere Yardım Etmek]

Bu hususta, İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle bir hadis nakle-dilmiştir:

Kim mümin kardeşine kışlık veya yazlık bir elbise giy-dirirse, yüce Allah cennet elbiselerinden ona giydirir, ölüm sarhoşluğunu onun için kolaylaştırır, kabrini de genişletir.⁽³⁾

1- [Anlamı: Ey az ibadeti ve ameli kabul eden ve çok günahattan geçen! Benden az itaatimi kabul et ve çok günahlarımı bağışla. Şüphesiz sen çok bağışlayan ve merhametlisin.]

2- Müstedrekü'l-Vesail, c. 1, s. 92, bap: 29, h: 1

3- Biharul-Envar, c. 74, s. 380

Resulullah'tan (s.a.a) da şöyle nakledilmiştir:

Kim mümin kardeşine helva yedirirse, yüce Allah, ölümün acılığını ondan giderir.

[3- Ölmek Üzere Olan Kimsenin Yanında Kur'ân ve Dua Okumak]

Can çekişenin daha çabuk ve rahat can verebilmesi için faydalı olan şeylerden bir diğeri de onun yanında Yâsîn ve Sâffât Sureleri ile Ferec Kelimeleri'nin⁽¹⁾ okunmasıdır.⁽²⁾

[4- Recep Ayında Tutulan Oruç]

Şeyh Saduk İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu nakleder:

Kim recep ayının sonuncu gününü oruç tutarsa, yüce Allah onu ölüm sarhoşluğunun şiddetinden, ölümden sonraki korkudan ve kabir azabından güvende kılar.⁽³⁾

Recep ayının yirmi dört gününü oruç tutmak hakkında birçok sevap nakledilmiştir. Meselâ: Ölüm meleği (Azrail) güzel bir elbise ve cennet şarabından (dolu) bir kadehle bir genç şeklinde onun ruhunu almak için yanında belirir olur ve ölüm sarhoşluğunun kolaylaşması için o içeceği ona içirir.

1- Ferec kelimeleri, namazların kunutunda okunan şu duadır: "La ilâhe illellahu'l-halimu'l-kerîm, la ilâhe illellahu'l-aliyyu'l-azîm, subhanelahi Rabb'is-semavat'is-seb'i ve Rabbi'l-arazîne's-seb' vema fihinne vema beynehunne ve Rabbi'l-arşi'l-azîm, ve'l-hamdu lillahi Rabbi'l-âlemîn." (Müellif)

2- Biharu'l-Envar, c. 81, s. 238-240

3- Biharu'l-Envar, c. 97, s. 33

[5- Recep Ayında Kılınan Namaz]

Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

Kim repace ayının yedinci gecesinde dört rekât namaz kılar ve her rekâtta bir defa Fâtiha, üç defa İhlâs, Felak ve Nâs Surelerini okur ve namazı bitirdikten sonra da on defa salâvat getirir ve on defa da tesbihat-i erbaayı⁽¹⁾ okursa, Hak Tealâ kendi arşının gölgesinde ona yer verir; ramazan ayının orucunu tutanın sevabı kadar ona sevap verir; bu namazı kılıp bitirene kadar melekler ona mağfîret dilerler; [ayrıca yüce Allah onun] can vermesini kolaylaştırır, kabir azabını hafifletir ve o kendi yerini cennette görmedikçe dünyadan ayrılmaz; Hak Tealâ da onu büyük korkudan (kıyamet gününün korkusundan) güvende kılar.

[6- Nakledilen Dua ve Zikri Okumak]

Şeyh Kef'âmî, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

Kim her gün bu duayı on defa okursa, yüce Allah onun dört bin büyük günahını bağışlar ve onu ölüm sarhoşluğundan, kabir azabından ve kıyametın yüz bin dehşetinden kurtarır, şeytan ve ordusunun şerrinden onu korur, borcu ödenir, gam ve kederi yok olur.

Dua ise şudur:

A'dedtu li-kulli havlin la ilâhe illellah ve li-kulli hemmin ve gammin maşaallah ve li-kulli nimetin el-hamdu lillah ve li-kulli rehain eş-şukru lillah ve li-kulli u'cubetin subhanellah ve li-kulli zenbin esteğfirullah ve li-kulli musibetin inna lillahi ve inna ileyhi raciûn ve li-kulli zâkın hasbiyellah ve li-kulli kazain ve kaderin tevekkeltu elal-

---

1- "Subhanellahi ve'l-hamdu lillahi ve-la ilâhe illellahu vella-hu ekber."

lah ve li-kulli aduvvin i'tesamtu billah ve li-kulli taatin ve ma'siyetin la havle vela kuvvete illa billahi'l-aliyyi'l-azîm.⁽¹⁾

Yine bil ki: Şu aşağıdaki değerli zikir (dua) için yetmiş tane büyük mükâfat ve ihsanın olduğu rivayet edilmiştir; (meleklerin) ölüm vakti onu (cennetle) müjdelemeleri de o mükâfat ve ihsanlardan biridir. O zikir şudur:

Ya esmea's-samiîn ve ya ebsare'n-nâzirîn ve ya esrae'l-hasibîn ve ya ahkeme'l-hâkimîn!⁽²⁾

[7- Müstehap Namazlarda Zilzâl Suresi'ni Okumak]

Şeyh Kuleynî (r.a), İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu rivayet eder:

1- [Anlamı: Tüm dehşet ve korkulara karşı hazırlığım, "Lâ ilâhe illellah" (Allah'tan başka ilâh olmadığı inancı); bütün gam ve kederlere karşı "Maşaallah" (her şeyin Allah'ın dilemesiyle gerçekleştiği inancı); bütün nimetler için "Elhamdulillah" (hamdın Allah'a mahsus olduğu inancı); bütün rahatlık ve bolluklar için "eş-Şükrü lillah" (şükrün Allah'a mahsus olduğu inancı); bütün şaşılacak ve hayret edilecek şeyler karşısında "Subhanellah" (Allah'ın her türlü eksiklikten yüce ve münezzehtir olduğu inancı); her günah için "Es-teğfirullah" (Allah'a tövbe ediyorum inancı); bütün musibetlere karşı "İnna lillah ve inna ileyhi raciûn" (hepimizin Allah için olduğumuz ve hepimizin O'ndan geldiğimiz inancı); bütün sıkıntılar için "Hasbiyellah" (Allah'ın bana yeterli olduğu inancı); tüm kaza ve kadere karşı "Tevekkeltu alellah" (Allah'a tevekkül ediyorum inancı); bütün düşmanlara karşı "İ'te-samtu billah" (Allah'a sığınıyorum inancı); bütün itaat ve günahlara karşı da "Lâ havle vela kuvvete illa billahi'l-Aliyyi'l-Azîm" (tüm güç ve kuvvet ancak yüce ve büyük Allah'tandır inancı)dir.]

(Bk. Sefinetu'l-Bihar, c. 7, s. 394, "Kabir" maddesi.)

2- [Anlamı: Ey en iyi duyan! Ey en iyi gören! Ey en çabuk hesaba çeken! Ey hüküm verenlerin en üstünü!]

İzâ zulzilet'il arzu zilzâleha (yani Zilzâl) Suresini okumaktan yorulmayınız. Çünkü kim müstehap namazlarında bu sureyi okursa, yüce Allah depremi ebedi olarak ona ulaştırır ve o, normal ölümle ölene dek zelzele, yıldırım ve dünya afetlerinden biriyle canını kaybetmez. Öleceği zaman, Hak Tealâ katından kerim bir melek ona nazil olur, onun başucunda oturur ve (canını almak için gelen meleğe) şöyle der: Ey ölüm meleği! Allah'ın dostuna yumuşak davran. Çünkü o, beni çok anıyordu.⁽¹⁾

İkinci Durak: Haktan Sapma Anı

Ölüm konağının ikinci durağı ise, ölüm anında gerçekleşebilen adîledir... Adîle, ölüm anında haktan batıla sapmak demektir. Şöyle ki, şeytan o anda can çekişen insanın yanında hazır olur, vesvese ederek imandan çıkarmak için onu şüpheye sokar. İşte bundan dolayı dualarda bu durumdan Allah'a sığınılmıştır.

[Bu Durak İçin Faydalı Olan Şeyler]

[1- Adîle Duasını Okumak]

Büyük İslâm âlimlerinden Fâhru'l-Muhakkikin (r.a) şöyle buyurmuştur:

Kim bu durumdan kurtulmak istiyorsa, gönül rahatlığıyla iman delillerini ve kesin delilleriyle usul-i dini kendi kendine söz konusu etsin ve bunu ölüm anında kendisine geri çevirmesi için Hak Telâla'ya emanet etsin ve hak inançları sıraladıktan sonra şu duayı okusun:

"Allahumme ya erhame'r-rahimin, innî kad evda'tuke yakinî haza ve sebate dinî ve ente hayru mustevdein ve

1- Biharul-Envar, c. 92, s. 331.

kad e-mertena bi-hifzi'l-vedayii, fe-ruddehu aleyye vakte huzûri mevî."(1)

Binaenaleyh bu büyük âlimin belirttiğine göre, meşhur Adîle Duasını okumak ve manasını kavrayıp akılda tutmak, ölüm anında haktan batıla sapma tehlikesinden esenlikle kurtulmak için faydalıdır.(2)

[2- Farz Namazlardan Sonra Okunan Dua]

Şeyh Tusî (r.a), Muhammed b. Süleyman ed-Deylemî'den şöyle nakleder:

İmam Sadık'ın (a.s) huzuruna vardım ve dedim ki: Sizin Şiîleriniz, iman iki kısımdır diyorlar; biri yerleşik ve sabittir, diğeri ise emanet olarak verilip zail olandır. Öyleyse bana öyle bir dua öğret ki, onu okuduğumda imanım kâmil olsun ve benden asla ayrılmasın. İmam (a.s), şöyle buyurdu: "Her farz namazdan sonra şöyle de:

"Razîtu billahi rabben ve bi-Muhammed'in sallallahu aleyhi ve âlihi nebiiyyen ve bi'l-İslâmi dinen ve bi'l-Kur'âni kitaben ve bi'l-Kâ'beti kibleten ve bi-Aliyyin veliyyen ve imamen ve bi'l-Hasani ve'l-Hüseyni ve Aliyy'ibni'l-Hüseyni ve Muhammed'ibn-i Aliyyin ve Ca'fer'ibn-i Muhammed'in ve Muse'bn-i Ca'fer'in ve Aliyy'ibn-i Musa ve Muhammed'ibn-i Aliyyin ve Aliyy'ibn-i Muhammed'in ve'l-Hasan'ibn-i Aliyyin ve'l-Huccet'ibni'l-Hasan'i salâvatullahi aleyhim eimmeten. Allahumme innî razîtu bihim

1- [Anlamı: Allah'ım, ey merhamet edenlerin en merhametlisi! Kuşkusuz ben bu yakinimi ve dinimin sebatını sana emanet ettim; şüphesiz sen yanına emanet bırakılanların en hayırlısısın. Sen bize emanetleri korumamızı emretmişsin, öyleyse onu ölüm anında bana geri çevir.]

2- Mefatihu'l-Cinan, Adîle Duası

eimmeten, ferzanî lehum; inneke ala kulli şey'in kadîr."⁽¹⁾

[3- Namazları Evvel Vakitte Kılmak]

Bu durak için faydalı olan şeylerden biri de farz namazların vakitlerini gözetmek, namazları fazilet vaktinde, ezan okunur okunmaz eda etmektir. Uzun bir hadiste şöyle geçer:

Dünyanın doğu ve batısında, ölüm meleğinin her gece ve gündüz beş namaz vaktinde kendilerine bakmadığı bir aile yoktur. Eğer canını almak istediği şahıs, namazlarını gözeten ve onları kendi vakitlerinde kılan kimselerden ise, ölüm meleği şehadeteyni⁽²⁾ ona telkin eder ve Allah'ın rahmetinden uzak olan İblis'i ondan uzaklaştırır.⁽³⁾

[4- Günahlardan Sakınmak ve Ehlibeyt Dostlarını Sevmek]

Nakledildiğine göre İmam Cafer Sadık (a.s) bir adama şöyle yazdı:

En üstün amelle uğraşıyor iken ruhunun alınmasını ve böylece son amelinin de iyi olmasını istiyorsan, Allah'ın

---

1- [Anlamı: Allah'ı Rab olarak, Muhammed'i peygamber olarak, İslâm'ı din olarak, Kur'ân'ı (semavî) bir kitap olarak, Kâbe'yi kible olarak, Ali'yi veli ve imam olarak, Hasan ve Hüseyin'i, Ali b. Hüseyin'i, Muhammed b. Ali'yi, Cafer b. Muhammed'i, Musa b. Cafer'i, Ali b. Musa'yı, Muhammed b. Ali'yi, Ali b. Muhammed'i, Hasan b. Ali'yi ve Hüccet b. Hasan'ı (Allah'ın selâmı onlara olsun) birer imamlar olarak kabul ettim. Allah'ım, ben onlara razı oldum; öyleyse onların hürmeti için benden razı ol. Kuşkusuz sen her şeye kadirsin.] (Mefatîhu'l-Cinan, Adîle Duasından hemen sonra)

2- [Şehadeteyn; Allah'ın tek ilâh, Hz. Muhammed'in (s.a.a) de O'nun elçisi ve son peygamber olduğuna iman etmekten ibaret o-lan şahadet kelimeleridir.]

3- Sefinetu'l-Bihar, c. 8, s. 107, "Melek" maddesi.

hakını büyük say ve O'nun nimetlerini O'na karşı günah işlemekte sarf etmekten sakın, Allah'ın sana karşı halim davranmasından mağrur olma; bizi anan ve bizi sevdiğini iddia eden kimselere ikram et; ister doğru, isterse yalan söylesinler, onlara ikram etmenin senin için bir sakıncası yoktur; çünkü sana, niyetinin yararı ulaşır; onlara ise yalanlarının zararı dokunur.⁽¹⁾

[5- Hayırlı Akıbet İçin Faydalı Olan On Bir Husus]

İnsanın akıbetinin hayırlı olması ve bedbahtlıktan kurtulup saadete ulaşmak için faydalı olan diğer bazı şeyler de şunlardan ibarettir:

- 1- Sahife-i Seccadiye'nin 11. duasını (yani, "Ya men zikru-hu şerefün li'z-zakirin..." cümlesiyle başlayan duayı) okumak.
- 2- el-Kâfi ve başka kitaplarda naklolun ve benim de "el-Bakiyatü's-Salihât" adlı kitapta "Saatlerle İlgili Dualar" bölümünden sonra naklettiğim "Temcid Duası"nı okumak.
- 3- Kamerî aylardan zilkade ayının pazar gününde kılınması müstehap olan namazı kılmak.⁽²⁾
- 4- Kur'ân-ı Kerim'deki, "Rabbena la tuziğ kulûbena be'de

1- Biharü'l-Envar, c. 74, s. 303

2- [Pazar günü guslettikten ve abdest aldıktan sonra dört rekât namaz kılınır; her rekâta bir defa Fatiha suresi, üç defa İhlâs suresi, bir defa Nâs suresi ve bir defa da Felak suresi okunur, namazdan sonra yetmiş defa istiğfar edilir ("Esteğfirullahe Rabbi ve etûbu ileyh" denir), ardından "Lâ havle velâ kuvvete illâ billahi'l-aliyyi'l-azîm" denilir ve şu dua okunur:

"Ya Azizu, ya Ğaffar, iğfir lî zunûbî ve zunûbe ce-mii'l-mu'mi-nîne ve'l-mu'minat, fe-innehu lâ yeğfir'uz-zunûbe illâ ent.]"

iz hedeytena ve heb lena min ledunke rahmeten inneke ente'l-vehhab."⁽¹⁾ ayetini sürekli okumak.

5- Tesbihat-ı Hz. Fatıma (a.s) diye meşhur olan zikirleri sürekli söylemek. [34 defa "Allahu Ekber", 33 defa "el-Hamdulillah" ve 33 defa da "Subhanellah".]

6- Kaşında "Muhammedun nebiiyullah ve Aliyyun veliyyullah" (Muhammed Allah'ın peygamberi, Ali de Allah'ın velisidir.) yazılı olan akik yüzüğü parmağa takmak.

7- Her cuma günü "Mü'minûn Suresi"ni okumak.

8- Sabah ve akşam namazından sonra yedi defa, "Bismillahirrahmanirrahim, la havle vela kuvvete illa billahi'l-aliiyi'l-azîm" demek.

9- Recep ayının 22. gecesinde sekiz rekât namaz kılmak. Bu namazın her rekâtında bir defa "Fâtiha" ve yedi defa da "Kâfirûn" Sureleri okunur; namazdan sonra on defa salâvat getirilir ve on defa da mağfiret dilenir ["Esteğfirullahe Rabbî ve etûbu ileyh" denir].

10- Şaban Ayındaki Namazı Kılmak. Seyyid b. Tavus, Resullullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet eder:

Kim şaban ayının altıncı gecesi dört rekât namaz kılsa ve her rekâtta bir defa Fâtiha ve elli defa da İhlâs Suresi'ni okursa, yüce Allah onun ruhunu saadet üzere alır, kabrini genişletir ve yüzü ay gibi (parlak) olduğu hâlde kabirden dışarı çıkar (ve şöyle der:) Eşhedu en la ilâhe illellah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluh. (Yani şa-

---

1- [Âl-i İmrân, 8: "Rabbimiz, bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi kaydırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz sen, en çok bağış yapansın."]

hadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur ve şahadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve elçisidir).⁽¹⁾

Yazar der ki: Bu namaz, çok fazilete sahip olan Hz. Ali'nin (a.s) namazının aynısıdır.

Ben burada [günahın, insanı kötü akıbeta sürüklediğini konu edinen] iki hikâyeyi aktarmayı uygun görüyorum:

Birinci Hikâye

Tarikat şeyhlerinden biri olan Fudayl b. İyad'ın, başka öğrencilerden üstün olan bir öğrencisi vardı. Hastalanıp ölüm yatağına düştüğünde, Fudayl onun yanına geldi ve başı ucunda oturup Yâsin Suresi'ni okumaya başladı. Öğrenci üstadına, "Ey üstat! Bu sureyi okuma!" dedi. Fudayl da sureyi okumaktan vazgeçip öğrencisinden, "La ilâhe illellah" söylemesini istedi.

Öğrenci, "Onu da söylemek istemiyorum; ben ondan (Allah'a sığınırız) hiç hoşlanmıyorum." dedi ve sonra bu hâliyle de öldü.

Fudayl bu durumdan rahatsız bir şekilde evine döndü ve bir daha dışarı çıkmadı. Bir gün rüyada onun cehenneme doğru götürüldüğünü gördü. Fudayl ona, "Sen benim en bilgili öğrencimdin, nasıl oldu da yüce Allah irfanı senden aldı ve kötü bir sonuç üzere öldün?" diye sordu. Öğrencisi cevabında şöyle dedi:

Üç haslet bende olduğundan dolayı bu duruma düştüm: Birincisi, koğuculuk yapmak. İkincisi, kıskançlıkta bulunmak. Üçüncüsü ise şarap içmek. Şöyle ki, bir hastalığım vardı, bundan dolayı bir tabibe başvurdum, o bana her yıl

---

1- İkbalu'l-A'mal, s. 690

bir kadeh şarap içmemi, içmediğim takdirde iyileşmeyeceğimi söyledi. Ben de tabibin sözüne uyararak şarap içiyordum. İşte bende olan bu üç haslet beni bu kötü sonuca duçar etti ve bu hâl üzere öldüm.

Yazar der ki: Bu hikâyeden sonra şu hadisi nakletmeyi de uygun görüyorum:

Şeyh Kuleynî, Ebu Basir'den şöyle rivayet eder:

Ümmü Halid-i Mabediyye (adlı bir kadın) İmam Sadık'ın (a.s) huzuruna geldi -ben de İmam'ın huzurunda idim- ve şöyle dedi: "Sana feda olayım, ben bir tür karın ağrısına duçar olmuşum. Irak doktorları, iyileşmem için kavutla birlikte içki içmemi tavsiye ettiler. Sizin hoşlanmayacağınızı bildiğimden dolayı şu ana kadar ondan sakındım, ta ki konuyu bizzat kendinizden sorayım."

İmam (a.s) ona, "Seni, içmekten alıkoyan ne idi?" diye sordu. O, "Çünkü ben, kıyamet günü Cafer b. Muhammed (a.s) bana emir ve nehyetti diyebilmem için dinimle ilgili hususlarda sana itaat etmeyi kendime gerekli biliyorum." dedi.

İmam (a.s) bana -Ebu Basir- dönerek, "Ey Eba Muhammed! Bu kadının sözlerini ve sorularını duyuyor musun?" diye buyurdu.

Sonra Hazret kadına dönerek şöyle buyurdu: "Hayır! Allah'a andolsun ki, ondan bir damla içmene bile izin veremem. Canın buraya -boğazına işaret etti- yetiştiği zaman onu içmekten pişman olacaksın." Bu sözü üç defa tekrarladı ve kadına, "Ne söylediğimi anladın mı?" diye buyurdu.⁽¹⁾

1- Vesail'uş-Şia, c. 17, s. 275, az bir farkla.

İkinci Hikâye

Şeyh Behaî (Allah kabrini nurla doldursun), Keşkül kitabında şöyle nakleder:

Çok zengin ve refah içerisinde olan bir adam hastalanıp ölüm döşeğine düştü. Can verirken şahadet kelimesini telkin ettiler; o, şahadet kelimesi yerine şu şiiri okumaya başladı:

Nereye kayboldu o yol yürümekten yorulan?

Mencab'ın hamamı nerededir?' diyen kadın?

Onun şahadet kelimesi yerine bu şiiri okumasının sebebi ise şundan ibaretti: Bir gün iffetli ve güzel bir kadın, meşhur Mencab hamamına gitmek için evinden dışarı çıktı; ama hamamın yolunu bulamadı. Nihayet, dolaşmaktan yoruldu ve evinin önünde duran bir erkeği görüp, "Mencab hamamı nerededir?" diye sordu. O adam da kendi evine işaret edip, "Hamam burasıdır." dedi.

Kadın, oranın hamam olduğunu zannederek adamın evine girdi. Adam da hemen kapıyı kadının yüzüne kapattı ve onunla zina yapmak istedi. Zavallı kadın tuzağa düştüğünü anlayınca, ondan kurtulmak için plan kurmaya koyuldu. Zahirde kendisinin de bundan hoşlandığını açıkladı ve şunları ekledi:

"Vücudum kirli ve kötü kokuyor, zaten bundan dolayı da hamama gitmek istemiştim. En iyisi sen dışarı çık ve biraz güzel koku al da senin için kendimi hazırlayayım; ayrıca beraber yemek yememiz için de yiyecek bir şeyler alırsan, iyi edersin. Kendin de biraz çabuk dön ki, ben de sana vuruldum."

Adam, kadının kendisine aşırı derecede meyilli olduğunu görünce, ona güvenip onu evde yalnız bıraktı, yemek ve tır al-

mak için evden dışarı çıktı. Ancak evden dışarı çıkar çıkmaz, kadın da evden çıkıp kendisini kurtarmayı başardı.

Eve döndüğünde kadını göremeyen adama ise, bu olayda hasretten başka bir şey nasip olmadı.

Ölmek üzere olan bu adam, işte ölüm anında o kadını hatırlayıp şahadet kelimesi yerine olayı anlatan şiirini okuyordu.⁽¹⁾

Ey mümin kardeş! Bu hikâye üzerinde biraz düşün; adamın bir günahı işlemek istemesinin, onu ölüm anında şahadet kelimesini ikrar etmekten nasıl alıkoyduğuna bir bak! Gerçi o, istediği günahı işleyemedi; ama kötü niyeti, ölüm anında onun şahadet kelimesini ikrar etmesini engelledi.

Bu çeşit öykülerin sayısı oldukça çoktur.

11- Dinî vecibeleri Terk Etmemek. **Bil ki:** [Bazı farzları ihmal edip yerine getirmemek, insanın ölüm anında hak din üzere dünyadan göçmesini engeller ve sonunun kötü olmasına sebep olur. Nitekim] Şeyh Kuleynî (r.a) İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu nakleder:

Kim zekâtтан bir kırat bile vermezse, ölüm vakti isterse Yahudi dininde ölebilir, isterse Hristiyan dininde.⁽²⁾

Yazar der ki: Kırat; yirmi bir dinardır.

Aynı şekilde, hadislerde hacca gitme imkânı olup da hacca gitmeden ölen kimse hakkında da buna yakın ifadeler yer almıştır.⁽³⁾

1- Keşkül, Şeyh Behâî, c. 1, s. 232.

2- el-Kâfi, c. 3, s. 507, Men'uz-Zekât babı, h: 13.

3- el-Kâfi, c. 4, s. 268

Nükte

Rivayet edilir ki: Ariflerden biri, can vermek üzere olan birinin yanına gelir. Oradakiler ariften, o şahsa şahadet kelimesini telkin etmesini isterler; ama arif ona [şahadet kelimesi yerine] şu beyitleri telkin eder:

Âlemlerin günahı benim olsa da yine
Senin lütfun büyüktür (Rabbim), tutacaktır elimi
Dedin aciz olursan, tutarım ben elinden
Bundan aciz olamam, lütfet de gör hâlimi.

İkinci Menzil

KABİR

Ahret yolculuğunun korkunç menzillerinden biri de kabir evidir. Bu ev her gün hâl diliyle şöyle der: "Gurbet (yalnızlık) evi benim, vahşet evi benim, kurt (böcek) evi benim!"⁽¹⁾ Bu menzilin çok çetin durakları ve korkunç yerleri vardır. Biz konuyla ilgili sadece birkaç durağa değineceğiz:

Birinci Durak: Kabir Korkusu

1- Men Lâ Yahzuru'u'l-Fakih kitabında şöyle nakledilmiştir:

Ölüyü kabre doğru götürdüklerinde, onu hemen kabre koymasınlar; çünkü kabrin büyük vahşeti vardır. Her şeyden önce ölüyü taşıyan kişiler, ölümden sonraki anın korku ve vahşetinden Allah'a sığınsınlar. Ardından cenazeyi kabrin yanına bıraksınlar, ölü'nün kabre girmeye hazırlanması için biraz sabretsinler; sonra biraz daha onu kabre yaklaştırsınlar, yine biraz daha sabretsinler, daha sonra onu kabre koysunlar.⁽²⁾

Meşhur Allâme Meclisî'nin babası (Birinci Meclisî), bu hadisi açıklarken şöyle demiştir: Gerçi ruh bedenden ayrılmış ve hayvanî ruh da ölmüştür; ama nefs-i natıka (insanî ruh) diridir, onun bedenle ilişkisi tamamıyla kesilmemiştir; kabir

---

1- Biharu'l-Envar, c. 6, s. 218

2- c. 1, s. 170

sıkması korkusu, Nekir ve Münker'in sorgu-suali, Ruman-i Fettan'ın⁽¹⁾ kabre gelmesi ve berzah azabı endişesi vardır. Hasen olan bir rivayette Yunus'tan şöyle nakledilmiştir:

İmam Musa Kâzım'dan (a.s) öyle bir hadis duymuşum ki, hangi evde o hadisi hatırlasam, ev genişliğine rağmen bana daralıyor. O hadis ise şudur: İmam Kâzım (a.s) buyurdu ki:

"Cenazeyi kabre doğru götürdüğünde (hemencecik onu kabre koyma), Nekir ve Münker'in sorgu-sualine hazırlanması için biraz sabret."⁽²⁾

1- [Hadislerde belirtildiğine göre Ruman; kabir ehlini snava tâbi tutup Nekir ve Münker'den önce kabre giren ve ölünün dünyada iken yaptığı işlerin kaydıyla sorumlu olan meleğin adıdır. Abdullah b. Selâm şöyle nakleder: "Resulullah'a (s.a.a), Nekir ile Münker'den önce ölüye kabirde ilk gelen meleğin kim olduğunu sordum, şöyle buyurdu:

Yüzü güneş gibi parlayan Ruman adındaki bir melek kabre girerek ölüye der ki: "Yaptığın her iyiliği ve kötülüğü yaz!" Ölü, "Ne ile yazayım? Benim mürekkebin ve kalemim yok ki!" dediğinde, o melek şöyle der: "Ağzının suyu mürekkebin, parmaklarının ucu da kalemindir." Ölü, "Peki neye yazayım?! Yanımda kâğıt yoktur." dediğinde ise, "Kefenin senin kâğıdındır, ona yaz." der. O, dünya hayatında işlediği bütün hayır işleri yazmaya başlar. Sıra kötü amellerini yazmaya gelince, melekten utanır. Melek de ona, "Ey günahkâr! Bunları dünyada işlerken utanmadın da şimdi (benden) mi utanıyorsun?!" der ve elindeki mızrakla ona vurmaya istediğinde, "Mızrağı geri çek ve yazıp tamamlamama fırsat ver." der.

İşlediği bütün iyilikleri ve kötülükleri yazdıktan sonra, melek o yazdıklarını dürüp mühürlemesini emreder. "Ne ile mühürleyeyim?! Yanımda mühür yok ki!" dediğinde, melek der ki: "Onu tırnağınla mühürle ve kıyamete kadar boynunda asılı tut!" Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Biz, her insanın işlediklerini, yaptıklarını kendi boynuna doladık, kıyamet gününde onun için açılmış olarak önüne konacak bir kitap çıkarırız." (İsrâ, 13) Mec-mau'l-Behrayn, c. 3, s. 382 "Tayr" maddesi.]

2- Şerhu Men La Yahzuru'l-Fakih, c. 1, s. 450

2- Ünlü sahabî Berâ b. Âzib'den şöyle rivayet edilmiştir: "Resulullah'ın (s.a.a) huzurunda bulunduğumuz bir sırada, Hazretin gözü, bir yerde toplanan halka ilişti ve '*Bunlar ne için oraya toplanmışlar?*' diye sordu. Ashap da, 'Kabir kazmak için toplanmışlar.' dediler."

Berâ diyor ki: "Resulullah (s.a.a) kabir kelimesini duyar duymaz süratle onlara doğru hareket etti. Kabrin yanına varınca, diz üstü kabrin kenarında oturdu. Ben, Resulullah'ın (s.a.a) ne yaptığını iyice görebilmek için karşı yöne geçtim. Peygamber o kadar ağladı ki, gözlerinin yaşıyla toprağı ıslattı. Daha sonra Resulullah bize dönerek şöyle buyurdu:

Kardeşlerim! İşte böyle bir yer için azık toplayın, hazırlanın.⁽¹⁾

3- Şeyh Behâi'nin şöyle dediği nakledilir: Hikmet ehli Allah adamlarından birinin ölüm anında ah çekerek hasret duyduğu görülür. Kendisine, "Bu ne böylesine?" denildiğinde, şöyle cevap verir:

Azıksız olarak uzun bir yolculuğa çıkan, munisi olmaksızın korkunç bir kabre koyulan ve hüccetsiz olarak da adaletli bir hâkimin yanına giden bir kimse hakkında (bunun dışında) ne düşünülebilir ki?!

4- Kutb-i Ravendî şöyle rivayet eder: Hz. İsa (a.s), annesi Merjem öldükten sonra ona şöyle seslendi: "Ey anne! Benimle konuş; acaba dünyaya dönmek ister misin?"

Annesi dedi ki:

Evet. Kışın çok soğuk [ve uzun] gecelerinde Allah için namaz kılmak ve yazın çok sıcak [ve uzun] günlerinde de oruç tutmak için dönmek isterim. Ey yavrum! Bu yol, çok korkunç bir yoldur.

1- Müstedrekü'l-Vesail, c. 1, s. 146, bab: 72, hadis: 15

[Kabir Korkusunu Gideren Ameller]

[1- Definden Hemen Sonra Ölü İçin Kur'ân Okumak, Dua Etmek]

Hz. Fatıma'nın (a.s), Emirü'l-Müminin'e (a.s) şöyle vasiyet ettiği nakledilmiştir:

Ben vefat ettiğimde bana gusül ver, beni kefenle, bana namaz kıl, beni kabre koy, üzerime toprak dök, kabrimin baş tarafında yüzüme doğru otur, benim için Kur'ân oku ve dua et; çünkü o saat, ölünün diriyle irtibat kurmaya ve onunla birlikteliğe muhtaç olduğu bir vakittir.⁽¹⁾

[2- Sadaka Vermek, Gücü Yetmediği Takdirde de Aşağıdaki Namazı Kılmak]

Seyyid b. Tavus (r.a), Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Ölü için kabre bırakıldığı ilk geceden daha çetin bir saat yoktur. Öyleyse sadaka vermekle ölülerinize acıyın. Sadaka verecek bir şey bulamadığınız takdirde ise iki rekât namaz kılın; birinci rekâtta Fatıha'dan sonra iki defa İhlâs Suresi'ni okuyun; ikinci rekâtta ise Fatıha'dan sonra, on defa Tekâsür Suresi'ni okuyun; selâmdan sonra da şöyle deyin: "Allahumme salli ala Muhammed'in ve Âl-i Muhammed, veb'as savabeha ila kabri zalike'l-meyyit fulan bin fulan."⁽²⁾

Yüce Allah o anda, her birinin elinde bir giysi bulunan bin meleği o kabre doğru gönderir, Sûr'a üflenen güne (kıyamet gününe) dek onun kabrinin darlığını genişletir.

1- Müstedreku'l-Vesail, c. 1, s. 148, bab: 79, h: 8

2- [Anlamı: "Allah'ım, Muhammed'e ve Ehlibeyti'ne rahmetini gönder ve namazın sevabını, şu filan oğlu filan ölünün kabrine u-laştır."]

Namaz kılana da, güneşin kendisine doğduğu bütün varlıklar sayısızca sevap yazılır ve kırk derece makamı yükseltilir.⁽¹⁾

[3- Defin Gecesi Namazını Kılmak]

Ölünün defnedildiği ilk gece, yaşadığı vahşetin ve korkunun giderilmesi için [sahih bir rivayete göre], iki rekât namaz kılınmalıdır. Birinci rekâtta Fâtiha Suresi ve Ayete'l-Kürsî okunur, ikinci rekâtta ise Fâtiha Suresi ve on defa da Kadir Suresi okunur. Namazın selâmı verildikten sonra da şöyle denilir:

Allahumme salli ala Muhammed'in ve Âl-i Muhammed, veb'as sevabeha ila kabr-i fulan.⁽²⁾

Bir Hikâye

Üstadım Sıkatü'l-İslâm Şeyh Nurî (Allah kabrini nurla doldursun), "Daru's-Selâm" adlı kitabında, fazilet ve yücelikler madeni olan kendi üstadı Hacı Molla Fethali Sultan-abadî'den (Allah kabrini ıtırda doldursun) şöyle dediğini nakletmiştir:

Benim şöyle bir âdet ve alışkanlığım vardı: Ehlibeyt dostlarından kimin ölüm haberini duysaydım, defnedildiği gece, onu tanısam da, tanımasam da onun için iki rekât namaz kılardım. Benim bu âdetimden hiç kimsenin haberi yoktu. Ancak günlerin birinde dostlarımdan biriyle yolda karşılaştığımda bana şöyle dedi:

"Bugünlerde ölen filan şahsı dün gece rüyamda gördüm. Öldükten sonra başından neler geçtiğini ve hâlinin nasıl

1- Sefinetu'l-Bihar, c. 5, s. 163.

2- [Anlamı: "Allah'ım, Muhammed'e ve Ehlibeyti'ne rahmetini gönder ve şu namazın sevabını, filan ölünün kabrine ulaştır." (Filan kelimesi yerine ölünün ismi söylenir.) -el-Kâfi, c. 3, s. 285.-]

olduğunu sordum. Şöyle cevap verdi: Ben sıkıntı içerisinde ve zor bir durumda idim, azaba tâbi tutulacaktım; fakat filan adamın -sizin isminizi söyledi- (benim için) kıldığı iki rekât namaz beni azaptan kurtardı. Allah, bana ulaşan bu ihsanına (iyiliğine) karşılık o adamın babasına rahmet etsin."

Merhum Hacı Molla Fethali sözlerinin devamında şöyle diyor:

Bu sırada o adam -ölen şahsı rüyasında gören- benden, "O namaz hangi namaz idi?" diye sordu. Böylece ben de, sürekli ölümler için kıldığım namaz âdetimi o adama açıklamış oldum.⁽¹⁾

[4- Rükûu Kâmil Olarak Yerine Getirmek]

Yine kabir vahşeti için yararı olan amellerden biri de, namazın rükûsunu kâmil bir şekilde yapmaktır. Nitekim İmam Muhammed Bâkir'dan (a.s) şöyle rivayet edilmiştir:

Rükûu kâmil bir şekilde yapan kimse, kabir korkusuna yakalanmaz.⁽²⁾

[5- Nakledilen Zikri Okumak]

Bir rivayette şöyle geçer:

Kim, her gün yüz defa, "La ilâhe illellahu'l-meliku'l-hakku'l-mubin" derse, hayatta ol duğu müddetçe fakirlikten emanda kalır, kabir vahşetinden korunur, zenginliği kendine yöneltmiş olur, cennet kapıları ise (onun için) açılmış olur.

1- Dar'us-Selâm, Nurî, c. 2, s. 315

2- Biharul-Envar, c. 6, s. 244

[6- Yâsîn Suresi'ni Okumak]

Uyumadan önce Yâsîn Suresi'ni okumak, kabir korkusunu gideren amellerden biridir.

[7- Regaip Kandilinin Namazını Kılmak]

Yine "Leyletu'r-Reğaib" namazını kılmak da insanı kabir vahşetinden korur. (Bu namazı, faziletleriyle birlikte Me-fatihu'l-Cinan kitabında recep ayının amelleri bölümünde naklettim.)⁽¹⁾

[8- Şaban Ayında Oruç Tutmak]

Bir hadiste şöyle geçer:

Kim, şaban ayından on iki gün oruç tutarsa, Sûr'a üfleninceye dek her gün yetmiş bin melek onu kabirde ziyaret eder.

1- [Recep ayının ilk perşembesini cuma gününe bağlayan geceye "Regaip Gecesi" denir. Bu gecenin kendine has on iki rekâtlık namazı vardır. Şöyle ki:

Recep ayının ilk perşembe günü oruç tutulur. Akşam ve yatsı namazı arasında ikişer rekâtlık hâlinde on iki rekât namaz kılınır ve her rekâtta bir defa Fâtîha Suresi, üç defa Kadir Suresi, on iki defa İhlâs Suresi okunur. Namazdan sonra ise yetmiş defa şu zikir söylenir: "Allahumme salli ela Muhammedin, en-nebiyyi'l-ümmyi-yi ve ela Âlihi."

Sonra da secdeye gidilir ve yetmiş defa şu zikir söylenir: "Sub-bûhun, kuddûsun, Rabbu'l-melâiketi ve'r-Ruh." Secdeden sonra da yetmiş defa şu dua okunur: "Rabb'îğfir verhem ve tecavez emma ta'lem, inneke ente'l-eliiyyu'l-a'zem."

Sonra tekrar secdeye gidilir ve yine yetmiş defa şöyle söylenir: "Sub-bûhun, kuddûsun, Rabbu'l-melâiketi ve'r-Ruh." Sonra da hacet-ler istenir; inşaallah kabul olur.]

[9- Hastaları Ziyaret Etmek]

Şöyle rivayet edilmiştir:

Her kim bir hastayı ziyaret ederse, yüce Allah, öldükten sonra kıyamet gününe kadar kabrinde onu ziyaret etmesi için bir meleği görevlendirir.⁽¹⁾

[10- Gerçek Hz. Ali (a.s) Taraftarı Olmak]

Ebu Said-i Hudri'den şöyle rivayet edilmiştir: Resulullah'ın (s.a.a), Hz. Ali'ye şöyle buyurduğunu duydum:

Ya Ali, sevin; müjdeler olsun sana! Çünkü senin Şiîlerin için ölüm anında bir hasret, kabirde bir korku ve haşır (dirilme) günü bir üzüntü yoktur.⁽²⁾

İkinci Durak: Kabir Azabı

Bu durak kabrin insanı sıkmasıdır... Burası o kadar çetin ve zor bir geçittir ki, onu tasavvur etmek dünyayı insana daraltıyor. Nitekim Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

Ey Allah'ın kulları! Ölümünden sonraki merhale, bağışlanmayan kimse için ölümden daha şiddetlidir; o da kabir-
dir. Öyleyse onun darlığından, karanlığından ve yalnızlığından sakının. Şüphesiz kabir her gün şöyle sesleniyor: "Gurbet (yalnızlık) evi benim, vahşet evi benim, kurt (böcekler) evi benim!" Kabir, ya cennet bahçelerinden bir bahçedir veya ateş çukurlarından bir çukurdur...

Allah'ın, düşmanlarını kendinden sakıncı yaptığı zor ve sıkıntılı yaşam, kabir azabıdır. Yüce Allah, kabirde kâfire doksan dokuz ejderha musallat kılar; ki bu ejderhalar, kı-

---

1- Biharu'l-Envar, c. 8, s. 217

2- Biharu'l-Envar, c. 7, s. 168

yamet gününe dek onu ısırır ve kemiklerini kırar. O ejderhalardan biri, yeryüzüne üflerse, yeryüzünde artık ekin bitmez! Ey Allah'ın kulları! Bu azabın az miktarının bile yeterli olduğu zayıf canlarınız, yumuşak (güçsüz) ve ince bedenleriniz, bu azaba karşı çok güçsüzdürler.⁽¹⁾

Bir rivayete göre İmam Cafer Sadık (a.s), gecenin son saatlerinde uykudan kalktığında, sesini ev halkı duyacak bir şekilde şöyle buyuyordu:

Allahumme einnî ala hevli'l-muttalei ve vessi' aleyye zîka'l-mazce'i, verzugnî hayre ma gable'l-mev-ti ve verzugnî hayre ma ba'de'l-mevti.⁽²⁾

Yine İmam Sadık (a.s) şöyle dua ediyordu:

Allahumme barik lî fi'l-mevti. Allahumme einnî ala sekerati'l-mevt. Allahumme einnî ala ğammi'l-kabr. Allahumme einnî ala zîgi'l-kabr. Allahumme einnî ala zulmeti'l-kabr. Allahumme einnî ala vahşeti'l-kabr. Allahumme zevvicnî mine'l-hûri'l-âyn.⁽³⁾

[Kabir Azabına Sebep Olan Şeyler]

Bil ki: Kabir azabı genellikle idrardan kaçınmamak ve üst başına sıçramasını önemsemezlikten gelmek, söz taşımak, gıy-

1- Biharu'l-Envar, c. 6, s. 218

2- ["Allah'ım, ölümden sonraki aşamaların vahşetine karşı bana yardım et, kabrin darlığını bana genişlet, ölümden önceki ve ölümden sonraki hayırları bana nasip et." el-Kâfi, c. 4, s. 327, h:13]

3- [Anlamı: "Allah'ım, ölümü bana mübarek kıl. Allah'ım, ölüm sarhoşluklarına karşı bana yardımda bulun. Allah'ım, kabir ü-züntüsünü gidermede bana yardımcı ol. Allah'ım, kabir sıkması hususunda bana yardım et. Allah'ım, kabir karanlığına karşı yardımını benden esirgeme. Allah'ım, kabir vahşeti hususunda bana yardımda bulun. Allah'ım, beni hurriyle evlendir."]

bet etmek ve erkeğin kendi eşinden uzaklaşmasından dolayıdır.⁽¹⁾

Sa'd b. Muaz'la ilgili hadisten anlaşıldığına göre, erkeğin kendi ailesine karşı kötü ve sert davranması, ağır ve küfürlü sözler söylemesi de kabir sıkmasına sebep olur.⁽²⁾

İmam Cafer Sadık'tan (a.s) nakledilen bir rivayette de şöyle geçer:

Kabir sıkmasından kurtulan hiçbir mümin yoktur.⁽³⁾

Diğer bir rivayette ise [müminin kabir azabına tâbi tutulmasının nedeni] şöyle anlatılıyor:

Kabir sıkması, müminin zayıf ettiği nimetin keffaretidir.⁽⁴⁾

Şeyh Saduk (r.a) İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu rivayet eder:

Yahudi âlimlerden birini kabre koydular, (sorgusual için gelen melekler) ona şöyle dediler: "Biz Allah'ın azabından yüz kırbaç sana vuracağız." Yahudi âlim, "Benim buna takatim yoktur." dedi. Melekler de kırbaç sayısını azalta azalta bir kırbaça kadar indirdiler ve ardından, "Artık bu bir kırbaçtan kurtuluşun yoktur, mutlaka bir kırbaç sana vurulmalıdır." dediler. Yahudi âlim, "Peki bu kırbacı bana neden vuruyorsunuz ki?" dediğinde, melekler, "Bir gün abdestsiz olarak namaz kıldığın ve bir fakirin yanından geçerek ona yardımda bulunmadığın için." dediler. Sonra ona ilâhî azap olarak bir kırbaç vurdular, derken kabri ateşle doldu.⁽⁵⁾

1- Biharu'l-Envar, c. 6, s. 222

2- Biharu'l-Envar, c. 6, s. 217 ve 220

3- Biharu'l-Envar, c. 6, s. 221.

4- Biharu'l-Envar, c. 6, s. 221, h: 9

5- Biharu'l-Envar, c. 6, s. 221.

Yine Şeyh Saduk (r.a) İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet eder:

Kim, bir mümin kardeşinin isteğini gücü yettiği hâlde karşılamazsa, yüce Allah, kabirde sürekli parmaklarını ısırarak Şüca adındaki büyük bir yılanı ona musallat kılar.

Başka bir rivayette de şöyle geçer:

İster bağışlananlardan olsun, ister azaba uğrayanlardan, bu yılan kıyamete kadar onun parmaklarını ısıracaktır.⁽¹⁾

Kabir Sıkmasından Kurtaran Şeyler

İnsanı kabir azabı ve sıkmasından kurtaracak birçok şey vardır. Biz onlardan sadece birkaçını zikretmekle yetiniyoruz:

1- Hz. Ali'den (a.s) şöyle rivayet edilmiştir:

Her cuma günü Nisâ Suresi'ni okuyan kimse, kabir sıkmasından güvende kalır.⁽²⁾

2- Yine rivayet edilmiştir ki:

Kim sürekli Zuhruf Suresi'ni okursa, yüce Allah onu kabirde, yeraltı hayvanlarından ve kabir azabından emanda kılar.⁽³⁾

3- Yine rivayet olunmuştur ki:

Kim farz ve müstehap namazlarda Kalem Suresi'ni okursa, Allah onu kabir sıkmasından korur.⁽⁴⁾

4- İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

Her kim perşembe günü öğleden cuma günü öğle vakti

1- Biharu'l-Envar, c. 74, s. 330

2- Sefinetu'l-Bihar, c. 7, s. 195

3- Sefinetu'l-Bihar, c. 7, s. 195

4- Sefinetu'l-Bihar, c 7, s. 195

arasında ölürse, Hak Tealâ (c.c) onu kabir sıkmasından kurtarır.⁽¹⁾

5- İmam Rıza'dan (a.s) şöyle nakledilmiştir:

Gece (teheccüt) namazını kaçırmayın; zira kim gece uykudan kalkıp da sekiz rekât gece namazı, iki rekât şef' namazı, bir rekât da kunutta yetmiş defa esteğfirullah demek üzere vitir namazını kılsa, kabir azabından kurtulur, cehennem azabından korunur, ömrü uzar ve maişeti genişler.⁽²⁾

6- Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakledilmiştir:

Kim, Tekâsür Suresi'ni uyuduğu zaman okursa, kabir azabından korunmuş olur.⁽³⁾

7- Her gün on defa şu duayı okuyan kimsenin de, kabir azabından korunacağı rivayet edilmiştir:

A'dedtu li-kulli havlin la ilâhe illellah...

Bu dua birinci bölümde de geçti.⁽⁴⁾

8- Hz. Ali'nin (a.s) türbesinin bulunduğu Neced kentinde defnedilmek de insanı kabir azabına karşı korur. Çünkü rivayetlerde açıklandığına göre, o kutsal mekânın özelliklerinden

---

1- Biharu'l-Envar, c. 6, s. 221 ve 243

2- Sefinetu'l-Bihar, c. 7, s. 195, "Kabir" maddesi.

3- Müstedrekü'l-Vesail, c. 1, s. 340, bab: 11

4- [A'dedtu li-kulli havlin la ilâhe illellah, ve li-kulli hemmin ve gammîn maşaellah, ve li-kulli ni'metin elhamdu lillah, ve li-kul-li rehain eş-şukru lillah, ve li-kulli u'cubetin subhanellah, ve li-kul-li zenbin esteğfirul-lah, ve li-kulli musibetin inna lillahi ve inna i-leyhi raciun, ve li-kulli zîkîn hasbiyellah ve li-kulli kazain ve kaderin tevekkeltu elallah, ve li-kulli aduvvin i'tesamtı billah, ve li-kul-li taatin ve ma'siyetin la havle vela kuvvete illa billahi'l-aliyyi'l-a-zîm.] (Sefinetu'l-Bihar, c. 7, s. 194)

biri orada defnedilen kimseden kabir azabıyla Nekir ve Münker'in sorgu-sualinin kalkmasıdır.⁽¹⁾

9- Kabir azabının kalkmasına sebep olan şeylerden biri de, iki tane yaş ve taze ağaç dalının cenazeyle birlikte kabre konulmasıdır. Hadiste açıklandığına göre, ağaç dalı yaş olduğu sürece, ölü kabir azabı görmez.⁽²⁾

Yine şöyle bir rivayet nakledilmiştir:

Bir gün Resulullah (s.a.a) bir kabrin yanından geçerken, kabirde yatan ölünün azap edildiğini gördü. Bunun üzerine yaprağı alınan bir ağaç dalı istedi. Onu yarıdan kırarak ikiye ayırdı ve birini mezarın başucuna, diğerini de ayak ucuna soktu.

Kabrin üzerine su serpmek de, bu hususta faydalıdır. Hadiste açıklandığına göre, toprağı yaş ve nemli olduğu sürece ölüden kabir azabı kalaklar.⁽³⁾

10- Kim Recep ayının ilk gününde, her rekâta bir defa Fâtiha, üç defa da İhlâs Suresi'ni okumak üzere on rekât namaz kılsa, kabir sıkmasından ve kıyamet gününün azabından korunmuş olur. Yine recep ayının ilk gecesinde, akşam namazını kıldıktan sonra birer defa Fâtiha ve İhlâs Surelerini okuyarak yirmi rekât namaz kılmak da, kabir azabının kalkması için faydalıdır.⁽⁴⁾

11- Recep ayından dört gün veya şaban ayından on iki gün oruç tutmak, kabir azabından korunmaya sebep olur.⁽⁵⁾

1- Sefinetu'l-Bihar, c. 8, s. 189, "Necef" maddesi.

2- Biharu'l-Envar, c. 6, s. 215

3- Biharu'l-Envar, c. 79, s. 23, h: 10

4- İkbalu'l-A'mal, s. 629

5- İkbalu'l-A'mal, s. 651

12- Kabir azabından kurtulmaya sebep olan şeylerden biri de, ölünün başı ucunda Mülk Suresi'ni okumaktır. Nitekim Kutb-i Ravendî İbn Abbas'tan şöyle nakleder:

Bir gün ashaptan birisi bir kabrin karşısında çadır kurup oturdu; ama orada kabrin olmasından haberi yoktu. Ardından Mülk Suresi'ni okumaya başladı ve aniden, 'Bu sure kurtarıcıdır.' diye bir ses duydu. Bu sözü Resulullah'a ilettiğinde, Hazret, "Evet bu sure kabir azabından kurtarıcıdır." buyurdu.⁽¹⁾

Şeyh Kuleynî de İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet eder:

Mülk Suresi önleyicidir; kabir azabını önler.⁽²⁾

13- Daavat-i Ravendî'den Hz. Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

Kim, bir ölü defnedildiğinde onun kabri yanında üç defa, "Allahumme inni es'eluke bi-hakki Muhammed'in ve Âl-i Muhammed, en la tuazzibe haze'l-meyyit." derse, yüce Allah Sûr'a üflenene dek azabı ondan kaldırr.⁽³⁾

14- Şeyh Tusî, Misbahu'l-Müteheccid adlı kitabında Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet eder:

Kim cuma akşamı iki rekât namaz kılarak her rekâtta Fatihâ'dan sonra on beş defa Zilzâl Suresi'ni okursa, yüce Allah onu kabir azabı ve kıyamet gününün korkularından korur.

15- Kabir azabının kalkması için faydalı olan şeylerden biri de, recep ayının ortasındaki gecede [ön dördüncü geceyi on

---

1- Müstedrekü'l-Vesail, c. 1, s. 301, bab: 32, h: 1

2- Biharu'l-Envar. c. 92, s. 314

3- ["Allah'ım, Muhammed ve Âl-i Muhammed'in hakkı hürmetine bu ölü-yü azaba tâbi tutma."] (Sefinetu'l-Bihar, c. 7, s. 193, "Kabir" maddesi.)

beşinci geceye bağlayan gece] her rekâta bir defa Fatiha, on defa da İhlâs Suresi okumak suretiyle otuz rekât namaz kılmaktır.⁽¹⁾

Recep ayının on altı ve on yedinci gecelerinde de bu namazı kılmak aynı özelliğe sahiptir.⁽²⁾

Yine şaban ayının ilk gecesinde yüz rekât namaz kılmak da kabir azabından koruma özelliğine sahiptir. Şöyle ki, her rekâta Fatiha ve İhlâs Sureleri okunur, ikişer ikişer kılınan yüz rekât namaz kılındıktan sonra elli defa İhlâs Suresi okunur.⁽³⁾

Yine şaban ayının yirmi dördüncü gecesinde, her rekâta Fatiha'dan sonra on defa Nasr Suresi okunarak iki rekât namaz kılmak da aynı özelliğe sahiptir.

Yine recep ayının yarısında [on beşinci günün gündüzünde], yüz rekât Aşura gecesini namazı gibi Fatiha, İhlâs, Felak ve Nâs Sureleriyle elli rekât namaz kılmak da kabir azabının kalkması için faydalıdır.⁽⁴⁾

Üçüncü Durak: Kabir Sorgusu

Bu durak, Nekir ile Münker'in kabirdeki sorgu ve sualıdır. İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

Şu üç şeyi inkâr eden, bizim Şiimiz değildir: Miracı, kabirdeki sorgu-suali ve şefaati.⁽⁵⁾

1- İkbalu'l-A'mal, s. 656

2- İkbalu'l-A'mal, s. 664

3- İkbalu'l-A'mal, s. 683

4- İkbalu'l-A'mal, s. 658

5- Biharul-Envar, c. 6, s. 223

Hadislerde açıklandığı üzere⁽¹⁾ o iki melek (Nekir ve Münker) ölünün yanına korkunç bir şekilde gelirler, sesleri gök gürültüsü, gözleri ise göz kamaştırıcı şimşek andırır, "Rabbin kimdir, Peygamber'in kimdir, dinin nedir ve İmam'ın kimdir?" diye soru sorarlar. O anda ölünün cevap vermesi çok zor olduğundan dolayı yardıma muhtaçtır. İşte bundan dolayı iki yerde ölüye inançlarını telkin etmek tavsiye edilmiştir. Bu yerlerden biri, ölünün kabre koyulduğu zamandır; sağ elle ölünün sağ omzundan, sol elle de sol omzundan tutup ona telkin verilir.

İkinci yer ise, ölü defnedildikten sonradır. Defin için gelen insanlar mezarlıktan döndükten sonra ölünün velisi, yani en yakın akrabasının mezarın başucunda oturarak yüksek bir sesle defnedilen ölüye telkin vermesi sünnettir. İki eli kabrin üzerine koyup ağzı kabre yaklaştırarak ölüye telkin vermek daha iyidir. Bu işi yapması için başka biri de naip tutulabilir.

Hadiste açıklandığına göre ölüye telkin edildiğinde Münker, Nekir'e şöyle der: "Gel gidelim, artık sorgu suale ihtiyaç yoktur; çünkü hüccetini (delilini) ona telkin ettiler."⁽²⁾ Daha sonra ona hiçbir şey sormadan yanından ayrılıp giderler.

Men La Yahzuruhu'l-Fakih adlı kitapta şöyle nakledilmiştir: "Ebuzer-i Gifarî (r.a), oğlu Zer vefat ettiğinde onun kabrinin başucunda durarak elini kabre sürüp şöyle dedi:

Allah sana rahmet etsin ey Zer! Allah'a andolsun ki, sen bana karşı iyi idin, oğulluk görevini (güzel şekilde) yerine getirdin. Hâlâ ki seni benden almışlar, (bil ki) ben senden razıyım. Allah'a andolsun ki, senin gitmenle bana bir korku yoktur ve bende bir eksiklik oluşmamıştır; Allah'tan başka

1- Biharu'l-Envar, c. 6, s. 261

2- Ravzatu'l-Muttakîn, c. 1, s. 458

benim kimseye ihtiyacım yoktur. Eğer ölümden sonraki aşamaların korkusu olmasaydı, senin yerine kendi ölmemle daha çok sevinirdim. Fakat birkaç gün geçmişte yapmadıklarımı telâfi etmek ve o âlem için azık toplamak istiyorum.

Şüphesiz senin için endişelenmek, beni sana üzülmekten alıkoymuştur. (Yani, sürekli senin için yararlı olacak ibadet ve itaatleri yapmak düşüncesindeyim. Bu da beni, senin ölümüne üzümlüp gam yemekten alıkoymuştur.) Allah'a andolsun ki, senin ölmene ve benden ayrılmana ağlamadım; fakat senin hâlinin nasıl olacağından ve nasıl geçeceğinden dolayı sana ağladım. Keşke senin ne dediğini ve sana ne denildiğini bir bilseydim!

Allah'ım! Benimle ilgili ona farz kıldığın kendi haklarımı ona bağışladım. Öyleyse sen de farz kıldığın kendi haklarını ona bağışla; çünkü sen bağışlamaya ve ihsanda bulunmaya benden daha lâyıksın.⁽¹⁾

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

Mümini kabre koyduklarında, (işlediği bütün iyi ameller canlı hâlde onun yanında hazır olurlar;) namaz sağ tarafında, zekât sol tarafında, iyilik ve ihsan karşısında, sabrı ise bir başka tarafta yer alır. Sorgu-sualle görevli melekler (Nekir ile Münker) geldiklerinde sabır; namaz, zekât ve iyiliğe şöyle der: "Sahibinizin yardımına koşun (ölüyü koruyun); onu korumaktan aciz olduğunuzda ben onun yanındayım."⁽²⁾

Allâme Meclisî (r.a) şöyle buyurmuştur: el-Mehasin adlı kitapta sahih bir senetle, İmam Muhammed Bâkır'dan veya

1- Men La Yahzuruhu'l-Fakih, c. 1, s. 185.

2- Müstedrekü'l-Vesail, c. 1, s. 183, bab: 30, h:24, az bir farkla ve Biha-ru'l-Envar, c. 6, s. 234

İmam Cafer Sadık'tan (üzerlerine selâm olsun) şöyle rivayet edilmiştir:

Mümin öldüğünde onunla birlikte altı sûret de onun kabrine girer. Ki onlardan biri diğerlerinden daha güzel yüzlü, daha güzel kokulu ve daha temizdir. Bu suretlerden biri ölünün sağ tarafında, biri sol tarafında, biri önünde, biri arkasında, biri ayakucunda ve hepsinden daha güzel olan da başucunda dururlar; herhangi bir yönden (ölüye yönelik) soru veya azap gelmeye başladığında, o yönde bulunan sûret ona mani olur.

Hepsinden daha güzel olan sûret diğer sûretlere, "Siz kimsiniz? Yüce Allah benden taraf size mükâfat versin." der. Ölünün sağ tarafında olan, "Ben namazım.", sol tarafında olan, "Ben zekâtım.", önünde olan, "Ben orucum.", arkasında olan, "Ben hac ve umreyim.", ayakucunda olan da, "Ben mümin kardeşlere iyilik ve ihsanım." der ve ardından, "Peki sen kimsin ki bizden daha güzel yüzlü, daha iyi ve daha güzel kokulusun?" diye sorarlar. O da cevaplarında, "Ben Âl-i Muhammed'in (hepsine Allah'ın selâm olsun) velâyetiyim." der.⁽¹⁾

[Bu Durakta Yararlı Olan Bazı Şeyler]

[1-] Şeyh Saduk (r.a) şaban ayı orucunun fazileti hakkında şöyle rivayet etmiştir:

Kim şaban ayından dokuz gün oruç tutarsa, Nekir ve Münker, onu sorgu-suale çektikleri zaman ona karşı şefkatli olurlar.

[2-] İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s), ramazan ayının yirmi üçüncü gecesini ihya eden (uyumayarak ibadetle geçiren) ve

1- Biharu'l-Envar, c. 6, s. 134

o gecede yüz rekât namaz kılan kimse için birçok faziletler, mükâfatlar nakledilmiştir. Örneğin:

Kim o geceyi ihya ederek (ibadetle) geçirirse, yüce Allah, Nekir ve Münker'in korkusunu ondan uzaklaştırır ve kabirinden ahiret ehlini aydınlatan bir nur çıkar.

[3-] Resulullah efendimizin (s.a.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

Kına yakmak, on dört özelliğe sahiptir: ...Bunlardan biri, Nekir ve Münker'in kına süren insandan çekinmeleridir.⁽¹⁾

[4-] Daha önce şuna değindik ki, Nefes-i Eşref'in pak toprağının özelliklerinden biri de, orada defnedilen kimseden Nekir ve Münker'in sorgu-sualinin kaldırılmış olmasıdır.

Şimdi bu hususu şu öykülerle pekiştiriyoruz:

Birinci Öykü

Allâme Meclisî (r.a) et-Tuhfe'de, (İrşadu'l-Kulûb ve Ferhatu'l-Gariyy'den naklen) şöyle der:

Kûfeli salih bir adam şöyle dedi:

Ben yağmurlu bir gecede Kûfe camisinde idim. O sırada Müslim b. Akil'in (r.a) kabri tarafındaki kapı çalındı. Kapıyı açtıklarında içeriye bir cenaze getirdiler ve cenazeyi Müslim'in kabrinin yanında bulunan bir sofanın üzerine bıraktılar. Bir süre geçtikten sonra cenaze eşliğinde gelenlerden biri oracıkta uyudu ve rüyasında iki kişinin cenazenin yanında hazır olduklarını gördü. Onlardan biri diğerine şöyle dedi: "Baksana, onun bize borcu var mıdır? Bura-yı geçmeden hakkımızı ondan alalım; yoksa bir daha ona

---

1- Biharul-Envar, c. 76, s. 97, h: 2

yaklaşamayız." Sonra uykudan uyanarak, gördüğü rüyayı arkadaşlarına anlattı. Ardından hemen cenazeyi kaldırıp hesap ve azaptan kurtulması için Necef'e götürdüler.⁽¹⁾

Ben de şöyle bir şiir söylemişim:

Ben ölürsem, defneyleyin Haydar yanına beni
Şübber'in babası olan bir gül, Şübeyr'in atası Ali.
Cehennemden korkum olmaz, yatsam Ali yanında
Ne Nekir'den, ne Münker'den mezara girme anında.

İkinci Öykü

Çok büyük ve değerli üstadımız Muhakkik Behbani'den (r.a) şöyle nakledilmiştir:

Rüyamda İmam Hüseyin'i (a.s) gördüm ve Hazret'e, "Ey efendim ve mevlâm! Acaba sizin kenarınızda defnedilen bir kimse sorguya alınır mı?" diye sorduğumda İmam (a.s) şöyle buyurdu: "Hangi melek ondan soru sormaya cesaret edebilir ki?!"

Yazar der ki: Araçların arasında şöyle bir atasözü vardır: "Ehma min muciy'r'il cerad." Yani, "Filan adamın, kendisine sığınanı himaye etmesi, çekirgelere sığınak verenin himayesinden daha çoktur." Bu atasözünün kıssası şöyledir:

Tayy kabilesinden olan Mudlic b. Süveyd isminde göçebe bir şahıs, bir gün kendi çadırında oturduğu sırada Tayy kabilesinden bir grup adam çuval ve torbalarıyla oraya gelir. Onlardan, "Hayır ola, ne için buraya gelmişsiniz?" diye sorar. Cevabında derler ki: "Senin çadırının etrafında pek çok çekirge toplanmıştır, onları avlamak, yakalamak için geldik."

1- Sefinetu'l-Bihar, c. 2, s. 572, "Necef" maddesi.

Mudlic bu sözü duyar duymaz yerinden kalkıp atına biner ve eline bir mızrak alarak şöyle der:

"Allah'a andolsun ki, bu çekirgelere dokunanı öldürürüm. Bu çekirgeler bana sığınacak ve benim yanımda olacaklar ve siz onları yakalamak isteyeceksiniz ha?! Böyle bir şey asla olmaz."

Mudlic, hava ısınıp çekirgeler çekip gidene dek sürekli onları savunur. Çekirgeler oradan uçup ayrıldıktan sonra ise onlara şöyle der: "Artık çekirgeler benim himayemde değil, dağılıp gittiler; onlara karşı nasıl davranacağınızı kendiniz bilirsiniz."⁽¹⁾

Üçüncü Öykü

Hz. Mehdi'yi (ruhumuz ona feda olsun) ziyaret etmeye muvaffak olan ve ondan bazı sorular soran Hacı Ali Bağdadî'den şöyle nakledilmiştir:

Hazret'e, "Kim cuma gecesi (perşembeyi cumaya bağlayan gece) İmam Hüseyin'in kabrini ziyaret ederse, (kıyamet günü) güvende olacaktır." şeklinde bir rivayet nakledilmektedir bizlere; acaba doğru mudur?" diye sordum. Buyurdu ki: "Evet, Allah'a andolsun (doğrudur)." Bunu söyledikten sonra İmam'ın gözleri doldu ve ağlamaya başladı.

Ardından ben, "Efendimiz, bir başka sorum da var." dedim. İmam, "Sor." dedi. Dedim ki: "1269 (hk.) yılında Hz. Rıza'nın (a.s) kabrini ziyarete gittik. İmam'ın mübarek türbesine girdiğimizde, Necef'in doğu çöllerinde yaşayan bir bedevî ile karşılaştık. Ona, 'İmam Rıza'nın (a.s) velâyetini kabul etmenin karşılığı nedir?' sorduğumuzda, 'Cennet-

1- Sefinetu'l-Bihar, c. 1, s. 570.

tir.' dedi ve ekledi: 'Ben on beş gündür, mevlâm İmam Rıza'nın (a.s) (yemekhanesine misafirim,) malından yararlanmakta, yemeklerini yemekteyim. Benim kanım ve etim Hazret'in malından beslendiğine göre, artık Nekir ile Münker'in benim kabrime gelmeleri (ve beni sorgu-sualle çekmeleri) nasıl mümkün olabilir?! Şimdi o bedevînin sözleri doğru mu? Acaba Ali b. Musa Rıza onu Nekir ve Münker'in elinden kurtaracak mı?" İmam (a.s) buyurdu ki: "Evet, andolsun Allah'a ki ceddim onun kefilidir."

Üçüncü Menzil

BERZAH

Korkunç menzillerden biri de berzah âlemidir. Yüce Allah bir ayette şöyle buyurmuştur:

Onların önlerinde, diriltilip kaldırılacakları güne kadar bir berzah (ara dönem) vardır.⁽¹⁾

İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet edilmiştir:

...Ancak Allah'a andolsun ki, ben sizler için berzahtan korkmaktayım!

Ravi, "Berzah nedir?" diye sorduğunda, İmam (a.s) şöyle buyurdu:

Berzah, ölünce kıyamete kadar kalınan kabirdir.⁽²⁾

Kutb-i Ravendî'nin "Lübbü'l-Lübab" kitabından şöyle nakle edilmiştir: Bir hadiste şöyle geçer:

Ramazan ayında her cuma gecesi (perşembeyi cumaya bağlayan gece) ölüler (evlerine gelip) yüksek sesle bağırarak şöyle derler: "Ey ehlim (eşim)! Ey çocuklarım! Ey yakınlarım! Bize bir şeyle iyilikte bulunun ki, Allah da size rahmet etsin; bizi hatırlayın, unutmayın; bize acıyın, garipliğimize, yalnızlığımıza merhamet edin. Şüphesiz biz dar bir zindan, keder, gam ve zorluk içinde yaşamaktayız.

1- Mu'minûn, 100

2- Sefinetu'l-Bihar, c. 1 s. 268

O hâlde sizler de bizim gibi olmadan bize acıyın, duanızı bizden esirgemeyin, bizim için sadaka verin, belki bu vesileyle Allah bize rahmetini gönderir. Ey Allah'ın kulları! Biz de sizin gibi güçlüydük; sözlerimizi duyun, bizleri unutmayın. Sizin, içinde bulunduğunuz refahı biz de yaşadık, elinize geçen mallara biz de sahiptik. Biz onları Allah yolunda harcamadık, yoksulun ve hak sahibinin hakkını vermedik. Sonuçta ise, onlar bizim için vebal (günah vesilesi) oldu, faydası ise başkalarına dokundu. Bize bir dirhem, bir parça ekmek veya herhangi bir şeyle (fakire vermek ve ih-sanda bulunmak suretiyle) merhamet edip acıyın."

Ardından şöyle feryat ederler: "Yakında siz de nefsinize ağlayacak, ağlamanızdan ise hiç fayda görmeyeceksiniz. Nitekim biz de (şu an) ağlıyor ama fayda elde edemiyoruz; o hâlde bizim dururumuza düşmeden, çalışın."⁽¹⁾

Câmiu'l-Ahbar'da nakledildiğine göre, bir grup ashap Pey-gamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmişler: "Ölü-lerinize hediye gönderin." Ashap, "Ölülerin hediyesi nedir?" diye sorduklarında, buyurdu ki: "Sadaka ve duadır." Ardın-dan şöyle buyurdu:

Müminlerin ruhları her cuma günü evlerinin hizasında dünya semasına inerler, hüzünlü bir sesle ve ağlar hâlde şöyle feryat ederler: "Ey ehlim! Ey babam! Ey annem! Ey yakınlarım! Allah sizlere merhamet etsin; bizlere, önceden bizim elimizde olan mallarla iyilikte bulunun! O mallar ki, şimdi azap ve hesabı bize kaldı, faydası ise başkalarına ulaştı." Daha sonra her ruh kendi yakınlarına seslenerek şöyle der: "Bize bir dirhem, bir parça ekmek veya bir el-biseyle de olsa iyilikte bulunun, ta ki Allah da size cennet elbisesi giydirdisin."

Ashap diyor ki: Ardından hem Resulullah (s.a.a), hem de biz ağladık. Peygamber (s.a.a) konuşamayacak derecede hüngür hüngür ağladıktan sonra şöyle buyurdu:

Onca nimet ve sevinçten sonra bu toprakta çürüyenler de sizin din kardeşlerinizdir. Kendilerine azap edildiğini ve helâkete uğradıklarını bildirir ve şöyle derler: 'Eyvahlar olsun bize! Eğer elimizde olan şeyleri Allah'ın itaat ve rızası yolunda harcamış olsaydık, şimdi size muhtaç olmazdık.' Sonra hasret ve pişmanlıkla geri dönerek (diri yakınlarına hitaben) şöyle seslenirler: Çabuk ölülerin sadakalarını gönderin!⁽¹⁾

Aynı eserde Peygamber efendimizden (s.a.a) şöyle nakledilmiştir:

Bir melek, ölü için verdiğiniz her sadakayı, parlaklığı yedi kat göklere erişen nurdan bir testi içerisine alır; kabrin kenarında durur ve kabirdekilere şöyle nida eder: 'Selâm olsun size ey kabir ehli! Yakınlarınız sizlere şu hediyeleri gönderdi.' Ölü de onu alıp kabrine koyar, böylece kabri genişler.

Hz. Peygamber (s.a.a) daha sonra şöyle buyurdu:

Bilin ki, ölüye sadaka vermekle de olsa merhamette bulunan kimseye, Allah nezdinde Uhud Dağı kadar mükâfat verilir, Allah'ın Arşı'ndan başka hiçbir gölgenin olmadığı kıyamet gününde, Allah'ın Arşı'nın gölgesinde yer alır, böylece bu sadakayla hem ölü, hem de diri kurtuluşa erer.⁽²⁾

Nakledildiğine göre, birisi rüyasında Horasan Emiri'nin yalvarıp yakararak şöyle dediğini görmüş:

1- Camiu'l-Ahbar s. 197

2- Camiu'l-Ahbar, s. 197

Köpeklerinizin önüne attığınız şeylerden bana da gönderin, ona bile muhtaç durumdayım.⁽¹⁾

Allâme Meclisî, "Zadu'l-Mead" adlı kitabında şöyle der:

Ölüleri unutmamak lâzım; zira hayırlı işlerden mahrum durumdalar; mümin kardeşleri, yakınları ve çocuklarına ümit bağlamışlar, dört gözle onların ihsanlarını bekliyorlar. Özellikle de gece (teheccüt) namazlarında, farz namazlardan sonra ve kutsal mekânlarda dualarını bekliyorlar. Anne ve babaya diğerlerinden daha çok dua etmek ve hayırlı işler yapmak gerekir.

Bir hadiste şöyle geçer: Nice evlâtlar vardır ki, anne ve babaları hayattayken kötü olsalar da, onlar öldükten sonra haklarında yaptığı iyi işler neticesinde hayırlı evlât olabirler. Aynı şekilde, anne ve babaları hayatta iken iyi evlât (anne-babası kendisinden razı) olan nice evlât da, yapması gereken hayırlı işleri az yaptığı hasebiyle kötü evlât konumuna düşer (anne-babasının gazabını kazanır).

Anne, baba ve diğer akrabalar için yapılacak başlıca hayırlı işler; onların borçlarını ödemek, Allah ve kul haklarını eda etmek, hac ve benzeri kazaya kalan ibadetlerini bizzat kendisi veya bir başkasını ecîr tutmak suretiyle yerine getirmektir.⁽²⁾

Sahih rivayette yer aldığına göre, İmam Sadık (a.s) her gece kendi evlâdı için ve her gün de anne-babası için iki rekât namaz kıları; birinci rekâtta Kadir Suresi'ni, ikinci rekâtta da Kevser Suresi'ni okurdu.⁽³⁾

Senedi sahih olan bir hadiste İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

1- Sefinetu'l-Bihar c. 8, s. 133

2- Biharu'l-Envar, c. 74, s. 59, h: 21, az bir farkla.

3- Zadu'l-Mead, s. 573-574

Bazen ölü darlık ve zorluk içinde olduğu bir anda yüce Allah ona genişlik ve rahatlık verir, darlıktan kurtarır ve ona, "Sana verilen bu rahatlık, falan mümin kardeşinin senin için kıldığı namaz sebebiyledir." denir.

Ravi, "İki rekâtlık bir namazın sevabına iki ölüyü ortak edebilir miyim?" diye sorunca, İmam (a.s), "Evet edebilirsiniz." diye buyurdu.

Daha sonra şöyle ekledi:

Diri birinin, kendisine verilen hediyeye sevindiği gibi, ölü de kendisi için yapılan dua ve istiğfarlarla sevinir, rahatlığa kavuşur.⁽¹⁾

Yine İmam Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

Namaz, oruç, hac, sadaka, dua ve diğer hayır ameller kabirdeki ölüye ulaşır. Bu amellerin sevabı hem ölüye, hem de o hayır ameli yapana yazılır.

Başka bir hadiste de şöyle buyurmuştur:

Müslümanlardan her kim ölen birinin hayrına salih amel yaparsa, yüce Allah onun sevabını kat kat verir ve ölü de o amelden faydalanır.⁽²⁾

Yine bir başka rivayette şöyle yer almıştır:

Herhangi bir şahıs bir ölü için sadaka verdiğinde, yüce Allah Cebrail'e yetmiş bin melek ve o ölünün kabrine gitmesini emreder. Her birinin elinde ilâhî nimetlerle dolu bir tabak bulunan melekler ona şöyle derler: "Selâm olsun sana ey Allah'ın dostu! Bu, falan müminin sana gönderdiği hediyedir." Böylece kabri aydınlanır ve Allah cennette

---

1- Zadu'l-Mead, 573-574

2- Zadu'l-Mead, 573-574

ona bin şehir ikram eder, onu bin huri ile evlendirir, ona bin elbise giydirebilir ve onun bin ihtiyacını giderir.⁽¹⁾

Yazar der ki: Burada sadık rüyalardan birkaçını nakletmeyi uygun görüyorum. Sakın bunlara itinasızlık etmeyisin, onları boş rüya veya çocuklara nakledilen masal türünden sanmayasın! Bunların üzerinde iyice düşün ki bu tür vakıalar insanın aklını başından, uykusunu gözünden alır:

Efsaneler gözlere uyku saçarlar acep!

Benim efsanem ise, uyku çalar gözden hep!

Birinci Öykü

Üstadım Sıkatu'l-İslâm Nurî (Allah kabrini ıtrılı kılsın), "Darü's-Selâm" kitabında büyük âlim ve fakih, muhakkiklerin üstadı, uzak yerlerden ilim için kendisine akın edilen, her türlü eksiklikten uzak olan Seyyid Hasan el-Hüseynî el-İsfahânî'nin oğlu, fazilet ve takva sahibi, Allah tarafından desteklenen, rüştü erişen, âlim olan Emîr Seyyid Ali b. Hasan'ın (Allah ona emniyet elbisesini giydirdi ve onu cennet efendileriyle haşreylesin) kendisine şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

Babam Allâme (Hasan İsfahânî) vefat ettiğinde ben Necef'e yerleşmiş, ilim tahsil etmekle meşgul idim. Babamın işlerini kardeşlerimden bazısı yürüttüğü için ben yapılan işler hakkında geniş bilgiye sahip değildim. Babamın vefatından yedi ay sonra annemi de kaybettim. Annemin cenazesini de getirip Necef'e defnettiler. Bir gece rüyamda babamı gördüm. Oturduğum odaya geldi, ben de hemen kalkıp kendisine selâm verdim. Odanın baş tarafında oturarak benim hâl ve hatırımı sordu. Rüyamda babamın ölmüş olduğunu bildiğim için şaş-

---

1- Zadu'l-Mead, 574

kınlıkla, "Siz İsfahan'da vefat ettiniz, oysa sizi burada görüyorum. Buraya nasıl geldiniz?" diye sordum.

Babam şöyle dedi: "Evet vefat ettikten sonra beni Necef'e naklettiler ve şu anda mekânımız Necef'tedir."

Kendisine, "Annem de yanında mı?" diye sordum. "Hayır!" deyince dehşete kapıldım. Ardından, "O da Necef'tedir, ama başka bir mekândadır." dediğinde, (rahatladım ve) babamın âlim olduğu için annemden daha üst bir makamda olduğunu anladım. Daha sonra babamın hâl ve hatırını sordum, şöyle buyurdu: "Ben daha önce darlık ve sıkıntıda idim, ama şimdi Allah'a hamdolsun durumum iyidir. Darlık ve sıkıntılar genişlik ve ferahlığa dönüştü." Ben, "Siz de mi sıkıntıya duçar oldunuz?!" diyerek şaşkınlık içinde bunun nedenini sorunca, babam şöyle dedi: "Evet. Ağa babanın oğlu meşhur nalbant Hacı Rıza'ya borcum vardı. Ona olan borcumdan dolayı durumum çok kötü idi."

Benim şaşkınlığım daha da arttı ve uykudan uyandım. Korku ve şaşkınlık içinde babamın vasisi olan kardeşime bir mektup yazarak gördüğüm rüyayı anlattım ve babamın gerçekten Hacı Rıza'ya borcunun olup olmadığını öğrenmesini istedim. Kardeşim cevapta babamın borç defterinde böyle bir borcunun olmadığını yazdıysa da, bizzat o şahsa gidip sormasını istedim. Bir süre sonra kardeşim yazdığı mektupta şöyle diyordu:

Ben Hacı Rıza'nın yanına gittim ve o şöyle dedi: Evet, benim babandan on sekiz tümen [İran'ın para birimi] alacağım vardı ve bunu Allah'tan başka kimse bilmiyordu. Baban vefat ettiğinde, bunu borç defterine yazmadığını öğrendim. Vefat ettikten sonra babanızın bana böyle bir borcunun olduğunu iddia edecek olsaydım, ispat edemezdim. Çünkü rahmetli babanıza güvenip onu borç defterine yazdığını sanmıştım; ancak sonraları bu hususta ihmalkâr

davrandığı ortaya çıktı. Dolayısıyla ben de alacağımdan ümidimi kestim ve ondan sizleri haberdar etmedim.' Daha sonra ben senin gördüğün rüyayı ona anlattım ve babamızın borcunu ödemek istedim; ancak Hacı Rıza, babamızın kendisine olan borcunu bu şekilde haber vermesinden dolayı hakkını helâl edip, almaktan vazgeçti.⁽¹⁾

İkinci Öykü

Yine büyük üstadım muhaddis Sıkatu'l-İslâm Nurî (Allah kabrini nurla doldursun) "Daru's-Selâm" kitabında fazilet ve takva sahibi Hacı Molla Ebu'l-Hasan Mazenderanî'nin şöyle söylediğini nakletmektedir:

Benim Molla Cafer adında Tilek'li büyük bir âlim dostum vardı. Büyük bir veba salgınında kendisinden önce ölen birçok insan bu dostumu vasî olarak tayin etmişlerdi. Molla Cafer onların vasiyeti üzere mallarını toplamış, ama gerekli yerlere harcamadan, o da vebaya yakalanarak ölmüştü. Neticede mallar zayı olmuş, gerekli yerlere ulaştırılmamıştı.

Günün birinde Allah bana İmam Hüseyin'in (a.s) kabrini ziyaret etmeyi nasip etti. Kербela'da bir gece rüyamda boynuna, ateş saçan kızgın zincir vurulmuş birini gördüm. Zincirin her bir ucu, adamın iki tarafında duran iki şahsın elide idi. Boynuna zincir atılan adamın ise dili uzamış, göğsüne kadar sarkmıştı. Beni görünce yanıma geldi. Yaklaştığında dostum Molla Cafer olduğunu gördüm, hâline pek şaşırđım. Benimle konuşmak ve benden yardım istemeye çalıştı; ama o iki şahıs zincirin iki tarafından çekerek onu geriye attılar, konuşmasına izin vermediler. Ardından tekrar bana yaklaşmak istedi, yine bırakmadılar ve bu durum tam üç defa aynı şekilde tekrarlandı...

1- Dar'us-Selâm, c. 2, s. 165

Ben bu durumdan korkuya kapıldım ve çılgılık atarak uyan-
dım. Çılgılığımın yanımda uyuyan bir âlim de uyan-
dı. Ona gördüğüm rüyayı anlattım. Tam bu sırada harem kapıları
da açılmıştı. Birlikte ziyarete gitmemizi ve dostum Molla Ca-
fer için Allah'tan bağışlanma dilememizi istedim. İmam Hü-
seyin'in (a.s) kabrini ziyaret ettik ve yapmak istediklerimizi
yaptık. Bundan tam yirmi yıl geçti ve ben Molla Cafer'in du-
rumu hakkında herhangi bir bilgi edinemedim; sadece kendi-
sini vasî tayin eden halkın maliyla ilgili görevini tam olarak
yapmadığı için bu hâle düştüğünü anladım.

Daha sonra Allah'ın lütfüyle hacca gittim. Hac amellerini ta-
mamladıktan sonra Medine'ye dönerken ağır şekilde has-
talandım, yürüyecek hâlim yoktu. Arkadaşlarıma; ölmeden
önce beni yıkamalarını, elbiselerimi değiştirmelerini ve omuz-
larına alarak Hz. Resulullah'ın (s.a.a) türbesini ziyarete götür-
melerini istedim. Arkadaşlarım da isteğimi yerine getirdiler.

Resulullah'ın (s.a.a) mutahhar ravzasına, pak haremine varın-
ca bayıldım. Arkadaşlarım beni orada bırakıp kendi işleriyle
meşgul oldular. Ayıldığımda tekrar beni sırtlayıp Resulul-
lah'ın türbesinin yanına götürdüler, böylece efendimizin tür-
besini ziyaret ettim. Ardından beni Hz. Fatıma'nın (a.s) evinin
arka tarafına götürdüler, orada oturup ziyarete bulundum
ve iyileşmem için Hz. Fatıma'ya tevessülde bulundum.

Hz. Fatıma (a.s), rivayetlerde yer aldığı üzere Hz. Hüseyin'i
çok seviyordu; ben ise Kerbela'da Hz. Hüseyin'in türbesinin
yakınında otuyordum; bu vesileyle, Hz. Fatıma'yı aracı kı-
larak Allah'tan kendim için şifa diledim. Daha sonra Hz. Re-
sulullah'a (s.a.a) yönelerek isteklerimi dile getirdim. Resulul-
lah'tan, vefat eden dostlarım için şefaata diledim. İsimlerini tek
tek zikrederken aklıma daha önce rüyada gördüğüm dostum
Molla Cafer geldi; çok üzüldüm, onun için bağışlanma, şefaata

diledim ve Resulullah'a (s.a.a) şöyle dedim: "Ben yirmi sene önce rüyamda durumunun kötü olduğunu görmüştüm; rüyamın da sadık mı, yoksa geçersiz mi olduğunu bilmiyorum..." Kısacası, dostumun hakkında elimden gelen her duayı yaptım, bağışlanması için ısrarda bulundum.

Derken durumumda iyileşme hissettim; kimseden yardım almaksızın eve döndüm. Böylece Hz. Fatıma'nın (a.s) bereketiyle iyileştim. Medine'den ayrılmak üzereyken Uhud'a gidip orada konakladık. Uhut şehitlerini ziyaret ettikten sonra orada uyudum ve rüyamda dostum Molla Cafer'i gördüm. Bu defa oldukça sevinçliydi, beyaz elbiseler giymiş, sarık takmış, elinde bir baston vardı. Bana selâm verip şöyle dedi:

Merhaba gerçek dostum; dost dediğin senin gibi olur! Ben bunca yıldır darlık, belâ ve şiddet içindeydim. Sen Peygamber'in (s.a.a) mübarek ravzasından dışarıya çıkmadan benim de kurtulmama vesile oldun. İşte birkaç gün önce beni yıkayıp temizlediler, pisliklerden arındırdılar. Bu elbiseyi bana Hz. Peygamber (s.a.a), bu abayı da Hz. Fatıma (a.s) gönderdi. Allah'a şükür sonunda rahatlığa ve güzelliğe kavuştum. Şimdi de ben seni uğurlamak ve sağ-salim ehline döneceğini, onların da sağlık ve afiyet içinde olduklarını müjdelemek için geldim...

Bu esnada uykudan uyandım ve büyük bir sevinçle Allah'a şükrettim.

Merhum Şeyh Nurî bu öyküyü anlattıktan sonra şöyle diyor:

Akıllı ve bilgili insan bu rüyanın incelikleri üzerinde düşünmelidir. Çünkü bu rüyadaki sırlar insanın kalbindeki körlüğü ve basiretsizliği gidermekte, gözündeki perdeyi ortadan kaldırmaktadır.⁽¹⁾

Üçüncü Öykü

Yine Daru's-Selâm kitabında takva sahibi Şeyh Hacı Molla Ali'nin, değerli babası Hacı Mirza Halil Tahranî'den (r.a) şöyle naklettiği yer almaktadır: "Ben Kerbela'daydım, annem ise Tahran'da. Bir gece rüyamda annemi gördüm; yanıma gelip bana şöyle dedi: "Ey oğlum! Ben öldüm, beni sana doğru (bulduğün şehre) getirdiler ve (yolda) burnumu kırdılar."

Korku içinde uyandım...

Birkaç gün sonra da dostlarımdan bir mektup aldım. Mektupta şöyle yazılıydı: "Annem vefat etti, cenazesini sana yolladık."

Daha sonra da cenazeyi taşımakla görevli olan yetkililerin annemin cenazesini alıp, benim Necef'te olduğumu sanarak oraya yakın bir kervansaraya yerleştirdiklerini öğrendim. Böylece rüyamın doğru olduğunu anladım. Ama henüz şaşkındım ve annemin, "Burnumu kırdılar." sözünün ne anlama geldiğini bilmiyordum. Annemin cenazesini teslim aldığımda, merakla kefeni açtım ve gerçekten de burnunun kırıldığını gördüm.

Sebebini sorunca da, bana şöyle dediler: "Biz yoldaki kervansarayların birinde annenin tabutunu oradaki diğer tabutların üstüne koymuştuk. Bir ara hayvanların çifte atması sonucu annenin cenazesi yere düşmüştü. Belki burnu bundan dolayı kırılmış olabilir. Bunun dışında bir bildiğimiz yok."

Annemin cenazesini getirip Hz. Ebu'l-Fazl'ın kabrinin karşısında bir yere koydum ve Hazret'e şöyle dedim: "Ey Ebu'l-Fazl! Annem namaz ve orucunu hakkıyla edemedi. Şimdi de sana geldi ve ben onun için elli yıllık namaz kıldıracağıma ve oruç tutturacağıma dair söz veriyorum. Ne olur şefaet et de azap ve eziyetten kurtulsun."

Daha sonra onu defnettik. Ama verdiğim sözde gevşek davrandım... Bir gece rüyamda, evimizin önünde kalabalık ve

gürültü olduğunu gördüm. Ne olduğunu anlamak için dışarı çıktım. Annemin bir ağaca bağlanıp kırbaçlandığını gördüm. Neden kırbaçladıklarını sorunca da şöyle dediler: "Biz Ebu'l-Fazl tarafından, şu miktar para verene kadar onu kırbaçlamakla görevliyiz." Ben eve dönüp istedikleri parayı aldım ve kendilerine verdim. Annemi ağaçtan çözüp eve getirdim ve ona hizmet etmeye başladım. Uyandığımda, benden aldıkları paranın elli yıllık ibadet için verilmesi gereken para miktarında olduğunu anladım. Hemen o miktar parayı alıp, "er-Riyaz" kitabının yazarı Mirza Seyyid Ali'ye (r.a) verdim ve şöyle dedim: "Bu elli yıllık ibadet parasıdır. Rica ediyorum bunu annem için gerekli yere verin."

Değerli üstadım (Şeyh Nurî), Daru's-Selâm kitabında (Allah onu selâm yurduna yerleştirsin) bu öyküyü naklettikten sonra şöyle diyor:

Bu olaya ibret gözüyle bakan ve basiretle inceleyen kimse için bu rüyada, konunun ehemmiyeti, sonucun tehlikeli olması, Allah'a verilen sözde ihmal edilmemesi ve Allah erlerinin makamının yüceliği hususunda birçok çıkarılması gereken dersler vardır.⁽¹⁾

Dördüncü Öykü

Hakeza o büyük zat değerli babasından şöyle nakletmektedir: "Tahran'daki hamamlardan birinde oruç tutmayan ve namaz kılmayan bir hizmetçi vardı. Bir gün mimarlardan birinin yanına gelip kendisi için bir hamam yapmasını istedi. Mimar, "Nereden para getireceksin?" diye sordu. Hizmetçi, "Seni ilgilendirmez, sen parayı al ve bir hamam yap." dedi. Mimar da, ismi Ali Talip olan bu hizmetçiye güzel bir hamam yaptı.

1- Daru's-Selâm c. 2 s. 245-246

Merhum Hacı Molla Halil şöyle diyor: Necef'te iken rüyamda Ali Talib'in Necef'te bulunan Vadi-yi Selâm'a geldiğini gördüm. Şaşırarak, "Sen nasıl bu mukaddes mekâna geldin; hâlbuki ne namaz kılıyor, ne de oruç tutuyordun?" diye sordum. O şöyle dedi: "Ey falan! Ben öldüm ve beni zincirlere vurarak azap etmeye götürdüler. Hacı Molla Muhammed Kirmanşahî (Alla ona hayır mükâfatlar versin) benim adıma kazaya kalan hac, oruç, namaz, zekât ve kul haklarının hepsini eda edecek vekiller tuttu. Böylece üzerimde hiçbir hak bırakmadı ve beni kurtardı, Allah ona iyi mükâfatlar versin."

Korku ve şaşkınlık içinde uyandım. Bir müddet sonra Tahran'dan gelen birilerine Ali Talib'i sordum, onlar da bana rüyamda gördüğüm gibi her şeyi tıpatıp anlattılar. Hac, namaz ve oruç için tuttuğu vekillerin isimleri bile aynıydı; dolayısıyla bu sadık rüyama şaşırdım.⁽¹⁾

Yazar der ki: Şüphesiz bu rüya da oruç, namaz, hac ve diğer hayır işlerin ölüye ulaştığını ifade eden rivayetleri doğrulamaktadır. Şöyle ki ölü, sıkıntı ve zorluk içinde kalınca, salih ameller vasıtasıyla rahatlığa kavuşabilir.

Yine, "Âlemin doğusunda ve batısında ölen her müminin ruhunu Vadi-yi Selâm'a götürürler."⁽²⁾ hadisini de doğrulamaktadır. Bazı rivayetlerde de, "Onların halkalar şeklinde oturduğunu ve birbiriyle konuştuğunu görür gibiyiz." diye yer almıştır.

Rüyada sözü edilen Molla Muhammed Kirmanşahî ise seçkin âlimlerden ve Tahran'ın salih önde gelen değerli şahsiyetlerinden biridir.

1- Daru's-Selâm, c. 2, s. 244-245

2- Biharul-Envar c. 6, s. 268

Beşinci Öykü

Büyük âlim Kadı Said Kummî'nin Erbainiyyat kitabında şöyle nakledilmiştir: "Bize güvenilir kimseden ulaştığına göre, büyük üstat Şeyh Bahaî (r.a) bir gün İsfahan mezarlığında yaşayan (ve kendisine orayı ev edinen) bir arif dostunu ziyarete gitti. O arif, Şeyh'e şöyle dedi:

"Ben bu mezarlıkta önceki gün ilginç bir şeyle karşılaştım: Bir grup insan, ölülerini getirip bu mezarlığa defnettiler. Bir süre sonra bu âleme ait olmayan çok güzel bir koku hissettim. Şaşırıp kaldım, kokunun nereden geldiğini anlamak için etrafıma bakındım. Aniden padişahlar gibi giyinmiş güzel yüzlü bir gencin az önce defnedilen şahsın mezarına doğru gittiğini gördüm. Ben gencin bu kabrin yanına gelmesine oldukça şaşırardım. Kabrin yanına oturduğunda da yok olduğunu, âdeti kabrin içine girdiğini gördüm..."

"Çok geçmeden bu defa her tarafa yayılan çok kötü bir koku aldım. Baktığımda bir köpeğin o gencin peşice hareket ettiğini, onun da o kabre doğru yaklaştığını ve orada kaybolduğunu gördüm. Donup kalmıştım..."

"Aniden o genç oldukça kötü kıyafetle, yırtık elbise ve yaralı bir bedenle kabirden dışarı çıktı, geldiği yerden geri dönmeye başladı."

"Ben ardından gittim ve ondan gerçeği bana anlatmasını istedim, bana şöyle dedi: "Ben bu ölünün salih ameliyim. Mezar da onunla olmakla görevliydim. Benden sonra kabre giren o köpek ise, onun kötü amelleriydi. Ben onu dışarı çıkarmak ve görevimi yapmak istedim, ama o köpek beni ısırды, yaraladı ve onunla kalmama izin vermedi. Artık mezarda onunla kalamadım, dışarı çıkıp onu yalnız bıraktım."

Bu mükâşefe ehli arif, olayı nakledince Şeyh Bahaî şöyle dedi: "Doğru söylüyorsun. Biz, amellerin tecessümüne ve (kıyamet günü) kendilerine uygun bir şekil ve sûrete dönüşeceklerine inanıyoruz."

Yazar der ki: Bu hikâyeyi, Şeyh Saduk'un "el-Emali" kitabının başında naklettiği ve bizim özetle aktaracağımız şu rivayet de tasdik etmektedir:

Kays b. Asım Minkarî, Temimoğulları'ndan bir grup insanla birlikte Resulullah'ın (s.a) huzuruna vardı. Resulullah'tan kendilerine faydalı öğütlerde bulunmalarını istedi. Hz. Peygamber de onlara nasihat etti, ez cümle şöyle buyurdu:

Ey Kays! Seninle birlikte defnedilen diri bir arkadaşın olacaktır, sen de onunla defnedileceksin; ama sen ölüsün. Eğer o kerim (cömert) olursa, sana ikram eder ve eğer aşağılık olursa, seni yalnız bırakır. Ve sen onunla haşrolursun, ondan sorgulanırsın. O hâlde, onun salih olmasına çalış; zira eğer salih olursa, onunla dost olursun; eğer fasit olursa, ondan dehşete kapılırsın. Ve o, senin amelindir.

Kays şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resulü! Keşke bu öğüt, şiir diliyle söylense de onunla etrafımızdaki Araplara övünelim, hem de onu kendimize azık edinmiş olalım!"

Resulullah (s.a.a) da bunun için, şair olan Hassan b. Sabit'in peşine adam gönderdi. Ancak Hassan gelmeden önce Salsal b. Dilhemes, o öğüdü şiir diliyle şöyle ifade etti:

Akıbetini dostum, düşündün mü n'olacak?

Mezarda arkadaşın ancak amel olacak.

Mezar ve mahşerine iyi arkadaşlar seç

Hak rızası olmayan amelleri yapma, geç.

Herkes birer misafir, dünya misafirhane

Bundan gafil olursan, kalırsın yane yane.⁽¹⁾

Şeyh Saduk (r.a), İmam Cafer Sadık'ın (a.s) Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle rivayet ettiğini nakleder:

İsa Peygamber (a.s) kabirde azap gören birinin yanından geçti. Ertesi yıl yine oradan geçerken, o şahsın azaptan kurtulduğunu gördü. Dedi ki: "Allah'ım! Geçen yıl buradan geçtiğimde, bu kabirde yatanın azapta olduğunu gördüm; bu yıl ise azaptan kurtulduğunu görüyorum. (Bunun hikmeti nedir?)"

İsa'ya (a.s) şöyle vahyedildi: "Ey Ruhullah! Bu kabir sahibinin salih bir oğlu vardı. Bulûğ çağına erince bir yolu onardı, bir yetime de sahip çıktı. Ben de oğlunun bu ameli sebebiyle onu bağışladım."⁽²⁾

1- Biharul-Envar, c. 74, s. 111. Ancak kaynak kitapta şiirler, Sal-sal'a değil de Kays'a isnat edilmiştir.

2- Biharul-Envar, c. 6, s. 220

Dördüncü Menzil

KIYAMET

Ahiretin korkunç menzillerinden biri de kıyamettir. Kıyametin dehşeti bütün korkunç şeylerden daha korkunçtur ve acısı daha büyüktür. Yüce Allah onu şöyle beyan etmektedir:

O (kıyamet), göklerde ve yerde ağırlaştı. O size ansızın gelecektir.⁽¹⁾

Yani kıyamet zorluklar ve korkunçluklar açısından göklerde ve yerde yaşayan meleklerle, cinlere ve insanlara çok ağır gelir ve o, sizi ansızın yakalar.

Kutb-i Ravendî İmam Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet eder:

İsa Peygamber, Cebrail'e, "Kıyamet ne zaman kopacaktır?" diye sordu. Cebrail kıyametin ismini duyunca titredi, düşerek bayıldı. Kendine geldiğinde ise şöyle dedi: "Ey Ruhullah! Sorulan, sorandan kıyamet hususunda daha bilgili değildir." Daha sonra İmam yukarıda zikredilen ayeti okudu.⁽²⁾

Şeyh Ali b. İbrahim Kummî (r.a), İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s.) şöyle rivayet eder:

Bir gün Cebrail, Peygamber (s.a.a) ile oturduğu bir sırada aniden gözlerini göklere dikti, rengi değişti ve sarardı; Re-

---

1- A'râf, 187

2- Biharul-Envar c. 6, s. 312 ve c. 7, s. 61, h: 14

sulullah'a sarıldı ve ona sığındı. Ardından Peygamber de Cebrail'in baktığı yere baktı, orada yeryüzünü bir kap gibi içine alan, doğu ve batıyı kaplayan bir melek gördü. Melek Resulullah'a yönelerek şöyle dedi: "Ey Muhammed! Ben Allah'ın sana gönderdiği bir elçiyim. Seni elçi bir padişah veya elçi bir kul olma hususunda serbest bırakıyorum; istersen kul peygamber ol, istersen padişah peygamber."

Resulullah Cebrail'e bakınca, eski hâline geldiğini gördü. Cebrail şöyle arz etti: "Elçi bir kul olmayı tercih et." Peygamber (s.a.a) de şöyle buyurdu: "Ben elçi bir kul olmayı tercih ediyorum." (Bu sözü duyan) melek sağ ayağını kaldırıp dünya semasının ortasına, sol ayağını da ikinci göğe koydu; daha sonra sağ ayağını üçüncü göğe bastı ve aynı şekilde yedinci göğe kadar yükseldi. Attığı her adımla bir göğü aştı ve gittikçe küçüldü, sonunda küçük bir kuş gibi gözüktü.

Peygamber (s.a.a), Cebrail'e dönerek şöyle buyurdu: "Senin çok korktuğunu gördüm ve (şimdiye kadar) senin renginin değişmesi kadar hiçbir şey beni korkutmamıştı."

Cebrail şöyle dedi: "Ya Resulallah! Beni kınama, bu meleğin kim olduğunu bildiniz mi? Bu melek İsrail'di, Allah (c.c) yer ve gökleri yarattığı günden beri makamından aşağı inmemişti.⁽¹⁾ Ben onun yeryüzüne doğru geldiğini görünce, kıyametin kopacağını zannettim. İşte kıyamet korkusundan, rengim gördüğün gibi değişti. Ama daha sonra kıyamet için gelmediğini, Allah sizi büyüklüğünüz için seçtiğinden onu size gönderdiğini görünce, ilk hâlime geri döndüm ve nefes almaya başladım..."⁽²⁾

1- Maksat, İsrail'in tek başına ve habersiz şekilde yeryüzüne inşi kastedilmiş olabilir. Dolayısıyla onun Cebrail ve Mikâil ile birlikte Lut ve benzeri kavimleri helâk etmek için inşiyle çelişmez. Yine de Allah her şeyi bilendir. (Müellif)

2- Biharu'l-Envar c. 16, s. 292, h: 160

Bir rivayette de şöyle yer almıştır:

Cuma gününden korkmayan hiçbir mukarrep melek, gök, yeryüzü, rüzgâr, dağ, çöl ve deniz yoktur; zira kıyamet o gün kopacaktır.⁽¹⁾

Belki de gökyüzü, yeryüzü ve rivayette adı geçen diğer şeylerin korkmasından kastedilen, orada yaşayanların ve orada görevli bulunan meleklerin korkmasıdır. Nitekim, "O (kıyamet), göklerde ve yerde ağırlaştı."⁽²⁾ ayetini de müfessirler böyle tefsir etmişlerdir.

Rivayetlerde yer aldığı gibi, Resulullah (s.a.a) kıyameti anınca, sesi yükseliyor, yüzü kızarıyordu.

Şeyh Müfid, el-İrşad adlı eserinde şöyle nakleder:

Resulullah (s.a.a) Tebuk Gazvesi'nden Medine'ye döndüğünde Amr b. Ma'dikereb Resulullah'ın (s.a.a) huzuruna vardı; Resulullah ona şöyle buyurdu: "Müslüman ol ey Amr, ta ki Allah seni büyük korkudan korusun (yani korkuların en korkulusundan)." Amr, "Ey Muhammed! En büyük korku nedir? Ben asla korkak bir insan değilim." dedi.

(Yazar der ki: Bu sözden, Amr'ın ne kadar cesur biri olduğu anlaşılıyor. Çünkü o, zamanının en cesur savaşçılarındandı. Nakledildiğine göre Amr, kendi döneminin meşhur karamanlarındandı; öyle ki birçok yer onun eliyle fethedilerek İslâm topraklarına kazandırıldı. Samsame adlı kılıcı çok meşhurdu. Bir defasında kılıçla devenin dört ayağını bir vuruşta ortadan ikiye ayırmıştı. Bir gün Ömer b. Hattab, hilafeti döneminde Amr'dan kılıcı kendisine göstermesini istedi. Amr onu getirip Ömer'e verdi. Ömer de kılıcı alıp keskinliğini görmek için

1- Biharul-Envar c. 7, s. 59, h: 1

2- A'râf, 187

onu bir yere vurdu; ama hiçbir etkisi olmadı. Ardından Ömer onu yere atıp, "Bu bir şeye yaramaz." dedi. Amr ise cevabında şöyle dedi: "Ey Emîr! Siz benden kılıcı istediniz, o kılıcı vuran pazıları değil." Ömer bu söze çok kızdı ve onu kınadı. Hatta bir rivayete göre onu vurdu da.

Velhasıl Amr, "Ben en büyük korkudan bile korkmuyorum." deyince,) Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu:

Ey Amr, sandığın gibi değil. Kıyamet günü öyle bir bağırlır (sûra üflenir) ki, bütün ölümler dirilir ve bütün diriler ölür; sadece Allah'ın ölmesini istemedikleri kalır. Ardından ikinci defa bağırlır, bu feryat sonucu tüm ölümler dirilir ve hesap için) sıraya geçerler. Bugünde gökyüzü yarılr, dağlar parçalanır, dağ gibi ateş kütleleri cehennemden ayrılıp etrafa yayılır. Bu sahneleri gören her ruh sahibi korkudan titrer, günahlarını hatırlayarak, Allah'ın istedikleri dışında herkes kendisiyle meşgul olur. O hâlde ey Amr, sen nerede, bu nerede?!

(Duyduğu sözlerden etkilenen) Amr ise şöyle dedi: "Ben büyük ve yüce şeyler duyuyorum!"⁽¹⁾

Kıyamet o kadar korkunçtur ki, berzah (kabir) âlemindeki bütün ölümler bile onun korku ve dehşetini yaşamaktadırlar. Nitekim Allah'ın velilerinin duasıyla dirilen bazı ölümlerin saçlarının tümüyle ağardığı görülmüştür. Onlara sebebi sorulunca şöyle demişlerdir:

Bize dirilmemiz emredilince kıyametin koptuğunu sandık, kıyametin dehşetinden tüm saçlarımız ağardı.

1- Biharul-Envar c. 7, s. 110

Kıyamet Korkusundan Kurtaran Şeyler

Şimdi de burada, kıyametin zorluklarından ve büyük korkudan kurtulmaya yarayan, on şeyi zikrediyoruz:

1- [Namazlarda Yûsuf, Duhân, Ahkaf ve Asr Surelerini Okumak]

Rivayet edilmiştir ki:

Her gün veya her gece Yûsuf Suresi'ni okuyan kimse, kıyamet günü dirilince yüzü Yusuf'un yüzü gibi (güzel) olacaktır ve kıyamet günü hiçbir korku yaşamayacaktır.⁽¹⁾

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyuruyor:

Her kim farz ve nafilâ namazlarda Duhân Suresi'ni okursa, yüce Allah onu korkusu olmayanlar zümresinde hasreder.⁽²⁾

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

Kim her gün veya her cuma günü Ahkaf Suresini okursa, dünyada ona bir korku ulaşmaz ve yüce Allah onu kıyamet gününün korkusundan korur.⁽³⁾

Yine ondan rivayet edilmiştir ki:

Her kim nafilâ namazlarda Asr Suresi'ni okursa, kıyamette yüzü beyaz ve parlak, gözleri de aydın bir şekilde sevinçle ve gülerек cennete girer.⁽⁴⁾

1- Biharul-Envar c. 7, s. 293

2- Biharul-Envar c. 7, s. 295

3- Biharul-Envar, c. 7, s. 295

4- Biharul-Envar c. 7, s. 298

2- [Yaşlılara Saygı Göstermek]

Şeyh Kuleynî, İmam Cafer Sadık'tan (a.s) Hz. Peygamber efendimizin (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakleder:

Her kim saçlarını İslâm üzere ağartan birine saygı gösterirse, yüce Allah onu kıyamet korkusundan korur.⁽¹⁾

3- [Hac Yolculuğunda Ölmek]

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

Giderken veya dönerken Mekke yolunda ölen kimse, kıyamet gününün büyük korkusundan emanda olur.⁽²⁾

4- [Mekke ve Medine'de Ölmek veya Defnedilmek]

Şeyh Saduk, İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu rivayet eder:

Her kim, iki Harem'den birinde yani Mekke veya Medine'de -Allah onların yüceliğini artırsın- ölürse, yüce Allah onu korkusu olmayanlar zümresiyle haşreder.⁽³⁾

Şeyh Kuleynî de, İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle nakleder:

Her kim Mekke Haremindedefnedilirse, büyük korkudan emanda olur.⁽⁴⁾

5- [Günahlardan Sakınmak]

Şeyh Saduk, Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakleder:

1- Biharu'l-Envar c. 7, s. 302, h: 53

2- Biharu'l-Envar, c. 7, s. 302, h: 55

3- Biharu'l-Envar c. 7, s. 302, 57

4- Biharu'l-Envar c. 7, s. 302, h: 54

Her kim, apaçık bir kötülükle (zina ve benzeri günahlar) veya şehvetini kamçılaman bir durumla karşılaşır, ama Allah'tan korktuğu için ona yönelmezse, yüce Allah cehennem ateşini ona haram eder ve onu kıyamet gününün büyük korkusundan güvende kılar.⁽¹⁾

6- [İnsanları Değil, Nefsi Düşman Bilmek]

Yine Şeyh Saduk Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet eder:

Her kim, halkı değil de kendi nefsini düşman edinirse, Allah onu kıyamet gününün korkusundan korur.

7- [Öfkelenmemek]

Büyük Şeyh Ali b. İbrahim el-Kummî, İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) şöyle buyurduğunu nakleder:

Her kim, gücü yettiği hâlde sinirlenmez, öfkesine hâkim olursa, Allah onun kalbini kıyamet gününün korkusundan yana iman ve güvenle doldurur.⁽²⁾

8- [Ehlibeyt'i Sevmek]

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

Kim iyilikle gelirse, ona daha iyisi verilir ve onlar o günden korkudan emin kalırlar.⁽³⁾

Bu ayetteki "iyilik"le ilgili olarak Hz. Ali (a.s) da şöyle buyurmuştur:

1- Biharul-Envar c. 7, s. 303, h: 60

2- Biharul-Envar c. 7, s. 303, h: 62

3- Neml, 89

Bu ayetteki iyilikten maksat, biz Ehlibeyt'i bilmek, bizim velâyetimiz ve sevgimizdir.⁽¹⁾

9- [Müslümanın İhtiyacını Gidermek]

Şeyh Saduk, İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu nakledeer:

Her kim kendi gücüyle susuz ve hüzünlü bir mümine yardım eder, onu üzüntüden kurtarır veya onun bir ihtiyacını karşılarsa, yüce Allah ona yetmiş iki rahmet indirir. Onlardan birini dünyada verir; öyle ki onunla geçimini sağlar. Geriye kalan yetmiş bir rahmeti ise kıyamet gününün büyük korkuları için saklar.⁽²⁾

İnsanın, Müslüman kardeşinin ihtiyacını giderme hususunda birçok rivayet nakledilmiştir. Bu cümleden İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyuruyor:

Her kim Müslüman bir kardeşinin ihtiyacını karşılamak için yola çıkarsa, yüce Allah onu yetmiş beş bin meleğin gölgesi altına alır; attığı her adıma bir iyilik yazar, bir kötülüğünü siler ve makamını bir derece yükseltir. İhtiyacını giderince de ona hac ve umre yapan kimsenin sevabını verir.⁽³⁾

İmam Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

Mümin bir kulun ihtiyacını gidermek, on hacdan daha üstündür.⁽⁴⁾

1- Biharu'l-Envar, c. 7, s. 117, 54. hadisin sonu. [Bu hadis, uyarlama nitelikli ve iyiliğin bir somut örneğini vurgulama babındandır. Maksat, iyiliği sadece hadiste zikredilen hususlarla sınırlandırmak değildir.]

2- Biharu'l-Envar c. 7, s. 319

3- Biharu'l-Envar c. 74, s. 332, h: 107

4- Biharu'l-Envar c. 74, s. 285, 4. hadisin sonu.

Nakledildiği üzere, İsrailoğulları'ndan bir abid, ibadette son merhaleye ulaşınca bütün ibadetler arasından insanların ihtiyacını giderme ibadetini (çabasını) tercih ederdi.

Şazan b. Cebrail-i Kummî, Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakleder:

Miraç gecesi, cennetin ikinci kapısının üzerinde şöyle bir yazı gördüm: Allah birdir, Muhammed O'nun elçisidir ve Ali O'nun velisidir. Her şeyin bir çaresi⁽¹⁾ vardır; ahirette mutlu olmanın çaresi ise şu dört özelliştir: Yetimi okşamak, başına merhamet eli çekmek, dullara iyilikte bulunmak, müminlerin ihtiyacını gidermek; fakirlerin ve yoksulların bakımını üstlenmektir...

Bu yüzden din âlimleri müminlerin ihtiyacını gidermeye çok önem verirlerdi; bu hususta onlardan zikredemeyeceğimiz birçok öykü nakledilmektedir.

10- [Müminin Kabrini Ziyaret Etmek]

Şeyh Kuleynî İmam Rıza'dan (a.s) şöyle nakleder:

Her kim mümin kardeşinin mezarını ziyaret eder, elini kabrinin üzerine koyar ve yedi defa Kadir Suresi'ni okursa, kıyamet gününün korkusundan güvende olur.⁽²⁾

Başka bir rivayette de, "Kibleye döner, elini kabrinin üzerine kayarsa." ifadesi yer almıştır.

Kıyamet gününün korkusundan güvende olmak, rivayetin zahirinden anlaşıldığı üzere ziyaret eden kimse söz konusu olduğu gibi, ölü için de söz konusu olabilir; nitekim bazı hadislerden bu husus anlaşılmaktadır.

1- Bir başka nüshada, "güzelliği, ziyeti" diye geçmektedir. (Müellif)

2- Biharul-Envar c. 7, s. 302, h: 58 ve c. 102, s. 295

Şeyh-i Şehit lakabıyla meşhur olan Ebu Abdullah Muhammed b. Mekkî el-Amilî, Allâme Hillî'nin torunlarından olan üstadı Fahru'l-Muhakkikin'in kabrini ziyaret edince şöyle demiştir: Bu kabrin sahibi bana, ona da babası kendi senediyle İmam Rıza'nın (a.s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

Her kim mümin kardeşinin kabrini ziyaret eder, Kadir Suresi'ni okur ve "Allahumme cafi'l-erze en cunûbihim ve sâid ileyke ervahehum ve zidhum minke rızvana ve eskin ileyhim min rahmetike ma tesilu bihi vahdetehum ve tûnisu vahşetehum; inneke ela kulli şey'in kadîr."⁽¹⁾ diye dua ederse, hem kendisi, hem de ölü, kıyametin büyük korkusundan emanda kalır.⁽²⁾

Birinci Meclisî'nin, el-Fakih adlı esere yazdığı şerhten anlaşıldığı üzere, Fahru'l-Muhakkikin'in kabri Necef'tedir; belki de babası Allâme'nin yakınında defnedilmiştir.

1- [Anlamı: "Allah'ım, onların yerlerini genişlet, ruhlarını ken-dine yükselt, onlara olan razılığını artır, üzerlerine onların yalnızlığını giderip korkularında arkadaşlık edecek rahmetini yağdır; şüp-hesiz sen her şeye kadirsin."]

2- [Bu rivayetin içeriği, Biharu'l-Envar'da nakledilen iki rivayetten de anlaşılıyor; c. 102, s. 295 ve c. 102, s. 300]

Beşinci Menzil

KABİRDEN DİRİLMEK

Kıyametin korkunç sahnelerinden biri de, insanın kabirden çıktığı andır. Bu an insanoğlunun karşılaştacağı en zor ve en korkunç üç andan biridir.⁽¹⁾

Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

Ama sen onları bırak da tehdit edildikleri günlerine kavuşuncaya dek dalsınlar, oynaya dursunlar. O gün onlar sanki dikili bir şeye koşuyorlar gibi gözleri horluktan aşağı düşmüş ve kendileri zillete bürünmüş bir hâlde kabirlerinden fırlaya fırlaya çıkarılırlar. İşte bu onların tehdit edilegeldikleri gündür.⁽²⁾

İbn Mesut'tan şöyle nakledilmiştir: Ben İmam Ali'nin (a.s) yanında oturmuştum, bana şöyle buyurdu:

Kıyamette elli durak vardır, her durağın süresi ise bin yıldır. İlk durak kabirden dirilmektir. İnsanlar çıplak beden, yalın ayak, aç ve susuz olarak bin yıl orada hapsedilirler. O hâlde, kim Allah'a inanmış, cennet, cehennem, diriliş, hesap, kıyamet, nübüvvet ve vahye iman etmiş olarak kabrinden dirilirse, açlık ve susuzluktan kurtulur.⁽³⁾

1- Biharu'l-Envar c. 7, s. 104, h: 18 ve 19

2- Meâric, 42-44

3- Biharu'l-Envar c. 7, s. 111

Hz. Ali (a.s) kıyamet gününü ve ölümlerin dirilişini şöyle açıklamaktadır:

O gün Allah'ın, önce gelenleri de, sonra gelenleri de hesaba çekmek, amellerinin karşılığını vermek için topladığı gündür. Herkes boyun eğmiş olarak ayakta beklemektedir. Ter, ağızlarına gem vurmuş, yer onlarla beraber titrelemektedir. Onların içinden durumu en iyi olan, ayağını basacak yer bulan, kendine rahat bir alan elde eden ve nefes alabileceği ölçüde rahatlıkla nefes alabildir.⁽¹⁾

Şeyh Kuleynî, İmam Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet eder:

Kıyamet günü âlemlerin Rabbinin emrini beklemekte olan insanların hâli, sadağında duran oklar gibidir.⁽²⁾

Yani oklar sadağında sıklıktan dolayı hareket edemediği gibi, insanların da kıyamette duracakları yer oldukça dardır. Öyle ki, bir insanın adımlarının kapsadığı miktarda yeri olacak; kendi yerinden öteye adım atma gücü olmayacaktır.

Velhasıl bu durak oldukça büyük ve korkunç bir duraktır. Burada bazılarının kabirden çıkarken karşılaşacakları durumu açıklayan birkaç hadisi nakletmeyi uygun görüyoruz:

1- Şeyh Saduk, İbn Abbas'tan Peygamber efendimizin (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakleder:

Ali b. Ebu Talib'in üstünlüğünden şüphe eden kimsenin boynunda, kıyamet günü kabirden dirilince ateşten bir halka olur ki, bu halka üç yüz bölümden oluşur; her bölümün ise bir şeytanı vardır; ona yüzünü ekşitir ve suratına tükürür.⁽³⁾

1- Nehcü'l-Belâğa, hutbe: 102; Biharu'l-Envar c. 7, s. 114

2- Biharu'l-Envar c. 7, s. 111

3- Biharu'l-Envar c. 7, s. 211

2- Merhum Kuleynî İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet eder:

Yüce Allah, kıyamet günü bazı kimseleri elleri boyunlarına bağlı hâlde diriltir. Öyle ki hiçbir şeyi tutmaya güç yetiremezler. Yanlarında, sert bir dille kendilerini sürekli kınayan, azarlayan melekler olur ki onlara şöyle diyecekler:

"Bunlar, onlara verilen çok hayırdan az hayrı bile esirgeyenlerdir. Allah bunlara ihsanda bulundu; ama onlar Allah'ın onların malındaki hakkını eda etmekten kaçındılar."⁽¹⁾

3- Şeyh Saduk, Resulullah'ın (s.a.a) uzun bir hadisin bir bölümünde şöyle buyurduğunu nakleder:

Kim iki kişi arasında söz taşırrsa, yüce Allah kabirde onu, kıyamete kadar yakacak bir ateşe duçar kılar. Kabrinden çıkınca da ona büyük bir siyah yılanı musallat eder; cehenneme girene kadar siyah yılan dişleriyle onun etini parçalar.⁽²⁾

4- Yine efendimizden (s.a.a) şöyle nakledilmiştir:

Yüce Allah, gözlerini namahrem kadına bakmakla dolduran kimseyi kıyamet günü ateşten çivilerle çivilenmiş olarak haşreder. Hak Tealâ insanlar arasında hüküm verince de onu cehenneme atarlar.

5- Yine Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet edilmiştir:

İçki içen kimse kıyamet günü, yüzü siyah, gözleri morarmış ve şaşkınlık bir hâlde, ağzı yamulmuş, dili ensesinden dışarı sarkmış ve salyaları ağzından akar bir şekilde haşrolacaktır.⁽³⁾

1- Biharul-Envar, c. 7, s. 197

2- Biharul-Envar, c. 7, s. 214

3- Biharul-Envar, c. 7, s. 217

Muhaddis Feyz-i Kaşanî, İlmü'l-Yakin kitabında sahih bir setle şöyle naklediyor:

İçki içen kimse; kıyamet günü sırtında testisi, elinde kadehi ile haşrolur. Kokusu yeryüzündeki bütün leşlerin kokusundan daha kötüdür. Yanından geçen herkes ona lânet okur.

6- Şeyh Saduk, Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakleder:

Kıyamet günü ikiyüzlü (münafık) insan(ın iki dili olacak;) bir dili ensesinden dışarı çıkmış, diğeri de önüne sarkmış bir hâlde dirilecektir; öyle ki alevlenen dillerin her ikisi de onun tüm bedenini yakacak. Sonra şöyle denilecektir: İşte bu kişi dünyada ikiyüzlü ve iki dilli olan kimsedir; kıyamette de böyle tanınır.⁽¹⁾

Bu Durak İçin Faydalı Olan Bazı Ameller

Bil ki: Bu menzilde insan için yararlı olan şeyler fazladır ve biz onlardan sadece birkaçına işaret ediyoruz:

1- [Cenazeyi Teşyi Etmek]

Bir hadiste şöyle geçer:

Kim, bir cenaze merasimine katılır, cenazenin eşliğinde gider ve onu teşyi ederse, yüce Allah bir grup meleği, kabirden mahşere kadar ellerinde bayraklar bulunarak ona eşlik etmesi için görevlendirir.⁽²⁾

2- [Müminin Üzüntüsünü Gidermek]

Şeyh Saduk, İmam Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet eder:

Her kim mümin bir kulun üzüntüsünü giderirse, yüce Al-

1- Biharu'l-Envar, c. 7, s. 218, h: 130

2- Biharu'l-Envar, c. 7, s. 208

lah da onun ahiret üzüntülerini giderir ve kabirden gönlü rahat ve ferah içerisinde çıkar.⁽¹⁾

[3- Mümini Sevindirmek]

Şeyh Kuleynî ve Şeyh Saduk, İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet ederler:

Yüce Allah mümini kabrinden çıkarınca, onun önünde duran bir misal (sûret) de onunla birlikte dışarı çıkar. Kıyamet korkularından biriyle karşılaştığı anda, o misal mümine şöyle der: "Üzülme, korkma; seni Allah tarafından sevinç ve kerametle müjdeliyorum."

Böylece onu hesap makamına kadar müjdeler. Hesap anında da Allah onu kolayca hesaba çeker ve cennete götürülmesini emreder. O misal de hep müminin önünde yürür.

Bu defa mümin ona şöyle der: "Allah sana merhamet etsin, sen benim için iyi bir arkadaştın; benimle kabirden çıktın ve beni hep şu an kavuştuğum sevinç ve yücelikle müjdeledin; sen kimsin?"

O da şöyle der: "Ben, dünyada mümin kardeşine verdiği sevinç ve mutluluğum. Allah beni, seni müjdelemem için ondan yarattı."⁽²⁾

[4- Fakir Bir Mümini Giyindirmek]

Yine Şeyh Kuleynî, İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet eder:

Her kim mümin kardeşine kışlık veya yazlık elbise giydirirse, yüce Allah da ona cennet elbiselerini giydirir, ona

1- Biharu'l-Envar, c. 7, s. 198, h: 71, el-Kâfi'den naklen.

2- Biharu'l-Envar, c. 7, s. 197 ve c. 74, s. 284

ölümün zorluklarını kolaylaştırır, kabrini genişletir, kabirden dirilince de melekler onu müjde ile karşılar, yani onu müjdelerler. İşte bu ayette işaret edilen husus budur:

"Melekler kendilerini şu sözle karşılarlar: İşte bu size vaat edilmiş olan gününüzdür."⁽¹⁾

[5- Tevhid Zikrini Okumak]

Seyyid b. Tavus, el-İkbal adlı kitabında, Peygamber efendimizden (s.a.a) şöyle nakleder:

Her kim şaban ayında bin defa, "Lâ ilâhe illellahu velâ ne'budu illa iyyahu, muhlisîne lehu'd-din, ve lev kerihel-müşrikûn."⁽²⁾ derse, yüce Allah ona bin yıllık ibadet sevabı yazar ve bin yıllık günahını affeder, kıyamet günü kabrinden dolun ay gibi nurlu bir şekilde dirilir ve doğrulardan yazılır.⁽³⁾

[6- Çevşen-i Kebir Duasını Okumak]

Ramazan ayının evvelinde Çevşen-i Kebir duasını okumanın da bu durak için oldukça faydalı olduğu rivayet edilmiştir.⁽⁴⁾

Konuyla İlgili Tamamlayıcı Bir Hadis

Burada zikretmeden geçemeyeceğimiz konuyla ilgili bir hadisi nakletmeyi uygun görüyorum. Eminuddin Tabersî, Mecmau'l-Beyan tefsirinde Berâ b. Âzib'ten şöyle nakletmektedir:

1- Enbiyâ, 103. Biharul-Envar, c. 7, s. 168 ve c. 74, s. 380

2- [Anlamı: "Allah'tan başka tanrı yoktur, sadece O'na ibadet ederiz ve müşrikler istemese de dini sadece O'na halis kılarız."]

3- İkbalu'l-A'mal, s. 685

4- Biharul-Envar, c. 91, s. 384

Muaz b. Cebel Peygamber efendimizle birlikte Ebu Eyyub Ensarî'nin evinde oturdukları bir sırada şöyle dedi: "Ya Resulullah! 'Sûra üflendiği gün bölük bölük Allah'a gelirsiniz.'⁽¹⁾ ayeti hakkında ne buyuruyorsunuz?" Hz. Peygamber (s.a.a), "Ey Muaz! Çok büyük bir şeyi sordun!" dedi ve gözlerini bıraktı.⁽²⁾ Daha sonra şöyle buyurdu:

Ümmetinden on grup insan dağınık olarak haşrolur. Yüce Allah onları Müslümanlardan ayırır, şekillerini değiştirir. Bazıları maymun, bazıları domuz, bazıları da başı aşağı bir şekilde haşrolur, yani ayakları yukarıda, yüzleri yere sürülerek mahşere getirilir. Bazıları kör bir hâlde gezinir, bazıları ise bir şey anlamaz sağır ve dilsizdirler. Bazıları dillerini emer, tükürük yerine irin yutarlar; öyle ki kıyamet yerinde toplananlar onları aşağılık sayar. Bazılarının elleri ve ayakları kesiktir, bazıları ateşten ağaca asılıydılar, bazıları leş gibi kokarlar, bazıları katrandan bütün vücutlarını kaplayan ve derilerine yapışan uzun elbise ve cübbe giyerler.

Maymun şeklinde haşrolanlar, laf taşıyanlar ve koğuculuk yapanlardır.

Domuz şeklinde haşrolanlar, rüşvet gibi haram kazanç yiyenlerdir.

Başı aşağı haşrolanlar, faiz yiyenlerdir.

Kör olarak haşrolanlar, zulümle hükmedenlerdir.

Sağır ve dilsiz olarak haşrolanlar, amellerini beğenenlerdir.

Dillerini emenler, yaptıkları sözlerine uymayan âlim ve kadırlardır.

1- Nebe', 18

2- Gözlerini bırakmaktan maksat, şayet ağlamaktır. (Müellif)

Elleri ve ayakları kesik haşrolanlar, komşularına eziyet edenlerdir.

Ateşten ağaçlara asılı haşrolanlar, halkı sultanlara ispiyon edenlerdir.

Leşten daha kötü kokulu haşrolanlar, şehvet ve lezzetlere dalan ve malları hususunda Allah'ın hakkını esirgeyenlerdir.

Katrandan elbise giymiş hâlde haşrolanlar ise, kibirlenen ve övünenlerdir.⁽¹⁾

Altıncı Menzil

AMELLERİN TARTILMASI

Kıyametin korkunç duraklarından biri de, mizan ve amellerin tartılacağı duraktır. Yüce Allah, A'râf Suresi'nin başlarında şöyle buyuruyor:

O gün tartı (yani amellerin kıyamet gününde tartılacağı) haktır. Kimin tartıları (yani iyilikleri)⁽¹⁾ ağır gelirse, işte onlar kurtuluşa erenlerdir. Kimin de tartıları hafif gelirse, işte onlar ayetlerimize karşı haksızlık ettiklerinden (yani doğrulayacakları yerine onları inkâr ettiklerinden) dolayı kendilerini ziyan sokanlardır.⁽²⁾

Karia Suresi'nde ise şöyle buyuruyor:

Karia! Nedir o Karia? (Karia, kıyamet demektir. Çünkü o kalpleri korku ve dehşetle çalmaktadır. O hâlde ayetin anlamı şöyledir: Kıyamet! Nedir o kıyamet?) Onun ne olduğunu sen nereden bileceksin? İnsanların yayılmış pervaneler gibi olduğu, dağların da atılmış renkli yüne dönüştüğü gündür. O gün kimin tartılan ameli ağır gelirse işte o, hoşnut edici bir yaşa-

---

1- Tefsir bilginleri ayetin orijinalinde geçen çoğul kipinin (me-vazîn) kullanılmasıyla ilgili olarak şöyle demişlerdir: "Mevazîn, ya 'mîzan' (=tartı) kelimesinin çoğulu olup kıyamette itaatlerin her türü için farklı tartı ve mizan kurulabileceğini bildirir veyahut da 'mevzûn' kelimesinin çoğulu olup 'tartılan ameller' anlamına gelir. (Müellif)

2- A'râf, 8-9

yış içinde olur. Ameli hafif olana gelince, işte onun sığınacağı yeri Haviye'dir. Onun ne olduğunu sen nereden bileceksin? O kızgın bir ateştir!⁽¹⁾

Bil ki, amel tartısını ağırlaştırmak hususunda hiçbir amel Resulullah'a ve Ehlibeyti'ne (Allah'ın selâmı onların üzerine olsun) salâvat getirmek ve güzel ahlâk kadar etkili değildir. Ben kitabımı salâvatın fazileti hakkında birkaç hadisle, güzel ahlâk hakkında da üç hadis ve birkaç hikâyeyle süslemek istiyorum:

Salâvatın Faziletiyle İlgili Hadisler

1- Şeyh Kuleynî (Allah'ın rahmeti ona olsun) muteber bir senetle İmam Bâkır veya İmam Sadık'tan (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun) şöyle nakleder:

Teraziye, Muhammed ve Ehlibeyti'ne salâvattan daha ağır olan bir şey konmaz. Kulun amelleri tartıya konulur; tartısı hafif gelir; daha sonra ona salâvat eklenir; böylece terazisi ağırlaşır.⁽²⁾

2- Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakledilir:

Ben kıyamet gününde tartının yanında olurum; her kimin günah kefesini ağırlaştıracak kadar çok günahı olursa, ben iyilik kefesini ağırlaştırmak için bana getirdiği salâvatı getiririm.⁽³⁾

3- Şeyh Saduk (r.a), İmam Rıza'nın (a.s) şöyle buyurduğunu nakleder:

Her kim günahlarını yok edecek bir şey yapmaya güç ye-

1- Karia, 1-11

2- Biharu'l-Envar, c. 91, s. 49-56

3- Biharu'l-Envar, c. 91, s. 56

tiremiyorsa, Peygamber efendimize ve Ehlibeyti'ne çok salâvat getirsin; çünkü salâvat günahları yok eder.⁽¹⁾

4- Kutb-i Ravendî'nin ed-Daavat adlı eserinde Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğu nakledilir:

Her kim sevgi ve şevkle gece ve gündüz üçer defa bana salâvat getirirse, yüce Allah da onun gündüz veya gecede işlediği günahları bağışlar.

5- Yine Peygamberimizden (s.a.a) şöyle nakledilir:

Rüyamda amcam Hamza b. Abdulmuttalib'i ve kardeşim Cafer b. Ebu Talib'i gördüm; önlerinde bir kap sidr meyvesi vardı; bir süre ondan yediler. Daha sonra sidr üzümüne dönüştü; bir süre de ondan yediler. Daha sonra üzüm hurmaya dönüştü, bir süre de ondan yediler. Ben yanlarına giderek onlara, "Babam size feda olsun, hangi ameli daha faziletli amel buldunuz?" diye sordum. Onlar da, "Babamız ve annemiz sana feda olsun, sana salâvat getirmeyi, hacılara su vermeyi ve Ali b. Ebu Talib sevgisini en faziletli amel bulduk." dediler.⁽²⁾

6- Yine Efendimizden (s.a.a) şöyle rivayet edilir:

Her kim yazdığı kitapta bana salâvat getirirse, ismim o kitapta olduğu sürece melekler sürekli onun hakkında istiğfar ederler.

7- Şeyh Kuleynî, İmam Sadık'tan (a.s) şöyle nakleder:

Peygamber'in (s.a.a) adı anıldığında ona çok salâvat getirin. Her kim Peygamber'e bir defa salâvat getirirse, yüce Allah ona meleklerden oluşan bin safta bin salâvat gönderir. Ardından bütün canlılar da Allah ve meleklerin

---

1- Biharul-Envar, c. 91, s. 47

2- Biharul-Envar, c. 91, s. 70

salâvatı üzerine ona salâvat getirirler (dua ederler). Dolayısıyla salâvattan yüz çeviren, gururlu ve cahildir; Allah, Resulü ve Ehlibeyti ondan uzaktır.⁽¹⁾

Şeyh Saduk, Meani'l-Ahbar adlı eserinde, "Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salâvat getirirler."⁽²⁾ ayetini tefsir ederken, İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle nakleder:

Allah'ın salâvatı, rahmet; meleklerin salâvatı, tezkiye (şahsın günah ve çirkinliklerden arınmasını dilemek); insanların salâvatı ise duadır.⁽³⁾

Aynı kitapta rivayet edildiği üzere, ravi, "Biz Peygambere ve Ehlibeyt'ine nasıl salâvat getirelim?" diye sorunca, İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

Salâvatullahi ve salâvatu melâiketihî ve enbiyâ-ihi ve rusulihî ve cemûi halkihî ala Muhammed'in ve Âl-i Muhammed ve's-selâmu aleyhi ve aleyhim ve rahmetullahi ve berekatuh.⁽⁴⁾

Ravi, "Peygamber'e salâvat getirene verilen sevap nedir?" diye sorunca da, "Sevabı, annesinden doğduğu gün gibi günahlardan arınmasıdır." buyurmuştur.⁽⁵⁾

8- Şeyh Ebu'l-Futuh-i Razî, Resulullah'tan (ona ve Ehlibeyti'ne Allah'ın rahmeti olsun) şöyle nakleder:

Mirac gecesi göğşe ulaştınca, bin eli ve her elinde bin par-

1- Biharu'l-Envar, c. 91, s. 57

2- Ahzâb, 56

3- Sefinetu'l-Bihar, c. 5, s. 171

4- [Anlamı: Allah'ın, meleklerinin, nebilerinin, resullerinin ve bütün yaratıklarının salâvatı Muhammed'e ve Ehlibeyti'ne olsun. Ona ve onlara Allah'ın selâmu, rahmeti ve bereketi olsun.]

5- Aynu'l-Hayat, 415

mak bulunan bir melek gördüm; parmaklarıyla bir şeyler hesaplıyordu, Cebrail'e onun kim olduğunu ve neyi hesapladığını sordum. Cebrail şöyle dedi: "Bu melek yağmur tanelerine müvekkel kılınmış (yağmur taneleri hususunda görevlendirilmiş) bir melektir, gökten yere inen yağmur tanelerini saymaktadır." dedi.

O meleğe, "Allah'ın dünyayı yarattığı günden bugüne kadar gökten yere kaç damla yağmurun yağdığını biliyor musun?" diye sordum, şöyle dedi:

"Seni hak üzere kullarına gönderen Allah'a ant olsun ki, gökten yere kaç damla yağmur yağdığını bildiğim gibi, bundan kaç damlanın denize, kaç damlanın çöllere, kaç damlanın şehirlere, kaç damlanın bağlara, kaç damlanın tuzlak beldelere, kaç damlanın ise mezarlığa indiğini de biliyorum."

Böylece bu meleğin hesabındaki inceliğe şaşırıp kaldım. Daha sonra o melek, "Ya Resulallah (s.a.a), bu hafıza, ilim, el ve parmaklara rağmen bir şeyi hiç sayamıyorum." dedi. Kendisine, "Sayamadığın şey nedir?" diye sorunca, "Senin ümmetin bir yerde toplanıp adın anıldığında sana salâvat getirince ben onların sevaplarını sayamıyorum." dedi.⁽¹⁾

9- [Allâme Meclisî] Şeyh Kuleynî [aracılığıyla], cuma günü ikinci vaktinde söylenen, "Allahumme salli ala Muhammed'in ve Âl-i Muhammed, el-evsiyai'l-merziyyîne bi-efzali salâvatike ve barik aleyhim bi-efzali berekatike ve's-selâmu aleyhi ve aleyhim ve rahmetullahi ve berakatuh."⁽²⁾ salâvatla ilgili olarak şöyle nakleder:

1- Tefsir-i Ebu'l-Futuh-i Razî, c. 4, s. 443

2- [Anlamı: Allah'ım, Muhammed ve beğenilmiş vasiler olan Ehlibeyti'ne en üstün rahmetinle rahmet et ve onları en üstün bereketinle bereketlendir. Ona ve Ehlibeyti'ne Allah'ın selâmi, rahmeti ve bereketi olsun.]

Her kim bu salâvatı yedi defa söylese, yüce Allah bütün kulları sayısınca ona iyilik ihsan eder. O gün yaptığı bütün amelleri kabul olur ve kıyamet gününde gözlerinin arasında nur olduğu hâlde haşrolur.⁽¹⁾

10- Bir rivayette de şöyle yer almıştır:

Her kim sabah ve öğle namazından sonra "Allahumme salli ala Muhammed ve Âl-i Muhammed ve accil ferecehum." derse, İmam Mehdi'yi (a.s) derk etmeden ölmez.⁽²⁾

Güzel Ahlâkla İlgili Hadisler

1- Enes b. Malik şöyle diyor:

Peygamber efendimizin (s.a.a) huzurundaydım. Hz. Peygamber'in (s.a.a) üzerinde kenarları sert ve kaba olan keten kumaştan bir elbise vardı. Aniden bir bedevî gelerek Peygamber'in elbisesini tutup öylesine hızla çekti ki Peygamber'in boynunda iz bıraktı, daha sonra şöyle dedi: "Ey Muhammed! Benim bu iki deveme yanında bulunan mallardan yükle; zira bu mallar Allah'ın malıdır; ne senin, ne de babanın malıdır."

Peygamber (s.a.a) karşılık vermedi. Bedevî daha sonra, "Mal Allah'ın malı ve ben de Allah'ın kuluyum." dedi. Peygamber (s.a.a), "Ey bedevî, sana şimdi kısas uygulayayım mı?" diye buyurdu. Bedevî, "Hayır." dedi. Peygamber (s.a.a), "Neden?" diye sordu. Bedevî, "Zira sahip olduğun ahlâk üzere kötülüğe kötülükle karşılık vermesine izin vermez." dedi.

Peygamber güldü ve bir devesine arpa, diğer devesine de hurma yüklemelerini emretti. Ayrıca da onu affetti.⁽³⁾

1- Aynu'l-Hayat, 415

2- Sefinetu'l-Bihar, c. 5, s. 171

3- Sefinetu'l-Bihar, c. 2 s. 682

Bu hadise, Hz. Peygamber'in veya hidayet imamı olan Ehl-i beyt'in güzel ahlâkını ele alıp bu konuyu işlemek amacıyla değil, sadece teberrük olsun diye yer verdim. Zira bizzat yüce Allah'ın, Kur'ân-ı Kerim'de güzel ahlâkıyla övdüğü, Şîî ve Sünnî âlimlerce sîret ve güzel ahlâkıyla ilgili birçok eserler yazılmasına rağmen vasıflarının onda birisi kaydedilmeyen bir şahsiyet hakkında bir şeyler yazmaya kalkışmam yersiz olur.

Şair ne de güzel demiş:

İki cihan serveri Muhammed'dir, Muhammed
İnsin, cinnin rehberi Muhammed'dir, Muhammed
Hem Arap, hem acemin seyyididir Muhammed
Kâinatın göz ferî, Muhammed'dir, Muhammed
Cümle enbiyanın hepsinden üstün
Yaratılış ve ahlâkta büsbütün
Yaklaşamaz ona ilim, keremde
Hiçbir resul, nebi bütün âlemde
Muhammed Mustafa bir derya gibi
Bir avuç almıştır ondan her nebi
Mana ve sûrette kâmil eyledi
Rabbi, sonra "Habibimsin" söyledi
Hiçbir güzellikte eşi, benzeri
Yoktur; parçalanmaz hüsnün cevheri
Bizim ilmimizin yettiği şudur:
O bir beşer; ama benzeri yoktur.

2- Usam b. Mustalak-i Şamî'den şöyle nakledilmiştir:

Medine'ye girince, Hüseyin'i (a.s) gördüm; güzel ahlâkı ve yüzü beni şaşırttı. Hasedimden babasına karşı duyduğum nefreti ve düşmanlığı açığa vurmak istedim, yanına vararak, "Sen Ebu Turab'ın (Hz. Ali'nin meşhur lakabı) oğlu musun?"⁽¹⁾ diye sordum. "Evet." deyince, olabildiğince kendisi ve babası hakkında yakışık almayan sözler sarf etmeye başladım; ancak o bana merhamet ve sevgi dolu bakışlarla baktı ve "Taşlanmış şeytandan Allah'a sığınırım. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla." dedi; daha sonra da şu ayetleri okudu:

Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir. Eğer şeytanın fitlemesi seni dürterse, hemen Allah'a sığın. Çünkü O işitendir, bilendir. Takvaya erenler var ya, onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğunda hatırlayıp hemen gerçeği görürler. Dostlarına gelince, şeytanlar onları azgınlığa sürükler, sonra da yakalarını bırakmazlar.⁽²⁾

(Bu ayetlerde yüce Allah'ın elçisini kendisiyle edeplendirdiği üstün ahlâkî erdemlere işaret ediliyor; halkın sergileyebildiği ahlâkla yetinmek, fazlasını beklememek, kötüye kötülükle karşılık vermemek, cahillerden yüz çevirmek, şeytan vesvesesinden Allah'a sığınmak gibi.)

Daha sonra şöyle dedi:

Yavaş ol, işlerini hafif ve kolay tut. Allah'tan benim için de, kendin için de başışlanma dile. Bizden yardım istersen, sana yardım ederiz. İhsan istersen, sana ihsanda bulunuruz. İrşat istersen, seni irşat ederiz!

1- Şamlılar Hz. Ali (a.s) hakkında bu tabiri kullanıyorlardı. Bununla onu küçümsediklerini sanıyorlardı; oysa ona güzel şey yakıştırdıklarının farkında değillerdi. (Müellif)

2- A'râf, 199-202

t.me/caferilikcom

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Usam şöyle diyor: Ben yaptığım hareketten pişman oldum, Hz. Hüseyin de üstün zekâsıyla bunun farkına vardı ve daha sonra Hz. Yusuf'un, kardeşlerini affetmesini konu eden şu ayeti okudu:

Bugün sizi kınamak yok, Allah sizi affetsin! O merhametlilerin en merhametlisidir.⁽¹⁾

Daha sonra bana, "Şamlı mısın?" diye sordu. "Evet." deyince, bir atasözüne atıfta bulunarak,⁽²⁾ kendilerine böylesine sövmenin, Şamlılar arasında Muaviye'den kalma bir uygulama olduğunu vurguladı ve şunları ekledi:

Allah bizi ve seni korusun. Ne istiyorsan çekinmeden söyle, beni sandığın en iyi şekilde bulursun inşaallah.

Usam daha sonra şöyle diyor: "Bunca küstahlık ve sövgüme karşı bana gösterilen bu güzel ahlâktan dolayı yerin dibine batmayı arzu ettim... Yavaşça onun yanından ayrıldım, beni görmemesi için kalabalığa daldım; ama o günden sonra kalbimde o ve babasından daha fazla sevdiğim kimse yoktu."⁽³⁾

el-Keşşaf tefsirinin yazarı, "Bugün sizi kınamak yok." [Yûsuf, 92] ayetini tefsir ederken, Yusuf'un (a.s) güzel ahlâkı hususunda bir rivayet nakletmiştir. Bu rivayete göre kardeşleri Yusuf'u tanıyınca ona şöyle dediler: "Sen bizim sabah akşam seninle birlikte aynı sofraya oturmamızı istiyorsun; ama biz yaptıklarımızdan dolayı utanıyoruz." Yusuf ise onlara şöyle dedi:

Neden utanıyorsunuz? Siz benim izzet ve şeref kazanma vesile oldunuz. Ben Mısır'ın sultanı olmama rağmen,

1- Yûsuf, 92

2- [Atasözünün orijinali şöyledir: "Şinşinetun a'rifuha min Ah-zem." Yani bu, yılanın tanışık olduğum hışırtı sesidir.]

3- Sefinetu'l-Bihar, c. 1, s. 421, hulk maddesi

halk bana ilk zamanki gözle bakıyorlar ve "Yirmi dirheme alınan kulu saltanata eriştiren Allah yücedir!" diyorlar. Ben sizinle şeref elde ettim ve onların gözlerinde büyüdüm; zira onlar benim sizin kardeşiniz olduğumu, köle olmadığımı, İbrahim Halil'in torunlarından olduğumu böylece bilmiş oldular.⁽¹⁾

Yine rivayet edildiği üzere, Hz. Yakup, Yusuf'a kavuşunca şöyle sordu:

Evlâdım, söyle bana, başına neler geldi senin?

Yusuf (a.s) ise, "Babacığım, bana kardeşlerimin değil, Allah'ın ne yaptığını sor." diye cevap verdi.

3- Şeyh Müfid ve diğerleri şöyle naklederler: Medine'de ikinci halifenin soyundan olan birisi sürekli İmam Musa Kâzım'a (a.s) eziyet ediyor ve kötü sözler söylüyordu. İmam'ı gördüğünde, Hz. Ali (a.s) hakkında yakışsız sözler sarf ediyordu. İmam'ın dostları onu öldürmek için izin istediler; ama İmam (a.s) onları engelledi ve "O adam şu anda nerededir?" diye sordu. Adamın Medine etrafında ziraatla uğraştığını söylediler.

İmam (a.s) bineğine binip onu görmeye gitti. İmam bineğiyle onun tarlasına girdi. Adam, İmam'a tarlaya girmemesini ve ekinine zarar vermemesini söyledi. İmam (a.s) o şekilde yanına vardı ve oturdu, gülümseyerek tatlı sohbete koyuldu, tarlasına ne kadar masraf ettiğini sordu. Adam, yüz dinar harcadığını söyleyince, ne kadar kâr umduğunu sordu. Adam gaybı bilmediğini, ama yaklaşık iki yüz dinar kazanmayı umduğunu söyledi. İmam (a.s) ona üç yüz dinar verdi ve "Bunu al, ettiklerin de sana kalsın, Allah ümit ettiğin rızkı sana verecektir." dedi.

1- Sefinetu'l-Bihar, c. 2, s. 682

Adam kalkıp İmamın alnından öptü ve onu affetmesini istedi. İmam (a.s) gülümseyerek ondan ayrıldı. O günden itibaren o adam İmamı Mescitte gördüğünde, "Allah, risaletini nereye koyacağını daha iyi bilmektedir." ayetini okurdu.

Adamın arkadaşları, "Ne oldu sana? Önceleri farklı şeyler söylüyordun?" dediklerinde adam şöyle dedi: "Sözlerimi duydunuz; şimdi de duyunuz." dedi. Daha sonra İmam hakkında dua etmeye başladı. Arkadaşları ona düşmanca tavır almaya başladılar, o da onlara karşı aynı tavrı takındı.

Daha sonra İmam (a.s) ashabına şöyle buyurdu:

Benim yaptığım mı iyidir; yoksa sizin yapmak istediğiniz mi? Ben az parayla onu ıslah ettim ve şerrini def ettim.⁽¹⁾

Güzel Ahlâk Hususunda Birkaç Hikâye

Birinci Öykü

Nakledildiği üzere Malik-i Eşter Kûfe pazarından geçiyordu; üzerinde ham iplikten örülmüş gömlek ve başında sarık vardı. Onu tanımayan birisi alay ederek sertleşmiş kesek fırlattı, Malik karşılık vermedi. Adama kiminle alay ettiğini biliyor musun? diye sordular. Tanımadığını belirtince, onun Malik-i Eşter ve Hz. Ali'nin arkadaşı olduğunu söylediler. Adam korkudan titremeye başladı. Özür dilemek için Malik'i bulmaya koyuldu. Malik'i camide namaz kılarken buldu. Namaz bitince, adam Malik'in ayaklarına kapandı. Malik ne oluyor deyince, "Sana karşı yaptığım küstahlıktan dolayı özür dilerim." dedi. Malik-i Eşter, "Önemli değil, Allah'a andolsun ben camiye sana istiğfar etmek amacıyla geldim."⁽²⁾ dedi.

1- Biharu'l-Envar, c. 45, s. 102, h: 7

2- Biharu'l-Envar, c. 45, s. 102

Bakınız, Malik Hz. Ali'den ne de güzel ahlâk edinmiş. O Hz. Ali'nin cesur, şahsiyetli ve ordu komutanlarından biriydi. O kadar cesurdu ki, İbn Ebi'l-Hadid onun hakkında şöyle diyor: "Her kim, insanlar arasında Hz. Ali dışında Malik kadar cesur birisi yoktur." diye yemin ederse, bence yemini doğrudur. Hayatı Şam ehlini, ölümü ise Irak ehlini bozguna uğratan ve hakkında Hz. Ali'nin, "Ben Resulullah'a nasıl idiysem, Malik de bana öyledir." ve yine ashabına, "Keşke sizin aranızda onun gibi iki kişiye, hatta bir kişiye sahip olsaydım." dediği insan için ne diyeyim?

Malik'in düşman karşısındaki azametini şu şiiri açıkça ortaya koymaktadır:

Eğer Muaviye'ye saldırmazsam ve tecrübeli dev atlar üstünde uzun kılıçlarla savaşmazsam

Cömertlik, şerafet ve misafirperverlikten mahrum kalayım.

Şimşek çakarcasına veya güneş doğarcasına, kızgın demirler gibi onun ordusunun üzerine yağacağım...⁽¹⁾

Bu kadar cesur ve büyüklüğe rağmen kendisine ihanet eden bir pazarcıya karşı gösterdiği böylesine güzel bir ahlâka sahipti. Sanki ona hakaret edilmemiş gibi camiye gidip adam için dua ve istiğfarda bulundu. Dikkat edecek olursan, bu cesaret ve nefsine hâkimiyeti, onun fiziksel cesaretinden daha üstündür. Nitekim Emirü'l-Müminin Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

İnsanların en yiğidi, kendi tutkularına galip gelendir.

1- Sefinetu'l-Bihar, c. 4, s. 383

İkinci Öykü

Merhum Şeyh, Müstedrek'in sonunda âlim ve araştırmacıların sultanı, hekim ve kelâmcıların en üstünü, büyük vezir, kendinden öncekilerin ustası ve kutsî feyze mazhar olan Hâce Nasiruddin Tusî'nin hâl tercemesinde şöyle naklediyor:

Bir gün kendisine bir mektup ulaştı, mektupta kendisine çok ağır hakaretler ve sövgüler vardı, bu cümleden olarak kendisine "it oğlu it" diye sövmüşüler.

Hâce Nasiruddin Tusî hiçbir kötü ifadeye yer vermeden ve güzel ifadeler kullanarak cevapta şöyle yazdı: "Bana it demişsin, bu doğru değildir; zira it dört ayak üzerinde yürümektedir ve tırnakları uzundur, ben ise dik yürüyen ve derisi gözüken biriyim; it gibi tüylerim yok, geniş tırnaklarım var, konuşan ve gülen biriyim, o hâlde köpekte olan özellikler bende yok."

Ona böylesine bir cevap yazdı ve onu derin aşağılık kuyusuna soktu.⁽¹⁾

Hâce Nasiruddin Tusî'nin böylesine güzel ahlâkına şaşmamak gerekir; zira Allâme Hillî onun hakkında şöyle demiştir: "Şeyh aklî ve naklî ilimlerde asrının en üstün insanı idi. İlim, hikmet ve İmamiye Mezhebine göre şer'î hükümler hususunda sayısız kitaplar yazmıştır, gördüğümüz bütün büyüklerden ahlâk hususunda daha üstündü."

Burada şu şiiri zikretmek yerinde olur:

Miskin, karanfilin kokusu ey yâr,

O sümbül zülüften kalmış yadigâr.

1- Sefinetu'l-Bihar c. 2, s. 710

Şeyh Nasiruddin Tusî, bu güzel ahlâkı Ehlibeyt İmamlarından öğrenmiştir. Kamber kendisine söven birine karşılık vermek isterken Hz. Ali'nin (a.s), ona ne dediğini duydunuz mu?:

Yavaş ol, ey Kamber! Bırak, söven rezil olsun; şüphesiz sen sessiz kalmanla rahman olan Allah'ı hoşnut eder, şeytanı gazaplandırmış, düşmanına işkence etmiş olursun. Tane-yi yaran ve insanları yaratan Allah'a andolsun ki, Allah'ı hilim gibi hiçbir şey hoşnut etmez, sessizlik kadar hiçbir şey şeytanı gazaplandırmaz ve karşılık vermemek kadar hiçbir şey ahmağa ağır gelmez.

Dost, düşman herkes Şeyh'i övmüştür. Corci Zeydan "Ada-bu'l-Lügati'l-Arabiyye" kitabında onunla ilgili bölümde şöyle diyor: "Onun dört yüz bini aşkın ciltten oluşan dev bir kütüphanesi vardı. Moğol şehirlerinde, ilim bu Fars aracılığıyla yayıldı. O koyu karanlık gecede bir ay gibi idi."

Şiî âlimlerin hâl tercemelerini yazdığım "Fevaidu'r-Razeviy-ye" adlı eserimde kitaba uygun çerçevede Şeyh hakkında bir takım bilgilere yer verdim. Kitapta şu bilgiler de yer alır:

Şeyh, Kum'a on fersah uzaklıktaki Veşare ehliindedir. Ama Tus'da doğmuştur; mezarı ise, Kazimeyn şehrinde imamların mezarlarının bulunduğu bölgededir. (Allah'ın selâmı orada defnedilenlere olsun.) Mezarının üzerinde [Ashab-ı Kehf'le ilgili olan], "Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmakta idi."⁽¹⁾ ayeti yazılıdır. Şeyh, hicrî 597 yılının cemaziyülevvel ayının 11. günü dünyaya gelmiş, hicrî 672 yılının zilhicce ayının 18'inde pazartesi günü son vakitte vefat etmiştir. Hatta hakkında vefat tarihini içeren şiirler kaleme alınmıştır.

Üçüncü Öykü

Nakledildiği üzere büyük fakihlerin şeyhi, merhum Hacı Şeyh Cafer (Keşfu'l-Gıta adlı eserin sahibi -Allah'ın rızvanı ona olsun) İsfahan'da bir gün namaza başlamadan önce fakirlere yardımında bulundu, ardından namaza durdu. Bir fakir seyyit olaydan haberdar olunca, iki namazın arasında Şeyh'in yanına vararak, "Ceddimin malını bana geri ver." dedi.

Şeyh, "Sen geç geldin, verecek bir şey kalmadı." dedi. Seyyit kızdı ve Şeyh'in sakalına tükürdü. Şeyh mihraptan kalkıp safalar arasında "Şeyhin sakalını seven herkes, bu seyyide yardım etsin." diyerek para toplamaya başladı. Cemaat Şeyhe para yağdırdı, Şeyh toplanan parayı seyyide verdi ve ardından ikinci namazına durdu.

Şeyh'in güzel ahlâkta ne dereceye ulaştığına bir bakın. Şeyh Müslümanların lideri, Hüccetü'l-İslam ve Ehlibeyt fakihlerinden biriydi. Fıkıhta öyle bir dereceye varmıştı ki, "Keşfu'l-Gitâ" adlı eserini yolculukta yazdı. O şöyle diyordu: "Bütün fıkıh kitaplarını yok etseler bile ben [fıkıh ilminin ilk bölümü olan] taharet babından [bu ilmin son bölümü olan] diyat babına kadar bütün bölümleri yeniden yazabilirim." Şeyh'in bütün evlâtları da büyük âlim ve fakihtiler.

Şeyhimiz Sıkatu'l-İslam Nurî onun hakkında şöyle diyor:⁽¹⁾ "Kim Şeyh'in sünnet ve adabı gözetmesi, seherlerde dua, ağlama, Allah karşısındaki tevazusu, nefis muhasebesi ve sürekli kendi kendine, 'Sen önceleri küçük bir Cafer'din, sonra büyük Cafer oldun, sonra Şeyh Cafer, daha sonra Irak Şeyhi, daha sonra da Müslümanların önderi oldun. Yani asla dün ne olduğunu unutma.' sözleri üzerinde düşünecek olursa, onu özelliklerini Hz. Ali'nin Ahnef b. Kays'a açıkladığı kimselerden bulur."

1- Sefinetu'l-Bihar, c. 1, s. 160

Ben derim ki: Burada Hz. Ali'nin (a.s) Cemel Savaşı'ndan sonra kendi ashabının vasıflarını açıkladığı uzun bir hadise işaret ediliyor. Bu hadiste şu ifadeler de yer alır:

Geceleri herkes yattığında, sesler kesildiğinde ve kuşlar yuvasında uyuduğunda onlar kıyamet korkusundan uyuyamazlar, Allah-u Tealâ da şöyle buyurmaktadır: "Onlar uykudayken geceleyin ansızın azabımızın gelişinden emin midirler?" Sabahlara kadar feryat eder, ağlar, tesbih eder, mihrapta gözyaşı döker, inlerler. Gece karanlığında hüngür hüngür ağlayarak ibadet ederler.

Ey Ahnef! Onların, geceleyin ibadet için kalktıklarını görürsün. Sırtları eğilmiş, namazda Kur'ân okurlar, yüksek sesle ağlayarak feryat ederler. Feryat edince boğazlarına kadar ateşte yandıklarını sanırsın. Ağlama seslerini duyunca, boyunlarını zincire vurduklarını sanırsın; gündüzleri yeryüzünde yavaşça ve sabırla yürürler, insanlara hep iyiliği anlatırlar, cahiller konuşunca selâm derler, boş şeylerden kaçınırlar, iftira yerlerinden uzak dururlar, halkın değerlerine dil uzatma konusunda dilsiz olurlar, batıl sözleri işitme hususunda sağır olurlar. Günahlara göz kapayarak gözlerine sürme sürerler ve Daru's-Selâm'ı (cenneti) arzularlar; çünkü ona giren, hüznün ve şüpheden kurtulur.

Burada şanı yüce rahip Kusam'dan nakledilen şu sözleri aktarmak uygun olacaktır: Ravi diyor ki:

Beytü'l-Mukaddes'in kapısı önünde aşktan aklını yitirmiş insan gibi hâli olan bir rahibi gördüm. Ona, "Bana tavsiyede bulun." dedim. Bunun üzerine bana şöyle dedi: "Etrafı yırtıcı hayvanlarla sarılı olan kimse gibi ol. Böyle birisi, dalgın olunca parçalanacağından, onlarla oynayınca sokulacağından sürekli korku içerisinde olur. Birtakım insanlar güvencede iken onun gecesi korku içerisinde geçer, birtakım insanlar sevinçli iken onun gündüzü hüznle dolu olur." Bu sözlerin ardından yola koyuldu. Ona,

"Daha fazla tavsiyede bulun." deyince, "Susuz kimse az suyla yetinir." cevabını verdi.⁽¹⁾

Dördüncü Öykü

Nakledildiği üzere Sahib b. Abbad bir şerbet istedi, bir kölesi ona şerbet getirdi, içmek isteyince dostlarından biri, "Sakın içme, zehirlidir." diye bağırdı. Şerbeti getiren köle de orada durmuştu. Sahib, "Efendi, delilin nedir?" diye sordu. Adam, "Tecrübe et, onu sana verene içir de belli olsun." dedi. Sahip, "Böyle bir iş doğru değildir; ben buna izin veremem." dedi. Adam, "O hâlde onu kuşlardan birine içir." dedi. Sahib, "Hayvanı cezalandırmak da caiz değildir." dedi.

Sonra o kadehi yere boşaltmalarını emretti, o kölesine de bir daha evine girmemesini emretti, ama maaşını kesmedi ve şöyle buyurdu: "Yakini, şüphe üzerine bozmak doğru değildir, birini maaş kesmekle cezalandırmak mertliğe yakışmaz."⁽²⁾

Sahib b. Abbad, Âl-i Buye'nin vezirlerinden soylu ve seçkin bir insandı. Edep, fazilet, kemal ve Arapça ilminde zamanının en üstünü idi.

Nakledildiği üzere imlâ (yazı yazdırma) için oturduğunda, bir sürü insan istifade etmek için etrafına toplanırdı. Altı kâtip onun sözlerini halka ulaştırırdı. Yanındaki lügat kitaplarını taşımak için altmış deve gerekirdi. Seyyid, âlim ve fazıl insanlara çok değer verirdi. Âlimleri telif ve tasnif etmeye teşvik ederdi, onun teşvikleri neticesinde Şeyh Hasan b. Muhammed Kummî, Kum Tarihi'ni yazdı, Şeyh Saduk, Uyunu Ahbari'r-Rıza kitabını yazdı. Sa'lebî ise onun için Yetimetu'd-Dehr kitabını telif etti.

1- Şeyh Behaî, c. 1, s. 99

2- Sefinetu'l-Bihar c. 5, s. 46

Âlim, fakih, seyyid, şair ve erdemli insanlara ihsanda bulunurdu. Her yıl, fakihlere verilmesi için Bağdat'a beş bin dinar gönderirdi. Ramazan ayında öğleden sonra yanına gelen herkesi iftar yemeden gitmesine izin vermezdi. Ramazan geceleri evinde en az bin kişi iftar ederdi. Ramazan ayındaki verdiği sadaka ve ihsanlar, yıl boyunca verdiği sadaka ve ihsanlarla eşitti. Hz. Ali'yi öğen, düşmanlarını yeren birçok şiir söylemiştir. Hicrî 385 yılının sefer ayının 24'ünde Rey şehrine yolculukta vefat etmiştir. Cenazesi İsfahan'a götürülmüş ve kabri şu anda İsfahan'dadır.

Yedinci Menzil

HESAP

Korkunç duraklardan biri de hesap durağıdır. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

İnsanların hesaba çekilecekleri gün yaklaştı. Hâl böyleyken onlar gaflet içinde (onun hakkında düşünmekten ve o konuda hazırlık yapmaktan) yüz çevirdiler.⁽¹⁾

Yine şöyle buyurmuştur:

Rabbinin ve onun elçilerinin emrinden uzaklaşıp azmış nice memleketler vardır ki, biz onları çetin bir hesaba çekmiş ve onları görülmemiş bir azaba çarptırmışızdır, böylece onlar da yaptıklarının karşılığını tatmışlar ve işlerinin sonu tam bir hüsrana olmuştur, Allah onlara şiddetli bir azap hazırlamıştır, ey inanan akıl sahipleri! Allah'tan korkun, Allah size gerçekten bir uyarıcı indirmiştir.⁽²⁾

Bu hususta daha birçok ayet örnek gösterilebilir.

Burada teberrüken birkaç rivayet nakletmek istiyoruz:

1- Şeyh Saduk, Ehlibeyt (a.s) kanalıyla Peygamber efendimizden (s.a.a) şöyle nakletmiştir:

1- Enbiyâ, 1

2- Talâk, 8-10

Kıyamet günü, insan adım atmadan önce dört şeyden hesaba çekilir: Ömrünü nerede geçirdiğinden; gençliğini nerede tükettiğinden; malını nasıl kazandığı ve nerede harcadığından ve biz Ehlibeyt'in sevgisinden.⁽¹⁾

2- Şeyh Tusî, İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet eder:

Kuldan sorulan ilk şey namazdır; o kabul olursa, diğer bütün ameller kabul olur.⁽²⁾

3- Şeyh Saduk şöyle rivayet eder:

Kıyamet günü borç sahibi gelir ve şikâyetinde bulunur. Eğer borçlunun sevapları varsa, borç sahibine verilir, aksi takdirde borç sahibinin günahları ona yüklenir.⁽³⁾

4- Şeyh Kuleynî, İmam Zeynelabidin'den (a.s) şöyle rivayet eder:

Müşrikler için terazi kurulmaz, onları gruplar hâlinde hesapsız cehenneme götürürler. Zira terazi Müslümanlar için kurulur ve amel defterleri onlara verilir.

5- Şeyh Saduk İmam Sadık'tan (a.s) şöyle nakleder:

Kıyamet günü hesap için, dünyada biri fakir, diğeri ise zengin olan cennetlik iki mümin getirilir; fakir şöyle der: "Allah'ım, beni niçin tutuyorsun? Bana adalet veya zulümle davranacağım bir velâyet veya hükümet vermedin. Hakkı farz olan, benim de ödeyeceğim veya ödemeyeceğim bir mal da vermedin. Bana yeteceğini bildiğin rızık verdin."

1- Biharu'l-Envar, c. 7, s. 258, h:1

2- Biharu'l-Envar, c. 7, s. 267 ve Ravzatü'l-Müttakin, c. 2, s. 38

3- Biharu'l-Envar, c. 7, s. 274, h: 46

Yüce Allah da şöyle buyurur: "Mümin kulum doğru söylüyor, bırakın cennete girsin." Geriye o zengin kalır, kırk deveyi doyuracak kadar ter döker, daha sonra o da cennete girer. Fakir ona şöyle der: "Sana ne engel oldu?" Zengin der ki: "Hesabın uzun sürmesi; sürekli birbiri ardınca kusurlarım çıkıyordu, yüce Allah da beni bağışlıyordu, öyle ki rahmeti beni kapsadı ve beni tövbe edenlere kattı." Zengin, "Peki, sen kimsin?" der. Fakir şöyle der: "Ben mahşerde seninle olan o fakirim." Zengin de der ki: "Cennet nimetleri seni değiştirmiş, bu yüzden seni tanıyamadım."⁽¹⁾

6- Şeyh Tusî, İmam Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet eder:

Kıyamet günü Allah (c.c) bizi Şiîlerimizin hesabına müvekkel kılar. Allah'la ilgili olanları Allah'tan bağışlamasını dileriz; bizimle ilgili olanı ise biz bağışlarız.⁽²⁾

Daha sonra İmam (a.s) şu ayeti okudu:

Şüphesiz onların dönüşü sadece bizedir, sonra onların sorguya çekilmesi de sadece bize aittir.⁽³⁾

7- Şeyh Kuleynî, İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet eder:

Yüce Allah, kıyamet gününde kullarını, onlara dünyada verdiği akıl ölçüsünde hesaba çeker.⁽⁴⁾

Öykü

Şeyh-i Şehit, Ahmed b. Ebi'l-Hevarî'den şöyle nakleder:

1- Biharul-Envar, c. 7, s. 259

2- Biharul-Envar, c. 7, s. 265

3- Ğâşiye, 26

4- Biharul-Envar, c. 7, s. 267, h: 32

Sürekli Ebu Süleyman Daranî'yi⁽¹⁾ rüyada görmek istiyordum. Yaklaşık bir yıl sonra onu rüyada görerek, "Ey üstadım! Allah sana ne yaptı?" diye sordum.

Bana şöyle dedi: "Ey Ahmed! Bir devenin üstünden bir süpürge çöpünü aldım, onunla dişlerimi temizleyip temizlemediğimi bilemiyorum, daha sonra yere attım, yaklaşık bir yıldır onun hesabını veriyorum."⁽²⁾

Bu hikâye gerçekten alakası olmayan bir öykü olarak değerlendirilemez; çünkü şu ayet de aynı içeriği taşıyor:

Yavrucuğum, yaptığın iş bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa ve bu bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, yine de Allah onu getirir. Doğrusu Allah en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır.⁽³⁾

Hz. Ali'nin (a.s) de hutbelerinin birinde geçen şu ifadede de aynı gerçek vurgulanmıştır:

Acaba nefisler bir miskal tanesinden bile sorumlu değil midir?!

Muhammed b. Ebu Bekir'e yazdığı bir mektubunda da şöyle buyuruyor:

Ey Allah'ın kulları! Bilin ki, Allah küçük ve büyük amellerinizi de sorgulayacaktır.

1- Ebu Süleyman Daranî Abdurrahman b. Atiye, meşhur bir zahittir. Hicrî 235 yılında Dımışk'ın Darya köyünde vefat etmiştir, kabri orada meşhurdur. Ahmed b. Ebi'l-Havarî onun ashabındandır. (Müellifin notu)

2- Sefinetu'l-Bihar, c. 1, "Hesibe" maddesi, Mühasebet'ün-Nefs (Nefsi Hesaba Çekme) bölümü

3- Lokmân, 16

Yine İbn Abbas'a yazdığı bir mektupta da şöyle buyurmaktadır:

Acaba hesapta, münakaşadan korkmuyor musun?⁽¹⁾

İfadenin orijinalinde geçen "nikaş kelimesi", "nakeşe'ş-şevke-te" yani dikenin çıkardığı ifadesinden alınmıştır. Vücuda batan dikenin bulup çıkarmak nasıl ince ve dikkat gerektiren bir iş ise, kıyamet gününde hesapta da bir o kadar dikkat edilecektir.

Bazı muhakkikler şöyle demişlerdir: "Hesap ve tartı tehlikesinden, sadece dünyada nefsinin şeriat terazisiyle tartanlar; amel, söz ve hayatını inceden inceye muhasebe edenler kurtulabilir." Nitekim bir rivayette de şöyle buyrulmuştur:

Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin, amelleriniz tartılmadan siz kendiniz amellerinizi tartın.⁽²⁾

Bir Başka Öykü

Nakledildiğine göre Tevbe b. Samme adında biri sürekli gece-gündüz nefsinin hesaba çekiyordu, bir gün ömrünü hesapladı; ömründen tam altmış yıl geçiyordu, yani yirmi bir bin beş yüz gün yaşamıştı. Kendi kendine şöyle dedi: "Eyvahlar olsun bana, acaba ben Malik'le tam yirmi bir bin beş yüz günahla mı karşılaşacağım?" Olduğu yerde bayıldı ve daha sonra vefat etti.⁽³⁾

* * *

Rivayet edildiği üzere, Resulullah (s.a.a) bitkisiz bir vadiye indi, ashabına odun toplamalarını emretti, ashab bitkisiz yer-

1- Nehcü'l-Belâğa, 41. Hutbe

2- Biharul-Envar, c. 67, s. 73

3- Sefinetu'l-Bihar, c. 3, s. 107, "Zeb" maddesi

de odun bulunamayacağını söyleyince, Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Herkes bulduğunu getirsin."

Ashap etrafta ne bulduysa getirip üst üste koydular ve böylece bir yığın odun toplanmış oldu.

Bunun üzerine, Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "İşte günahlar da böyle toplanır."⁽¹⁾

Resulullah'ın (s.a.a) maksadı şu idi ki: O bitkisiz vadide dikkatle çalışıldığında düşünülemeyecek kadar odun toplandığı gibi, insan hesaba çekildiğinde de tahmin edilemeyecek kadar günahı ortaya çıkar. Nitekim Tevbe b. Samme de her günü için bir günah farz edince, tam yirmi bir bin beş yüz günah etmişti...

1- Vesail'üş-Şia, c. 11, s. 245, hadis: 3

Sekizinci Menzil

AMEL DEFTERLERİ

Kıyametin korkunç duraklarından biri de amel defterinin verildiği duraktır. Nitekim Allah Tealâ da kıyameti vafederken şöyle buyuruyor:

Defterler açıldığında...⁽¹⁾

Ali b. İbrahim, bu ayetle insanların amel defterlerinin kastedildiğini belirtmiştir. Yine yüce Allah buyuruyor ki:

Kimin kitabı sağından verilirse, kolay bir hesapla hesaba çekilecek ve sevinçli olarak ailesine dönecektir. Kimin de kitabı arkasından verilirse, derhâl yok olmayı isteyecek, aevli ateşe girecek. Zira o, ailesi içinde şırmıştı.⁽²⁾

Tefsirü'l-Ayyâşî'de, İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet edilir:

Kıyamet günü herkese amel defteri verilir ve "Oku!" denir. Daha sonra Allah Tealâ, sanki şimdi yapmış gibi tüm bakış, söz, adım ve benzeri bütün amellerini ona hatırlatır. O da şöyle der: "Eyvahlar bana, bu defter küçük büyük ne varsa saymış, hiçbir şeyi bırakmamıştır."⁽³⁾

1- Tekvîr, 10

2- İnşıkak, 7-13

3- Biharul-Envar, c. 7, s. 314, hadis: 9

İbn Kavleveyh, İmam Sadık'tan (a.s) şöyle nakleder:

Her kim ramazan ayında İmam Hüseyin'i ziyaret edip de seferde ölürse, artık hesaba çekilmez. Ona, "Korkmadan cennete gir." denir.

Allâme Meclisî (r.a), Tuhfe adlı eserde iki muteber senetle İmam Rıza'dan (a.s) şöyle rivayet eder:

Her kim beni uzaktan ziyarete gelirse, kıyamet gününde üç durakta onun yanına gelirim ve o durakların korkusundan onu kurtarırım: İyilere sağından, kötülere ise soldan defterlerinin verildiği yerde, sıratla ve amellerin tartıldığı yerde.⁽¹⁾

Allâme Meclisî'nin "Hakku'l-Yakin" adlı eserinde Hüseyin b. Said'in Züht kitabında İmam Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet ettiği yer alır:

Allah Tealâ mümini hesaba çekmek isteyince, defterini sağ eline verir, kimsenin duymayacağı şekilde kendi aralarında hesap yapar ve şöyle buyurur: "Ey kulum! Falan işi ve falan ameli yapmışsın." O da, "Evet, yaptım Allah'ım!" der. Allah Tealâ da, "Ben de onları bağışladım ve iyiliğe çevirdim." buyurur.

Sonra insanlar şöyle der: "Sübhanellah! Bu kulun bir tek günahı bile yok." Hak Tealâ'nın şu sözünün anlamı da budur işte: "Kimin kitabı sağından verilmişse, kolay bir hesapla hesaba çekilecek ve sevinçli olarak ailesine dönecektir."⁽²⁾

Ravi, "Hangi ailesine?" diye sorunca da şöyle buyurdu:

Eğer mümin olursa, dünyadaki ailesi cennette de onunla olur.

1- Biharu'l-Envar, c. 102, s. 34

2- İnşıkak, 7-8

Daha sonra şöyle buyurdu:

Ama bir kula kötü irade etmişse, onu açıkta ve insanların huzurunda hesaba çeker, ona hüccetini tamamlar ve defteri sol eline verilir. Nitekim Hak Tealâ şöyle buyurmaktadır: "Kimin de kitabı arkasından verilirse, derhâl yok olmayı isteyecek, alevli ateşe girecek; zira o ailesi içinde şımarmıştı."⁽¹⁾

Bu ayet, münafık ve kâfirlerin ellerinin zincire vurulduğuna ve defterlerinin arkadan sol ellerine verileceğine işaret etmektedir. Nitekim bu iki duruma, abdest alırken ellerin yıkanması sırasında okunan şu dualarda da işaret edilmiştir:

Allah'ım! Amel defterimi sağ elime, cennette ebedî kalma belgesini de sol elime ver ve beni kolay hesaba çek. Allah'ım, amel defterimi sol elime ve arka tarafımdan verme ve ellerimi boynuma zincirleme.

Burada bir rivayeti teberraiken nakletmek uygun olur. Seyyit b. Tavus (Allah'ın rızvanı ona olsun) özetle şöyle rivayet eder:

İmam Zeynelabidin (a.s) ramazan ayında köle ve cariyelelerinin yaptığı hataları kaydediyordu. Ramazanın son gecesi ise onları yanına çağırıyor ve hataların kaydedildiği belgeyi çıkararak şöyle buyuruyordu: "Ey falan, falan gün falan hatayı yaptın, hatırlıyor musun? Ben de seni cezalandırmadım." O, "Evet ey Resulullah'ın oğlu! Yaptım." diyordu. Böylece hepsine tek tek soruyor ve onlardan itiraf alıyordu. Daha sonra aralarında durup şöyle buyuruyordu:

"Yüksek sesle hep birden şöyle söyleyin: Ey Ali b. Hüseyin! Sen bizim amellerimizi saydığın ve kaydettiğin gibi Rabbin de senin amellerini saymış kaydetmiştir. Allah nezdinde bir kitap da vardır ki hak üzere konuşur, kü-

çok büyük hiçbir ameli terk etmez. Yaptıklarımızı senin yanında yazılı ve hazır bulduğumuz gibi sen de yaptığın her şeyi onda hazır ve yazılı bulacaksın. O hâlde çok bağışlayan Allah'tan seni affetmesini umduğun gibi, sen de bizi affet. Ey Ali b. Hüseyin, bir hardal tanesi kadar dahi zulmetmeyen adil ve hâkim Allah karşısındaki küçük makamını düşün. O hâlde bizi affet ki, saltanat sahibi Allah da seni affetsin. Çünkü kendisi şöyle buyurmuştur: ...(Günah-kârların işledikleri suçları) Bağışlasınlar, (intikam almaktan) feragat göstereyin. Allah'ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız?"⁽¹⁾

İmam sürekli onlara bunu telkin ediyor ve onlar da söylediğini tekrar ediyorlardı. O sırada aralarında duran İmam ağlıyor, ağıt yakıyordu. Allah'a yönelip şöyle diyordu: "Ey Allah'ım, bize zulmedenleri bağışlamamızı istedin, biz de bağışladık, o hâlde sen de bizi bağışla. Sen bağışlamaya bizden daha lâıyıksın. Bizden, fakiri kapıdan eli boş çevirmememizi istedin; Allah'ım, biz de bir fakir olarak dergâhına geldik, senin ihsanını ümit ediyoruz, o hâlde bizi ümitsiz etme."

Daha sonra köle ve cariyelerine dönüp şöyle diyordu: "Ben sizi affettim, siz de beni affettiniz mi? Size yaptığım kusurları bağışladınız mı? Zira ben kötü ve zalim bir efendiyim, kerim, cömert, adil ve ihsan sahibi bir efendinin kölesiyim."

Köle ve cariyeler de şöyle diyorlardı: "Biz seni affettik ey efendimiz, sen bize kötülük etmedin."

Daha sonra şöyle diyordu: "Benim için Allah'a şöyle dua edin: Allah'ım, o bizi affettiği gibi sen de onu affet, o bizi kölelikten azat ettiği gibi sen de onu ateşten azat et."

Onlar böyle dua edince de İmam şöyle buyururdu: "Allah'ım, ey âlemlerin Rabbi! Ne olur, icabet et." Daha sonra da onlara şöyle diyordu: "Gidiniz, ben sizi affettim, sizi azat ettim: ümit ediyorum ki Allah da beni affetsin ve ateşten kurtarsın."

İmam (a.s), bayram günü de onlara kendilerini insanlardan ihtiyaçsız kılacak kadar ihsanda bulunuyordu. Her yıl ramazanın son gecesi yirmiye yakın köleyi azat ediyor ve şöyle buyuruyordu:

"Allah Tealâ ramazanın her gecesi iftar vakti yetmiş milyon insanı cehennem ateşinden azat etmektedir, ramazanın son gecesi ise ramazan ayı boyunca azat ettiği kadar ateşten azat etmektedir. Ben de Allah'ın, dünyada kölelerimi azat ettiğimi görmesi için onları azat ediyorum ki, o da beni cehennem ateşinden azat etsin."⁽¹⁾

Dokuzuncu Menzil

SIRAT KÖPRÜSÜ

Ahiretin korkunç duraklarından biri de sıratdır. Sırat; cehennem üzerine kurulu bir köprüdür, ondan geçilmeden cennete girilmez. Rivayetlerde yer aldığı üzere kıldan ince, kılıçtan keskin ve ateşten sıcaktır. Halis müminler sıratın yıldırım gibi çok kolay bir şekilde geçerken, bazıları için bu zor olur; ama yine de kurtulurlar. Bazıları ise cehenneme düşerler.

Ahiretteki sırat, dünyadaki doğru yolun örneğidir; dünyadaki doğru yol, hak din, velayet çizgisi ve Resulullah'ın soyundan olan Ehlîbeyt İmamları'na (hepsine Allah'ın selâmı olsun) itaat etmektir. Söz veya davranışlarıyla dünyadaki bu doğru yoldan sapanlar, ahirette de sıratın kayar ve cehenneme düşerler. Fâtiha Suresi'nde söz konusu edilen "sırat-ı mustakîm"le bunların her ikisine işaret edilmiştir.⁽¹⁾

Allâme Meclîsî (r.a) "Hakku'l-Yakin" kitabında Şeyh Saduk'un Akaid kitabından şöyle nakletmektedir:

Bizim inancımıza göre mahşer yolundaki her durak, Allah'ın emir ve yasaklarının ismidir. İnsan bu farzların birinde bir kusur etmişse, o durakta bin yıl bekletilir, ondan söz konusu farzlarla ilgili ilâhî hak talep edilir. Önceden gönderdiği bir salih amel olur veya kendisine ilâhî bir rahmet inerse, ondan kurtulup başka bir durağa geçer.

1- Biharul-Envar, c. 8, s. 64-71

İnsan sürekli duraktan durağa götürülür, hesaba çekilir. Bütün bu duraklardan geçerse, daru'l-beka'ya varır; artık asla ölmeyecek bir hayata kavuşur; mutsuzluğu olmayan saadete erir. Allah'ın haremde peygamberler, hüccetler, doğrular, şefaatçiler ve Allah'ın salih kullarıyla birlikte olur. Ama eğer bir durakta bekletilir ve kusur ettiği farzın hakkı istenirse, onun da bunu telafi edecek salih bir ameli veya kendisine ulaşacak bir rahmet olmazsa, ayağı kayıp cehenneme düşer. Bu durumdan Allah'a sığınırız.

Bütün bu duraklar, sıratın üstündedir. Bu duraklardan biri velâyet durağıdır. Bütün kullar o durakta durdurulur. Emirü'l-Müminin Ali'nin ve ondan sonraki Ehlibeyt İmamları'nın velâyetinden hesaba çekilirler. Eğer inandıysa kurtulup geçer; aksi takdirde cehenneme düşer. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Onları tutuklayın, çünkü onlar sorguya çekilecekler."⁽¹⁾

Durakların en önemlisi ise gözetleme durağıdır: "Çünkü Rabbin (her an) gözetlemedir."⁽²⁾ Yine şöyle buyuruyor: "İzzet ve celâlime andolsun ki, hiçbir zalimin zulmüne göz yummam." Bir durağın adı da rahim (=akraba) durağıdır, bir diğeri emanet, bir diğeri ise namaz durağı; ilâhî farzlardan her birinin adına bir durak vardır; kullar bu duraklarda durdurulup sorguya çekilirler.⁽³⁾

Allâme Meclisî İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet eder: "O gün cehennem getirilir."⁽⁴⁾ ayeti nazil olunca, Hz. Peygambere (s.a.a) bu ayetin manası soruldu. Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu:

1- Saffat, 24

2- Fecr, 14

3- Biharu'l-Envar, c. 7, s. 128-129. Hakku'l-Yakin, s. 536-537

4- Fecr, 23

Cebrail'in bana haber verdiği üzere Allah Tealâ kıyamet günü bütün yaratıkları bir araya toplar. Cehennem yüz bin meleğin çektiği bin dizgin ile güçlük içerisinde getirilir. Cehennem çok büyük bir gürültü ve gazaba sahiptir. Onun nefes çekmesi sonucu öyle bir ses belirir ki, Allah'ın hesap için bekletmesi ve onlara süre tanınması söz konusu olmasaydı, insanların hepsi helak olurdu. Melek ve peygamberler de dâhil herkes, "Allah'ım, beni kurtar, beni kurtar!" diye feryat eder. Sen ey Allah'ın Peygamberi, "Ümmetim! Ümmetim!" diye feryat ederek onlar için dua edersin.

Sonra sıratı cehennemine üzerine koyarlar. Kıldan ince, kılıçtan keskindir, ayrıca üç tartısı vardır; bir tartı emanet ve sıla-i rahim, ikincisi namaz, üçüncüsü ise âlemlerin Rabbinin adaletidir; yani kul hakkıyla ilgili hüküm. İnsanlara sıratı geçmeleri söylenir. İlk durakta sıla-i rahim ve emanet onların önünü keser. Eğer akrabalık haklarını gözetmemiş veya başkalarının malına ihanet etmişse, bulunla ilgili sorumluluktan kurtuluncaya veya cehenneme düşünceye dek orada bekletilir ve geçmesine izin verilmez. Bunlardan geçecek olursa, bu defa önüne namaz çıkar. Eğer buradan da geçerse, ilâhî adalet kul hakkı için insanın yolunu keser. Hak Tealâ'nın, "Şüphesiz ki Rabbin gözetlemektedir."⁽¹⁾ buyruğunda buna işaret edilmiştir. İnsanlar sıratı geçerler, bazıları elleriyle tutunmuş, bazıların ise bir ayağı kaymış diğer bir ayağıyla tutunmuşlardır.

Allah'ın melekleri, "Ey Halîm Allah, fazlınla onları affet, onların sapaşğlam geçmesini sağla." diyerek sürekli onların kurtuluşu için dua ederler. İnsanlar yarasarlar gibi ateşe düşerler. Sıratı geçenler şöyle derler: "Hamt Allah'a mahsustur. Allah'ın nimetiyle salih ameller tamamlanır,

iyilikler çoğalır. Ümidimi kestikten sonra beni senden minnet ve fazlıyla kurtaran Allah'a hamdolsun, şüphesiz ki Allah bağışlayıcı ve kullarının iyi amellerine mükâfat verendir."⁽¹⁾

Hüseyin b. Said Ahvazî, İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet etmektedir:

Adamın biri Ebuzer'in (r.a) yanına gelerek ona koyunlarının doğduğunu müjdeledi. Ebuzer buna karşılık, 'Onların çoğalması beni sevindirmez. Az olup da kifayet eden, çok olup da meşgul edenden daha hayırlıdır. Ben, Peygamber'den (s.a.a) şöyle duydum: "Kıyamet günü sıratın iki tarafında sıla-i rahim ve emanet vardır. Eğer sıla-i rahim yapan ve emanete ihanet etmeyen biri geçerse, o iki taraf onun ateşe düşmesine engel olur."⁽²⁾

Başka bir rivayette şöyle yer almıştır:

Eğer sıla-i rahim etmeyen ve emanete ihanet eden biri geçecek olursa, diğer amelleri ona bir fayda sağlamaz ve sırat onu ateşe atar.

Öykü

Büyük, kâmil, allâme, şanı yüce, sayısız menkıbeler sahibi, Şeyh-i Şehid ve Fahru'l-Muhakkikin'in öğrencisi olan Seyyid Ali b. Seyyid Abdulkerim Niyli en-Necefî, el-Envaru'l-Muzîe kitabında Hz. Ali'nin (a.s) faziletleri bölümünde babasından şu hikâyeyi nakletmektedir:

Niyle köyünde bulunan caminin bir sorumlusu vardı, bir gün evinden dışarı çıkmadı, çağırıldarsa da gelemeyeceğini söy-

1- Biharu'l-Envar, c. 8, s. 65

2- Biharu'l-Envar, c. 22, s. 410

ledi. Sebebini araştırdıklarında her iki taraftan bacaklarının dizlere kadar olan bölümü hariç bütün vücudunun yandığı anlaşıldı. Dert ve acı rahatını elinden almıştı. Sebebini sorduklarında şöyle dedi:

Rüyamda kıyametin koptuğunu, insanların büyük bir zorluk içerisinde olduğunu ve çoğunun ateşe gittiğini gördüm. Ben de cennete gidenler arasındaydım, cennete doğru giderken eni ve boyu uzun olan bir köprüye vardım; üzerinde yürüme-ye koyuldum; yürüdükçe eni azalıyor, uzunluğu artıyordu. Sonunda kılıç gibi keskin yerine geldik. Altında ii simsiyah bir ateşle dolu geniş bir vadi vardı. Vadinin bazı kısımlarında dağ başları gibi yüksek taşlar vardı. İnsanlardan bazısı buradan geçebiliyor, bazısı ise ateşe düşüyordu. Ben de dengesini kaybetmiş birisi gibi nerdeyse aşağı düşecektim.

Tam sonuna geldiğim bir anda dengemi kaybedip ateşe düş-tüm. Kurtulmak için ne kadar ırpındıysam da fayda etmedi; ateş beni içine çekiyordu. Sürekli feryat ediyor, yardım dili-yordum. Aklımı kaybetmiştim... Ali'yi seslemem ilham oldu sanki bana. "Ya Ali b. Ebu Talip!" diye bağırdım. Bir de baktım ki, vadinin kenarında birisi durmuş. Onun Hz. Ali olduğunu anladım. Ona, "Ey efendim, ey müminlerin emîri!" diye sesle-nince, "Elini bana uzat." dedi.

Elimi uzattım, beni ateşten çıkardı ve eliyle ateşi iki bacak kıs-mımdan uzaklaştırdı. Ben dehşet içinde uykudan uyandım. Uyanınca Ali'nin elinin değdiği yerler dışında her yerimin yandığını gördüm.

Yaklaşık üç ay tedavi gördü, bu hikâ-yeyi anlattığı her defasın-da mutlaka ateşi yükseliyordu.

[Sırat Köprüsünden Geçmeyi Kolaylaştıran Ameller]

Bu duraktan kolaylıkla geçmek için sıla-i rahim ve emaneti eda etmek dışında dört önemli ameli zikretmek istiyoruz:

1- Seyyid İbn Tavus, İkbâl adlı kitabında şöyle nakletmektedir: "Her kim recep ayının ilk gecesi akşam namazından sonra yirmi rekât namaz kılar; söyle ki, her rekâtta Fatiha ve İhlâs Suresi'ni okur ve her iki rekâtta sonra selâm verirse, kendisi, ailesi, malı ve evladı koruma altına alınır, kabir azabından emanda kalır ve sıratı hesap sorulmadan şimşek gibi geçer."⁽¹⁾

2- Rivayet edildiği üzere, "Recep ayından altı gün oruç tutan kimse, kıyamet gününde emanda kalanlardan olur ve sıratı hesapsız geçer."⁽²⁾

3- Seyyid b. Tavus şöyle rivayet etmiştir:

Her kim şaban ayının yirmi dokuzuncu gecesi on rekât namaz kılar; söyle ki, her rekâtta bir defa Fâtiha, on defa Tekasür, on defa Felak, on defa Nâs ve on defa da İhlâs Surelerini okursa, Allah ona müçtehitlerin sevabını verir, kefesini iyiliklerle doldurur, hesabını kolay tutar ve sıratı şimşek gibi geçer.

4- Daha önceki bölümlerde de geçtiği gibi, her kim uzaktan gelip İmam Rıza'nın (a.s) kabrini ziyaret ederse, İmam (a.s) kıyamette üç yerde yanına gelir ve onu korkulardan kurtarır. Bunlardan biri de sıratıdır.⁽³⁾

1- İkbâlul-A'mal, 629

2- Sevabul-A'mal, 126

3- Biharul-Envar, c. 99, s. 34

Onuncu Menzil

CEHENNEM AZABI

Bu bölümde cehennem azabının zorluğu (ondan Allah'a sığınırız) hakkında birkaç rivayet, korkanların kıssalarından birkaç kıssa ve müminlerin uyanışına sebep olan Beluher ve Yuzasif gibi örneklerden birkaçını zikredeceğiz.

Hadisler

1- Sahih bir senetle Ebu Basir'den şöyle nakledilmiştir: "İmam Cafer Sadık'a (a.s) "Ey Peygamber'in evladı, kalbim katılaştı, beni ilâhî azaptan korkutacak bir şeyler söyle." dedim. İmam (a.s) bunun üzerine şöyle buyurdu:

Ey Eba Muhammed! Uzak, uzun ve sonsuz olan ahiret hayatına hazırlan. O hayatı düşün ve oraya azık topl. Bir gün Cebrail, Peygamber'in (Allah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) huzuruna geldi, yüzünü ekşitmiş, hüzünlü olduğu yüzünden belliydi. Oysa önceleri hep tebessümlü ve sevinçli bir hâlde gelirdi. Peygamber'in (s.a.a), "Neden bugün kızgın ve hüzünlüsün?" sorması üzerine Cebrail, "Bugün Cehennem ateşine üfleme artık sona erdi." dedi.

Peygamber (s.a.a), "Ey Cebrail! Cehennem ateşine üfleme nedir?" dedi. Cebrail şöyle dedi: "Ey Muhammed! Allah Tealâ'nın emri üzerine cehennem ateşine bin yıl üflediler, böylece beyaz oldu; ardından bin yıl daha üflediler kırmızı oldu; sonra bin yıl daha üflediler, siyah oldu, şu anda siyah ve karanlıktır. Cehennemliklerin içeceğinden

-ki o cehennem kazanlarında kaynayan ve ehline su yerine verilecek olan zinakârların avret mahallinden akan irin ve pisliktir- bir damla dünyadakilerin suyuna dökülecek olursa, bütün insanlar onun kötü kokusundan ölür. Cehennem ehlinin boynuna asılacak olan yetmiş arşın uzunluğundaki zincirin bir halkası dünyanın üzerine düşecek olursa, dünya tamamen erir. Cehennem ehlinin giyeceği gömlekten bir tanesi yer ve gök arasına asılacak olursa, dünya ehli kokusundan helak olur."

Cebrail (a.s) bunları anlatınca, hep birlikte ağlamaya başladılar. Allah Tealâ onlara bir melek göndererek onlara şöyle dedi: "Allah size selâm gönderdi ve azaba sebep olacak günahlardan sizi koruduğunu haber verdi." Ondan sonra Cebrail Peygamber'e hep güler yüzlü ve tebessümlü gelirdi.

İmam Cafer Sadık (a.s) daha sonra şunları ekledi:

O gün ateş ehli cehennem azametini ve ilâhî azabı çok iyi anlar. Cennet ehli de cennetin azametini ve nimetlerini anlar. Cehennem ehli cehenneme girince yetmiş yıl cehennem üst kısmına çıkmaya çalışırlar. Üst kısmına çıkınca, melekler demir güzlerle kafalarına vurarak onları cehennem dibine gönderirler. Derileri değiştirilir ve yeni deriler giydirilir ki, azabı daha çok hissetsinler. Bunlar sana yeter mi ey Ebu Basir?!

Ebu Basir, "Yeter, kâfidir." dedi.⁽¹⁾

2- İmam Cafer Sadık (a.s) Hz. Peygamber efendimizden (s.a.a) şöyle nakletmektedir:

Miraç gecesi göğün birinci katına vardığımda, beni gören her melek, sevindi ve gülümsedi. Ancak çok çirkin görü-

1- Biharul-Envar, c. 8, s. 280

nümlü bir meleğe vardım ki, o ana kadar ondan daha büyük bir melek görmemiştim. Suratından kızgınlığı dışarı fışkırtıyordu. Diğer melekler selâm verdiği ve dua ettiği gibi o da selâm verdi ve dua etti; ama gülmedi, diğer meleklerin sevinci onda yoktu. Cebrail'e, "Bu kimdir? Onu görünce böylesine korktum." diye sordum.

Cebrail şöyle dedi: "Ondan korkmakta haklısın, biz de ondan çok korkuyoruz. Bu, cehennemın bekçisi Malik'tir, o asla gülmez, Allah onu yarattığı günden beri günahkârlara ve Allah'ın düşmanlarına karşı kızgınlığı sürekli artırıyor. Allah (c.c) bu meleğe onlardan intikam almayı emreder. Eğer şimdiye kadar güler yüzle birini karşılamış olsaydı ve yahut bundan böyle görüşeceği biri olsaydı, elbette ki o sen olurdun ve seni görünce güler ve sevinirdi. Ardından ben onu selâmladım, o da cevap verdi ve beni cennetle müjdeledi." -Gök ehlinin ona itaat etmesi ve göklerde sahip olduğu makam itibarıyla- Cebrail'e şöyle dedi: "Malik'e söyle de bana cehennem ateşini göstere." "

Cebrail, "Ey Malik! Muhammed'e cehennem ateşini göster." dedi. Malik, perdeyi kaldırıp cehennem kapılarında birini açtı. Oradan çıkan alevler bir anda her tarafı kapladı, korkuya kapılarak şöyle dedim: "Ey Cebrail! Söyle perdeyi kapatsın." Malik emredince, perde kapandı ve alev kendi yerine döndü.⁽¹⁾

3- Muteber senetle Hz. İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle nakledilmiştir:

Allah Tealâ yarattığı herkes için cennette ve cehennemde bir yer karar kılmıştır. Cehennem ehli cehennem, cennet ehli de cennete yerleşince, bir münadi cennet ehline şöyle seslenir: "Cehenneme bir bakın." Onlar da cehenneme

1- Biharul-Envar, c. 8, s. 291

bakinca, günah işledikleri takdirde gidecekleri yerlerini görürler. Bunun üzerine oldukça sevinir ve rahatlarlar, cennette ölüm olsaydı, böylesine azaptan kurtuldukları için sevinçten ölürlerdiler.

Sonra münadi cehennem ehline seslenerek yukarı bakmalarını söyler, onlar da yukarı bakınca itaat ettikleri takdirde cennette kendilerine ayrılmış olan yerleri ve faydalanacakları nimetleri görürler. Bunlar da cehennemde ölüm olsaydı hüzünden ölürlerdiler. Sonra cehennem ehlinin cennetteki yerlerini iyilere verirler; cennet ehlinin cehennemdeki yerlerini de kötülere verirler. Cennet ehli hakkındaki şu ayetin anlamı budur: "İşte, asıl bunlar vâris olacaklardır. Firdevs'e vâris olan bu kimseler, orada ebedî kalırlar."⁽¹⁾

4- Yine İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet edilir:

Cennet ehli cennete, cehennem ehli de cehenneme girince bir münadi Allah tarafından şöyle seslenir: "Ey cennet ve cehennem ehli, ölüm kendine herhangi bir şekil edinirse onu tanır mısınız?" Onlar, "Hayır." derler. Ölüm siyah ve beyaz koyun şeklinde cennet ve cehennem arasına getirilir. Onlara, "Bu ölümdür." denir.

Allah, onu kesmelerini emreder ve şöyle buyurur: "Ey cennet ehli! Her zaman cennette kalacaksınız, size ölüm yoktur. Ey cehennem ehli! Her zaman cehennemde kalacaksınız ve size ölüm yoktur." Âlemlerin Rabbinin şu buyruğunun anlamı da budur: "Sen onları pişmanlık ve üzüntü günü hakkında uyar; çünkü onlar bir gafletin içine dalmış oldukları hâlde ve henüz iman etmemişken, iş olup bitmiştir."⁽²⁾

1- Biharu'l-Envar, c. 8, s. 287

2- Meryem, 39

Maksat, işte bu gündür ki, Allah cennet ve cehennem ehline yerlerinde kalmalarını, ölmeyeceklerini emreder. Cehennem ehli hasret çeker; bu, onlara hiçbir fayda sağlamaz ve o günde büsbütün ümitsizliğe kapılırlar.⁽¹⁾

5- Hz. Ali'den (a.s) şöyle nakledilir:

Günah ehli için ateş arasında oyuklar açılır; ayakları zincire vurulur, elleri boyunlarına bağlanır; erimiş bakırdan gömlekler giydirilir, onlar için ateşten cübbeler kesilir; son derece yakıcı azap içinde yanarlar. Yüzlerine cehennem kapısı kapatılmıştır, o kapılar asla açılmaz; hiçbir zaman bir esinti olmaz; üzüntüleri asla bitmez; azapları sürekli şiddetlidir; cezaları devamlı yenidir. Ne kaldıkları ev için bir son vardır, ne de kendileri için belirlenmiş bir süre. Malik'e Allah'tan onları öldürmesini istemesi için yalvarırlar. Malik, "Sürekli bu azapta kalacaksınız."⁽²⁾ cevabını verir.⁽³⁾

6- Muteber bir senetle İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle nakledilir:

Cehennemde cehennem ehlinin sakındığı bir kuyu vardır. Orası mütekebbirlerin, inatçıların, Allah'a itaat etmeyen her şeytanın, kıyamete inanmayan zorbalının ve Ehlibeyt düşmanlarının yeridir. Cehennemde en az azap görenler, ateş deryasında yananlardır; ayaklarında ateşten iki ayak kabı vardır, bağları da ateştedir, sıcaklıktan beyni kazan gibi kaynar, kendisi bütün cehennem ehlinde daha çok azap gördüğünü sanır, hâlbuki azabı en hafif olandır.⁽⁴⁾

1- Biharul-Envar, c. 8, s. 345

2- Zuhurf, 77

3- Biharul-Envar, c. 8, s. 292

4- Biharul-Envar, c. 8, s. 295

Korkanların Öyküsü

1- Şeyh Kuleynî, muteber bir senetle İmam Zeynelabidin'den (a.s) şöyle rivayet eder:

Bir adam ailesiyle gemiye bindi. Gemi battı; bir tahta parçasıyla kendini kurtaran ve bir adaya varan bu adamın karısı dışında bütün herkes boğuldu. Adada hiçbir günahahtan sakınmayan fasık bir eşkıya vardı. Kadını görünce, "Sen insan mısın, cin misin?" diye sordu. Kadın, "İnsanım." dedi. Hiç konuşmadan kadına saldırdı ve ona tecavüze yeltendi. Kadının ıstırap içinde titrediğini gördü. Adam, "Neden ıstırap çekiyorsun?" dedi. Kadın göklere işaret ederek Allah'tan korktuğunu ifade etti.

Adam, "Daha önce böyle bir şey yaptın mı?" diye sordu. Kadın, "Hayır, Allah'a andolsun asla zina etmedim." dedi. Adam, "Sen istemediğin, mecbur kılındığın ve ömründe böyle bir şey yapmadığın hâlde Allah'tan böylesine korkuyorsun; oysa benim daha fazla korkmam gerekir."

Hemen kalkıp hiçbir şey söylemeden evine döndü. Yaptıklarından pişmandı; tövbe etmeyi düşünüyordu. Yolda bir rahiple karşılaştı. Onunla arkadaş oldu. Biraz yürüdüktan sonra hava oldukça sıcaklaştı. Rahip gence, "Hava oldukça sıcak, dua et de Allah bize gölge edecek bir bulut göndersin." dedi.

Genç, "Allah katında bir iyiliğim yok, Allah'tan bir şey istemeye beni cesaretlendirecek iyi bir iş yapmamışım." dedi. Rahip, "O hâlde, ben dua edeyim, sen âmin de." dedi.

Böyle yaptıktan sonra başları üzerinde bir bulut belirdi. Bulutun gölgesinde yol gittiler. Uzun bir süre sonra yolları birbirinden ayırdı. Ancak bulut gençle birlikte gitti ve rahip güneşte kaldı.

Rahip, "Ey genç! Sen benden daha iyisin ki senin duan kabul oldu, benimki ise kabul olmadı. Söyle bakayım, ne yaptın da bu keramete layık oldun?" dedi.

Genç yaşadıklarını anlattı. Bunun üzerine rahip ona, "Allah korkusundan günahı terk ettiğin için Allah da senin bütün geçmiş günahlarını bağışlamıştır. Bundan böyle iyi olmaya çalış."⁽¹⁾ dedi.

2- Şeyh Saduk (r.a) şöyle rivayet eder:

Bir gün Muaz b. Cebel ağlayarak Hz. Peygamberin huzuruna vardı ve selâm verdi. Peygamber (s.a.a), selâmının cevabını verdi ve "Ey Muaz, neden ağlıyorsun?" diye sordu. Muaz cevapta dedi ki:

"Ya Resulullah! Kapıda yakışıklı, temiz bir genç durmuş, evlâdını kaybetmiş anne gibi gençliğine ağlıyor ve huzuruna çıkmak istiyor."

Peygamber (s.a.a) genci getirmelerini söyledi. Muaz gidip genci getirdi. Genç, Peygamber'e selâm verdi, Peygamber de cevabını vererek şöyle buyurdu:

— Ey genç, neden ağlıyorsun?

Genç:

— Nasıl ağlamayayım, o kadar günahım var ki, eğer Allah beni bir tanesinden hesaba çekecek olsa, cehenneme götürmesi için yeterlidir. Öyle sanırım ki, Allah beni cezalandıracak ve affetmeyecek.

Hz. Peygamber (s.a.a):

— Yoksa Allah'a şirk mi koştun?

1- Biharul-Envar, c. 67, s. 361, h: 6

Genç:

– Allah'a şirk koşmaktan Allah'a sığınırım.

Peygamber:

– Yoksa haksız yere birini mi öldürdün?

– Hayır.

– Günahların dağlar kadar büyük de olsa, Allah günahlarını bağışlar.

– Günahlarım dağlardan daha büyüktür.

– Allah, yedi kat yer, denizler, ağaçlar ve yeryüzündeki yaratıkları sayısınca da olsa günahlarını affeder.

– Bunlardan daha büyüktür.

– Günahların gökler, yıldızlar arş ve kürsü kadar olsa dahi Allah affeder.

– Bunlardan da büyüktür.

Hz. Peygamber (s.a.a), rahatsız bir şekilde gence baktı ve şöyle dedi:

– Ey genç! Senin günahların mı büyüktür, yoksa Rabbin mi?

Genç adam secdeye kapanarak:

– "Rabbim münezzehdir, hiçbir şey ondan büyük değildir, O her şeyden büyüktür." dedi.

Peygamber (s.a.a):

– Büyük günahları büyük Rabden başka birisi bağışlayabilir mi?

Genç:

– Andolsun Allah'a hayır ya Resulullah, dedi ve ardından sustu.

Peygamber (s.a.a):

– Ey genç! Günahlarından birini söylemeyecek misin?

Genç adam:

– Yedi yıldır mezarları yarıp ölülerin kefenini çalıyordum. Ensardan bir kız öldü; onu gömdüler. Gece olunca, kabri kazıp ölüyü çıkardım ve kefeni alarak ölüyü çıplak bir hâlde bıraktım ve döndüm. Dönerken şeytan beni vesvese ediyor, onu cazibeli göstermeye çalışıyor ve bana vücudunun beyazlığını, bacaklarının güzelliğini görmedin mi? diye fısıldıyordu. Sonunda şeytanın vesveselerine aldanıp geri döndüm ve onunla cinsel ilişkide bulundum. Ardından onu aynı vaziyette bırakıp geri döndüm. Geri dönerken arkamdan birinin bana, "Yazıklar olsun sana! Kıyamet gününün hâkimi karşısında durumun ne olacak? -Ben ve sen onun katında yargılanacağız.- Beni kabrimden çıkardın, kefenimi çaldın ve beni kıyamet günü cenabetli bir şekilde haşredilme zorunda bıraktın. Cehennem ateşinden dolayı eyvahlar olsun sana." diye söylediğini duydum.

Daha sonra genç şöyle devam etti.

"Bu amelimden dolayı cennetin kokusunu bile alacağımı sanmıyorum."

Peygamber (s.a.a) gencin bu sözünü duyunca şöyle buyurdu:

Uzaklaş benden ey fasık, senin ateşinle yanmaktan korkuyorum. Cehenneme ne kadar da yakınsın sen.

Peygamber, genç dışarı çıkıncaya kadar sözlerini tekrarladı. Genç kalkıp gitti. Pazara inip biraz azık aldıktan sonra Medine dağlarından birine çıktı, ibadetle meşgul oldu. Ellerini boynuna zincirleyip şöyle feryat ediyordu:

Ey Allah'ım! Ben senin kulun Behlul'üm; karşında durmuş ellerimi boynuma zincirlemişim. Allah'ım! Sen beni

tanıyorsun, günahlarımı biliyorsun, pişman oldum, Peygamberinin yanına gittim, tövbe ettim; ama o beni kovdu, korkumu artırdı, o hâlde yüce isimlerin ve saltanatının azameti hakkı için, beni ümitsiz etme, ey Allah'ım. Duamı boşuna çıkarma ve beni rahmetinden ümitsiz kılma.

Tam kırk gün, kırk gece bu şekilde dua etti, ağladı, sızladı; öyle ki bütün hayvanlar da onun hâline ağladılar. Kırk günden sonra ellerini semaya kaldırıp şöyle dua etti:

Allah'ım! Eğer günahımı bağışladıysan, Peygamber'ine vahyet ki, ben de bileyim; ama bağışlamadıysan beni cezalandır; beni yakacak bir ateş gönder, beni dünyada bir belâya duçar kıl, beni kıyamet gününün rezaletinden kurtar.

Allah Tealâ onun tövbesini kabul ederek şu ayeti nazil buyurdu:

Yine onlar, çirkin bir iş (zina) yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde, Allah'ı hatırlayarak hemen günahlarının affedilmesini dilerler. Günahları Allah'tan başka kim affedebilir ki? Onlar işledikleri günahlarda, bile bile ısrar etmezler. İşte onların mükâfatı, Allah tarafından affedilmek ve altlarından ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları cennetlerdir. Böyle iyi işler yapanların mükâfatı ne kadar güzeldir!⁽¹⁾

Bu ayet inince, Hz. Peygamber dışarı çıktı. Ayeti tekrarlayıp tebessüm ediyor ve Behlul'ün hâlini soruyordu. Muaz, "Ya Resulullah! Nerede olduğunu duymuşuz." dedi. Peygamber (s.a.a) ashabıyla onun bulunduğu dağa çıktı.

Genç iki taş arasında durmuş, ellerini boynuna zincirlemiş, yüzü güneşten kararmış, göz kirpikleri ağlamaktan dökülmüş, şöyle yalvarıyordu:

1- Âl-i İmrân, 135-136

Ey Allah'ım! Beni ne güzel yarattın. Keşke benim hakkımda ne irade ettiğini bilseydim. Beni ateşte mi yakacaksın, yoksa cennette mi ağırlayacaksın? Allah'ım bana birçok ihlanda bulundun, bana birçok nimet verdin, keşke akibetimin ne olacağını da bilseydim! Acaba beni izzetle cennete mi götüreceksin; yoksa aşağılanmış şekilde cehenneme mi göndereceksin? Allah'ım! Günahım gökler, yer ve kürsüden daha geniş ve arştan daha büyüktür; keşke beni bağışladığını veya kıyamette rezil edeceğini bilebilseydim.

Genç adam bu ve benzeri sözler söyleyerek ağlıyor, başına toprak savuruyor, hayvanlar ve yırtıcılar etrafını almış, kuşlar başı üstünde dizilmişler ve hepsi ağlamakta ona eşlik ediyorlardı.

Hz. Peygamber (s.a.a) onun yanına giderek ellerini boynundan çözdü, mübarek eliyle yüzündeki tozları sildi ve ona şöyle buyurdu: "Ey Behlül! Sana müjdeler olsun, Allah seni cehennemden ateşinden kurtardı." Daha sonra ashabına dönerek şöyle buyurdu:

Siz de (Behlül'ün yaptığı gibi) günahlarınızı affettirmeye ve telâfi etmeye çalışın.

Daha sonra nazil olan ayeti okuyarak onu cennetle müjdeledi.⁽¹⁾

Müellif der ki: Allâme Meclisî, Aynu'l-Hayat adlı eserinde bu rivayet ile ilgili olarak bir açıklama yapmış ve tövbenin de birtakım faktör ve şartları olduğunu belirterek özetle şöyle demiştir:

Evvela insanı tövbeye iten en önemli etken, insanın kendisine karşı günah işlediği Allah'ın azametini, işlediği günahların büyüklüğünü, ayet ve hadislerde yer alan dünevî ve uhrevî kötü sonuçlarını düşünmesidir. Bu düşün-

1- Biharul-Envar c. 6, s. 23-25

ce onun pişman olmasına ve pişmanlık da tövbeden ibaret olan şu üç şeye sebep olur:

- a) Hâlihazırdaki işlediği günahları hemen terk etmek.
- b) Ömrünün sonuna dek yapmış olduğu günahlara artık bir daha dönmeyeceğine dair kesin karar vermek.
- c) Geçmişte işlemiş olduğu günahlardan pişmanlık duymak ve telafisi mümkünse telafi etmeye çalışmak.

Bilmelisin ki tövbe edilen günahlar birkaç kısımdır:

1- Uhrevî ceza dışında başka bir hüküm gerektirmeyen günahlar; erkeklerin ipek elbise giymesi veya altın takması gibi; bu günahın tövbesi pişmanlık duymak ve bir daha o günahı yapmamaktır.

2- Başka bir hükmü gerektiren günahlar; bu da birkaç kısma ayrılmaktadır: Ya Allah hakkıdır ya da kul hakkı.

Eğer Allah hakkı ise, ya malî bir haktır. Örneğin: Köle azat etmesi gereken bir günah işlemiştir. O hâlde, eğer buna gücü varsa, bunu yapmadığı müddetçe sadece pişmanlık duymakla azap ondan kalkmaz ve kesinlikle üzerine farz olan kefareti vermesi gerekir. Veya malî olmayan bir haktır. Örneğin; namaz veya oruçları kazaya kalmıştır. Bu durumda onları kaza etmesi gerekir.

Eğer Allah'ın had tayin ettiği bir iş yapmışsa, örneğin şarap içmiş ve şer'î hâkim nezdinde yaptığı bu iş kesinlik kazanmamışsa, burada tercih hakkına sahiptir. İsterse kendisiyle Allah arasında tövbe eder, isterse de hâkimin yanında itiraf edip kendine had uygulayabilir. Ama konuyu hâkime götürmemesi daha iyidir.

Yok, eğer kul hakkı ise ve de malî bir hak ise, malî sahibine veya vârisine vermesi farzdır. Malî olmayan bir hak ise, örneğin; birini sapıklığa düşürmüşse, onu irşat etmelidir...

Eğer had gerektiren bir şey ise, mesela birine sövmüş ve karşı taraf da bunu biliyorsa, kendisine had uygulanması için hazır olmalıdır. Eğer bilmiyorsa, çoğu âlimler söylemenin gerekli olmadığına hükmetmişler. Hakeza birinin giybetini etmişse, hüküm aynıdır.⁽¹⁾

3- İbn Babeveyh şöyle nakletmektedir:

Resulullah (s.a.a) sıcak bir günde bir ağacın gölgesinde oturmuştu. Birisi gelerek üzerindeki giysileri çıkardı ve sıcak topraklar üzerinde yuvarlanmaya başladı. Bazen karnını, bazen de alnını ateş gibi yanan yere sürüyor ve şöyle diyordu: "Ey nefis, tat; ilâhî azap bundan daha büyüktür."

Hız. Peygamber (s.a.a) de onu seyrediyordu. Adam elbisesini giydikten sonra Resulullah onu yanına çağırdı ve ona "Ey Allah'ın kulu! Hiç kimsenin yapmadığı bir işi yaptığını gördüm, neden böyle yaptın?" diye sordu.

Adam şöyle dedi: "İlâhî korku beni bu işe itti; nefsim bu sıcaklığı tattırdım ki, ilâhî azaba dayanamayacağımı unutmasın."

Bunun üzerine Allah Resülü (s.a.a) şöyle buyurdu: "Allah'tan hakkıyla korkmuşsun, Allah seninle gökteki meleklerle karşı öğündü."

Resulullah (s.a.a) daha sonra ashabına, "Bu adamın yanına gidin, sizin için dua etsin." diye buyurdu.

Ashap, yanına gittiklerinde şöyle dedi: "Allah'ım! Bunların hepsine hidayet ver, bize takvayı ihsan et ve dönüşümüzü cennete doğru kıl."⁽²⁾

1- Aynu'l-Hayat, 189

2- Biharul-Envar, c. 67, s. 387

4- İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle nakledilmiştir:

İsrailoğulları arasında, gençleri kendisine meftun eden zina-kâr bir kadın vardı. Gençlerden bazıları, "Falan abid bile bu kadını görse, yoldan çıkar." dediler.

Kadın bunu duyunca şöyle dedi: "Vallahi onu saptırmadan eve gitmeyeceğim."

Aynı gece o abidin evine gitti ve ona şöyle dedi: "Ey abid! İzin ver de bu gece burada kalayım."

Abid kabul etmedi. Bunun üzerine kadın, "İsrailoğulları'ndan bazı gençler bana tecavüz etmek istiyordu, ben de ellerinden kaçtım. Eğer burada kalmama izin vermezsen, beni yakalayıp tecavüz edecekler." dedi.

Abid bunu duyunca, kapıyı açtı ve onu içeri aldı. Kadın içeri girince soyundu. Abid kadının güzelliğini görünce kendini kaybetti ve elini ona doğru uzattı; ama hemen kendine geleerek elini geri çekti.

Bu sırada ateşin üstünde bir kazan kaynıyordu; abid gidip elini ateşe soktu. Kadın, "Ne yapıyorsun?" diye sordu. Abid, "Yaptığım hatadan dolayı elimi yakıyorum." dedi. Kadın hızla dışarı koştu ve İsrailoğulları'na abidin kendi elini yaktığını haber verdi. Halk gelip yetişinceye dek, abidin elinin hepsi yanmıştı.⁽¹⁾

5- İbn Babeveyh, Ürve b. Zübeyr'den şöyle rivayet eder:

Bir gün ashaptan bir grupla Mescid-i Nebevî'de oturuyorduk. Bedir ve Rızvan biati ehlinin ibadet ve amellerini andık. Ebu Derda şöyle dedi: "Ey cemaat! Size ashap arasında malı en az, ameli en çok ve ibadetteki çabası en fazla olanı haber vere-

---

¹ Biharu'l-Envar, c. 70, s. 387-388

yim mi?" Onlar da, "Kimdir? Söyle." dediklerinde, "Ali b. Ebu Talip'tir." dedi. Bunu deyince herkes ondan yüz çevirdi. En-sardan biri, "Hiç kimsenin kabul etmediği bir söz ettin." dedi. O şöyle dedi: "Ben gördüğüm şeyi söyledim, siz de diğerle-rinden gördüğünüzü söyleyin. Ben bir gece Neccaroğulları hurmalığında Ali'yi (a.s) gördüm. O, dostlarından ayrılmıştı; hurma ağaçlarının arkasına saklanmıştı; hüzünlü ve dertli bir sesle şöyle diyordu:

Allah'ım! Benden helâk edici birçok günah gördün; ama beni cezalandırmadın, sabırlı davrandın. Benden birçok kötülöklere şahit oldun, ama beni rezil etmedin. Allah'ım! Ömrüm günahla geçtiyse ve amel defterim günahla dol-duysa, senin affından başka ümidim kalmadı ve senin rı-zandan başka bir arzum yok.

Sesin geldiği yöne doğru gittim, Ali (a.s) olduğunu anladım. Ağacın arkasına saklandım. Ali (a.s) bir süre namaz kıldı. Na-maz bitince, duaya, ağlamaya ve münacat etmeye koyuldu. Ez cümle şöyle diyordu:

Allah'ım! Af ve rahmetini düşününce, günahlar bana ko-lay geliyor. Korkunç azabını hatırlayınca, günahlarım bana ağır geliyor. Benim unuttuğum, ama senin kaydet-tiğin günahları amel defterimde okuyunca, ne yapaca-ğım? Emrin üzere melekler yakalar, esir alırlar. Aşiretinin kurtaramadığı, kabilesinin feryadına yetişemediği, bütün mahşer ehlinin acıdığı bu esire, eyvahlar olsun.

Daha sonra şunları ekledi:

Vay o ateşten ki ciğerleri, yürekleri yakar! Vay o ateşten ki, beynin derisini yüzer! Ah o ateşten ki, alevleri insanı âdeta yutar!

Uzun süre ağladı ve ondan sonra artık bir ses duymadım. Uyuduğunu zannettim. Namaza kaldırmak için yanına var-

dım. Ne kadar çağırıdıysam da uyanmadı, mübarek bedeni kuru bir ağaç gibi hareketsizdi. Öldüğünü zannedip, "İnna lillah ve inna ileyhi raciûn."⁽¹⁾ ayetini okudum. Sonra evine doğru koşup, gördüklerimi Fatıma'ya anlattım. Bana şöyle dedi:

Ey Ebu Derda! O genelde Allah korkusundan bu şekilde baygınlık geçirir.

Bunun üzerine Fatıma su getirmelerini istedi, suyu yüzüne dökerek Ali'yi uyandırdılar. İmam Ali, "Neden ağlıyorsun ey Ebu Derda?!" dercesine bana baktı. Ben de, "Senin kendine yaptığını gördüğümünden ağlıyorum." dedim.

Ali (a.s) şöyle buyurdu:

Beni hesaba götürdüklerini, sert ve kaba zebanilerin (cehennem memurlarının) beni kuşattığını, beni cebbar olan Allah'a götürdüklerini, dostlarımın beni terk ettiğini, dünya ehlinin bana acıdığını ve Allah katında öylece ayakta durduğumu görünce sen de bana acırsın. Allah her şeyi bilir, O her şeyden haberdardır.

Ebu Derda gördüklerini anlattıktan sonra şunları ekledi: "Valahi böyle bir ibadeti Allah Resulü'nün (s.a.a) ashabından hiçbirinde görmedim."⁽²⁾

6- İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle nakletmektedir:

Peygamber (s.a.a) bir gün camide sabah namazını kılarırken Hârise b. Malik adında bir genci gördü. Uykusuzluktan başı önüne düşüyor, rengi sararmış, bedeni zayıflamış, gözleri çukurlamıştı.

Peygamber, "Ey Hârise, nasıl sabahladın? Nasıl bir hâldesin?" diye sordu.

1- "Hepimiz Allah'ınız ve hepimiz O'na dönücüleriz."

2- Biharu'l-Envar, c. 41, s. 11-12

Hârise, "Yakin üzere sabahladım ya Resulullah!" deyince. Peygamber (s.a.a), "Her iddianın bir alâmeti vardır, yakininin alâmeti nedir?" diye sordu.

Hârise şöyle dedi: "Yakinimin alâmeti şudur ya Resulallah: Sürekli üzülüyor, kederleniyorum, geceleri uyuyamıyorum, dünyadan hoşlanmıyorum, Allah'ın arşının hesap için mahşerde kurulduğunu, tüm kulların haşrolduğunu, onlar arasında olduğumu; cennet ehlinin cennette nimetler içinde yaşadığını, tahtlara oturduğunu, birbirleriyle tanıştığını, konuştuğunu ve cehennem ehlinin ise ateşte azap gördüğünü, yardım dilediğini ve cehennem sesini duyar gibiyim."

Peygamber (s.a.a) gencin bu sözlerini dinledikten sonra ashabına şöyle buyurdu: "Bu, Allah'ın kalbini iman nuruyla aydınlattığı bir kuldür." Daha sonra, "Ey genç! Bu hâl üzere kalmaya çalış." diye buyurdu.

Genç, Hz. Peygamber'e, "Ya Resulullah, dua et de Allah bana şahadeti nasip etsin." dedi.

Peygamber (s.a.a) de dua etti, birkaç gün sonra da onu Cafer b. Ebu Talip ile birlikte cihada gönderdi, dokuz kişiden sonra şehit oldu.⁽¹⁾

Gaflet Uykusundan Uyandıran Örnekler

1- Beluher şöyle diyor:

Adamın birinin peşine bir fil düşmüştü. Adam kaçtıkça fil ardınca koşuyordu. Sonunda filin kendisine yetiştiğini gören adam çaresizlikten bir kuyunun ağzında yetişen dallara tutunarak kuyuya asıldı. Aniden biri siyah, diğeri beyaz olan iki farenin de dalları kökten kemirdiğini gör-

1- Biharul-Envar, c. 70, s. 174

dü. Aşağıya doğru bakınca ayağının hemen altında dört yılanın belirmediğini, kuyunun dibinde ise bir ejderhanın onu yutmak için ağzını açtığını gördü. Ancak tutunduğu ağacın üstünde biraz bal vardı; adam balı yalamaya koyuldu; yılan ve ejderhayı büsbütün unuttu.

Bu kuyu afet, belâ ve musibetlerle dolu dünyadır. İki dal, insanın ömrüdür; iki fare insanın ömrünü tüketen gece ve gündüzdür; dört yılan, dengesiz ve düzensiz olduklarında zehir misali insanın ölümüne sebep olacak dört maddedir ki onlar sevda, safra, balgam ve kandan ibarettirler. Ejderha ise, sürekli insanı bekleyen ölümdür; kendini kapırdığı bal ise dünya lezzetleri, nimetleri ve istekleridir.⁽¹⁾

Müellif der ki: Ölüm ve ölüm sonrası durumlardan gaflet etmek ve dünyanın fani lezzetlerine dalmak için bundan daha iyi bir hikâyeye olamaz. Dolayısıyla üzerinde daha da bir derince düşünmek gerekir.

Rivayette yer aldığına göre, Hz. Ali (a.s) bir gün Basra pazarına indi, ticaretle meşgul olan insanlara baktı, hüngür hüngür ağlamaya başladı ve şöyle dedi:

Ey dünya köleleri! Sizler gündüzleri ticaretle ve yemin içmekle; geceleri ise yataklarınızda yatmakla meşgulsünüz, bu arada da ahiretten gaflet içindesiniz, o hâlde ne zaman ahiret yolculuğuna azık hazırlayacak ve ahiretinizi düşüneneceksiniz?

Şimdi şu şiiri nakletmek yerinde olur:

Ey değerli ömrünü gaflette geçiren,

Neyin var, ne yaptın, amelin nerde?

Bu uzun yolda ahiret azığın nedir?

1- Biharul-Envar, c. 75, s. 399

Beyaz saçların ecelin habercisidir,
İlim ve amelle melek olabilirsin,
Ama himmetsizliğinden hayvan olmaya kadar küçülmüş-
sün,
Cennet hurileriyle arkadaş olursan,
Her yerde bolluk ve sefa görürsün.
Çalış, saadetten mahrum olma,
Bil ki burada kalış fanidir.
Şeyh Nizamî ise şöyle diyor:
Bencillik ve çocukluk sözlerini,
Bırak, o sarhoşluk ve mestliktir.
Yaş otuzu aşınca veya yirmiyi,
Gafiller gibi yaşamak yakışmaz.
Ömrün neşatı kırk yıldır.
Kırkı aşınca baharın biter.
Elliden sonra sağlığın kalmaz.
Gözlerin zor görür, ayakların gevşer.
Altmışa girince oturur kalırsın.
Yetmiş girince işlemez olursun.
Seksen veya doksana gelince,
Dünyada nice zorluklar görmüş olursun.
Yüze girecek olursan,
Hayat şeklinde bir ölümdür bu.

Avcının ceylan avlayan köpeği,
Yaşlanınca ceylana avlanır.
Siyah saçlarına ak düşünce,
Ümitsizlik alameti belirmiş olur.
Kefenlenirken insan duymaz artık,
Sen henüz kulağından pamuğu çıkarmadın mı?
Bir başkası ise şöyle demektedir:
Bu yeşil feleğin âdeti sonucu,
Altmış yıl ömrüm geçti.
Ömrümde her yılın başında,
Geçen lezzetlerin hüznünü taşıdım.
Zamanın geçmesinden şaşırıp kaldım,
Ki bana ne verdiyse geri aldı.
Diz ve pazılarımdan gücüm gitti,
Yüzümün rengi soldu, saçlarım ağardı.
Süreyya ile akdim bozuldu,
Dişlerim tek tek döküldü.
Geriye kalan, asla değişmeyen,
Bir tek günah yüküm ve uzun emel.
Göç zili çaldı bu konakta,
Yoldaşlar koyuldu yeniden yola.
Ah, kıyamette hiç aızığım yok,
Aızığım az, yolum ise çok uzun.
Ağır yük, bir dağ gibi omuzlarımda,

Dağ bile yükümden bezdi, usandı.
Ey ki büyük affının yanında günah,
Bahar selinin önünde bir çöp gibidir.
Fazlın eğer tutmazsa elimden,
İsmetin bırakırsa beni kendi hâlime,
Cehennemden başka yere çıkmaz yolum,
Ateşten kuyulara varır sonum.
Cahil ve mahcup kul benim,
İsyân denizinin dalgıcı benim.
Yaratıcı ve ihsan sahibi sensin,
Eşsiz ve gufranla okşayan sensin!

Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor:

Kırk yaşında olanlar biçilme vakti yetişen ekin gibidirler.
Elli yaşındakiler; önceden ne gönderdiler, geride ne bıraktılar?
Altmış yaşındakiler; hesap için koşunuz. Yetmiş yaşındakiler kendinizi ölü sayın!⁽¹⁾

Rivayetlerde yer aldığı üzere, horoz da ötünce Allah'ı zikretmekte ve insanlara Allah'ı zikretmelerini ve gafletten uyanmalarını öğüt vermektedir:

Şafak vakti seher horozu,
Bilir misin neden ağıt yakar?
Yani sabah aynasına yansdınız,
Ömrünüzden bir gece geçti, habersizsiniz!

1` Sefinetu'l-Bihar, c. 2, s. 257, "Umr" maddesi

Şeyh Camî ne de güzel demiş:
Ey gönül, ne zamana kadar bu geçici sarayda,
Çocuklar gibi toz toprakla oynayacaksın?
Sen özgür kuşun yavrusu idin
Yuvanla bu sarayın dışında idin
Neden o yuvaya yabancı kaldın,
Reziller gibi, bu harabenin kuşu oldun?
Kanat çırp, uç pis diyardan,
Yüksel göklerin en zirvesine.
Mavi sarayda gör cübbeleri,
Âleme nurdan hırka gerenleri.
Herkes bu dünyadan nasibini almış
Menzile varmak için yola koyulmuş.
Halil gibi yakın mülküne er,
"Batanları sevmem!" diye seslen!

2- Yine Beluher, dünya meftunları ve ona kanaanlarla ilgili şöyle bir örnek veriyor:

Bir şehir halkının garip bir âdeti vardı. Onları tanımayan ve onlarla ilgili bilgisi olmayan birini bulup bir yıl boyunca kendilerine padişah yapıyorlardı. Bu durumu bilmeyen yabancı adam da artık sürekli padişah olarak kalacağını sanıyordu. Bir yıl geçince onu çırlıçıplak ve eli boş bir şekilde şehirlerinden atıyorlardı. Böylece asla aklına gelmeyen sayısız belâ ve musibetlere duçar oluyordu. Bu kısa süren padişahlık onun dert ve belâsı kesiliyor ve şu şiirin ifadesi oluyordu:

Ey dünya sevgisi şarabından mest olan,
Dikkatli otur, feleğin çarkı ezmesin seni.
Dünyayla gururlanma, kına gibidir;
İki üç günden fazla kalmaz elde.

O şehir halkı yabancı bir adamı kendilerine padişah edindiler. Bu ferasetli ve akıllı adam, halk arasında yegâne yabancı olduğunu anladı, onlarla ünsiyet edinmedi. Kendi şehir halkından olan ve şehir hakkında birçok şey bilen birini yanına çağırıp, onunla o şehir halkı hakkında istişare etti. Adam kendisine şöyle dedi:

"Bir yıl sonra bu şehir halkı seni kovacak, falan yere sürecektir. Dolayısıyla mümkün olduğu kadar seni gönderecekleri yere yatırım yap. Oraya gidince de rahat bir hayat sürersin."

Padişah da adamın sözüne göre amel etti; bir yıl sonra dışarı atılınca da, orada rahat ve huzur dolu bir hayat yaşadı.⁽¹⁾

Müellif der ki: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

İyi işler yapanlara gelince, onlar da kendileri için hazırlamış olurlar.⁽²⁾

İmam Cafer Sadık (a.s) da şöyle buyurmaktadır:

Salih ameller, hizmetçilerinizin sizlere yaptıkları gibi sahibine yer hazırlamak için ondan önce cennete koşarlar.

Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor:

Ey insanoğlu! Kendi vasin ol, kendinden sonra malına neler yapılmasını istiyorsan onu kendin yap.⁽³⁾

1- Biharu'l-Envar, c. 78, s. 410

2- Rûm, 44

3- Nehcü'l-Belâğa, Kısa Sözlere: 246. Söz

Öyleyse ey benim aziz dostum:

Mezarına huzur belgesi gönder

Senden sonra kimse göndermez, önceden gönder.

Ye, giyin, başıyla ve rahat yaşa,

Neden saklarsın başkası için mal.

Altın ve ihsanı şimdi ver ki senindir,

Senden sonra emrinden çıkıp gitmiştir.

Azığını kendinle götür,

Eş ve çocuklarından merhamet gelmez.

Hayatta kendi kendini düşün ki,

İnsan hırsından ölüyle ilgilenmez.

Gam yemede tırnakların gibi,

Hiç kimse arkanı kaşımaz senin.

Peygamber efendimiz (s.a.a) ise şöyle buyuruyor:

Bilin ki: Herkes önceden gönderdiğinin peşice gider, geride bıraktığından ise pişman olur.

Şeyh Mufid Nişaburî'nin el-Emali adlı eserinden ve Tarih-i Bağdat'tan şöyle nakledilir: Hz. Ali (a.s) bir gece rüyasında Hz. Hızır'ı gördü, ondan nasihat istedi. Hz. Hızır ona avuçlarını gösterdi, avuçlarında yeşil bir yazıyla şöyle bir şiir yazılıydı:

Ölüydün dirildin / ve çok geçmeden öleceksin.

Beka yurdu için kendine bir ev yap. / Fena ve yokluk yurdu için ev yapmayı terk et.⁽¹⁾

1- Sefinetu'l-Bihar, c. 2, s. 610, Hızır maddesi

3- Nakledildiği üzere, oldukça akıllı ve zeki bir padişah vardı, halkına oldukça merhametli davranıyordu, sürekli onların ıslahı için çalışıyor, işlerini görüyordu. Onun doğru ve salih bir veziri vardı, ona idarî işlerinde yardım ediyordu. Padişah sürekli onunla istişarede bulunuyor ve ondan hiçbir şey gizlemiyordu. Vezir âlimlerin, salihlerin ve iyilerin hizmetinde bulunmuş, onlardan birçok doğru söz öğrenmişti, onlara candan bir sevgi besliyordu. Dünyada hiç gözü yoktu, takiyye yaparak her defasında sultana gelince putlara secde ediyor, onları kutsuyordu, padişahı çok sevdiğinden sapıklığına üzülüyordu, bir fırsatını bulup ona nasihat etmek ve doğru yolu göstermek istiyordu.

Herkesin uyuduğu bir gece padişahın emri üzere şehri gezmeye ve son günlerde yağın yağmurdan sonra halkın durumunu görmeye çıktılar. Yol esnasında bir çöplüğe rastladılar. Padişah çöplük tarafından gelen bir ışık gördü, vezirine gidip bakmalarını söyledi.

Attan inip çöplüğe varınca, çöplükte oturan bir derviş gördüler. Derviş eski elbiseler giymiş, çöplükten yaptığı yastığına dayanmış oturuyordu. Önünde şarap dolu bir testi vardı, elinde bir tambur çalıyordu, karşısında ise oldukça çirkin ve kendisi gibi eski elbiseler giymiş bir kadın vardı; derviş şarap isteyince ona şarap veriyor ve tambur çalınca oynuyordu; adam şarap içince ona afiyetler diliyor, padişahlara has övgüler yağırdırıyordu. Adam da karısını övüyor, bütün kadınlardan üstün olduğunu söylüyordu. İki birlikte son derece mutlu ve sevinç dolu bir an yaşıyorlardı.

Padişah ve veziri uzun süre ayakta durup bunları seyrettiler, o pislikler içinde böylesine lezzet ve sevinçle yaşamalarına şaşırıldılar ve oradan ayrıldılar. Padişah, vezirine şöyle dedi:

– Ben ve sen hayatımız boyunca böylesine lezzet ve mutluluk içinde yaşamadık; zannedersen bunlar her gün böylesine mutlu ve sevinçli bir gece geçiriyorlar.

Vezir, fırsatı ganimet bilerek şöyle dedi:

– Korkuyorum ki bu dünyamız, lezzetlerimiz ve saltanatımız da ebedî saltanatı bilenler gözünde bu çöplük gibidir. Bizim sağlam ve gösterişli evlerimiz onların gözünde şu çöplükte kurulan bir mağara gibidir, manevî güzellik ve temizliği anlayanların gözünde şu bedenlerimiz, gördüğümüz bu iki pis ve çirkin insan gibidir. Bizim dünyevî sevinç ve mutluluğumuz karşısında şaşkınlıkları, bizim pislik içinde yaşayan bu iki şahsın lezzet ve sevinci karşısındaki şaşkınlığımız gibidir.

Padişah şöyle dedi:

– Acaba anlattığın bu sıfatlara sahip kimseleri tanıyor musun?

Vezir:

– Evet, dedi.

Padişah:

– Kimlerdir? diye sordu.

Vezir şöyle dedi:

– Onlar ilâhî dine inananlardır, uhrevî saltanat ve lezzetlerine bağlanmışlardır, sürekli uhrevî saadeti ararlar.

Padişah:

– Ahiret mülkü nedir? diye sordu.

Vezir:

– O, şiddet ve cefanın olmadığı lezzet ve nimetler diyarıdır, ihtiyaç ve fakirliğin olmadığı zenginliktir, dedi.

Padişah, ahiret mülkünün bu sıfatlarını duyduktan sonra şöyle dedi:

– Acaba o eve girmenin ve ebedî saadete ermenin yolunu biliyor musun?

Vezir dedi ki:

– Evet, o ev, talep edenler için hazırdır.

Padişah şöyle dedi:

– Neden bana daha önce bunu anlatmadın?

Vezir:

– Senin heybetinden korktum, dedi.

Padişah şöyle dedi:

– Eğer anlattığın bu şey doğruysa, onu kaybetmek doğru değildir; bunun doğruluğunu araştırmalıyız.

Vezir:

– İzin verirsen yakın etmen için sürekli ahiretin sıfatlarını anlatayım, dedi.

Padişah şöyle dedi:

– Sana gece-gündüz bu işi görmeni ve benim de başka işle meşgul olmama engel olmanı istiyorum. Sakın bundan el çekme; bu oldukça ilginç bir şeydir, bundan gaflet etmek doğru olmaz.

Vezirin bu sözlerinden sonra Padişah kurtuluş yoluna girdi ve böylece ebedî saadete erdiler.⁽¹⁾

1- Biharu'l-Envar, c. 75, s. 410-412

Müellif der ki: Burada müminlerin basiretinin artması için bir de Hz. Ali'nin (a.s) hutbesinden birkaç cümle nakletmek istiyorum:

Ey insanlar! Kendisini süsleriyle süsleyen kandırıcı dünyadan sakının, şüphesiz dünya kalpleri kendi batıl şeyleriyle cezp etmiş ve kendi ümitleriyle ümitlendirmiştir. Kendini süsleyerek bir yere oturmuş, kendini istemeye gelenlere bakıyor, bir gelin gibi ortaya çıkmış bütün gözler ona bakmaktadır, nefisler ona vurulmuş, kalpler onu arzulamıştır, o ise bütün eşlerini öldürmüştür.⁽¹⁾

O hâlde, ne geçmişten ibret alacak birisi baki kalmış ve ne de sonra gelenler dünyanın baştakilere yaptığı kötülüklerden dolayı ondan uzak olmuşlardır.⁽²⁾

Hz. Ali (a.s) daha sonra şöyle buyurdu:

Allah evliya ve dostlarından dünyayı aldı, onu düşmanlarına verdi. Resulullah (s.a.a) açlıktan karnına taş bağlıyordu, Musa (a.s) açlıktan çöldeki otları yiyordu, öyle ki çok zayıf ve cılız olduğundan derisinin altından yediği otların yeşilliği gözüküyordu.

Peygamberler dünyayı zaruret halinde o da doyacak kadar aldıkları hâlde bir leşe benzetirlerdi, onlara göre dünya kötü kokan bir leş gibiydi. Onlar, dünyadan sadece ihtiyaç duydukları kadar alırlardı. Leş gibi koktuğu için doyasıya yemezlerdi, ondan doyasıya yiyen ve karnını doyuranlara şaşırırlardı.

1- Hz. İmam Cafer Sadık'tan şöyle rivayet edilir: "Dünya, İsa'ya mavi gözlü bir kadın şeklinde tecelli etti. İsa (a.s), 'Kaç koca et-tin?' diye sordu. 'Çok.' dedi, 'Hepsini boşadın mı?' diye sordu. 'Hayır, hepsini öldürdüm.' dedi. İsa (a.s) dedi ki: Eyvahlar olsun kalan kocalarına ki geçmiş kocalarından ibret almazlar!" (Müellif)

2- Sefinetu'l-Bihar, c. 1, s. 166, Dünya maddesi

Ey kardeşler! Allah'a andolsun ki, bu dünya kendi hayrını düşünenler için leşten daha kötüdür ve ölüden daha murdardır, tabakhanede çalışanlar oranın kötü kokusunu anlamazlar, orada oturur rahatsız olmazlar. Ancak onların yanına gelenler ve oradan geçenler rahatsız olurlar.

Yine Hz. Ali'den (a.s) şöyle nakledilir:

Dünya ehlinin dünyaya meyletmesi ve onun için kavga etmeleri seni şaşırtmasın, onlar havlayan köpekler veya av peşinde koşan yırtıcı hayvanlar gibidir, bazıları bazılarına havlar durur, güçlü olanlar güçsüzü yer, çok olan azı bitirir.⁽¹⁾

Hakim Senaî, bu sözü alıp şiire dökerek şöyle demiştir:

Bu dünya bir murdar gibidir,
Binlerce akbaba konar üstüne.
Bu ona vurur pençe,
O buna vurur gaga.
Sonunda hepsi de bırakır gider,
Hepsinden geriye kalır bu murdar.
Ey Senaî ölüm sesi geldi,
O cihanda kendine bir yer tut.
Sakın sakın seni kendine benzetmesin,
Bir avuç şeytan görmüş hırsız.

Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor:

Allah'a andolsun ki, sizin bu dünyanız benim gözümde

1- Nehcü'l-Belâğa, 31. Mektup; Sefinetu'l-Bihar, c. 1, s. 467

cüzamlı birinin elinde duran etsiz domuz kemiğinden daha değersizdir.⁽¹⁾

Bu, dünyayı aşığılamanın son derecesidir. Zira her şeyin kemiği değersizdir, bu kemik; domuzun, özellikle de cüzamlı birinin elinde olursa...

4- Bir ömür Allah'ın nimetlerinden istifade eden, ama imtihan anında nimetlerine küfredip hakikî nimet sahibinden yüz çeviren ve Allah'tan başkasına koşan kimseler için vereceğimiz bu örneği, Merhum Şeyh Behaî, "Keşkül" adlı eserinde zikretmiş ve şiire dökmüştür, biz sadece şiiri nakletmekle yeteniyoruz:

Abidin biri Lübnan dağlarına yerleşti,
Ashab-ı Kehf gibi mağarayı ev edindi.
Kalbini haktan başkasından yıkadı,
İzzet hazinesini uzlette buldu.
Gündüzleri oruçla geçirirdi,
Akşam yemeğine bir ekmek gelirdi.
Yarısını akşam, yarısını sahur,
Kanaatten kalbinde vardı, yüz sevinç.
Böylece yaşayıp gidiyordu,
Dağdan asla çöle inmiyordu,
Tasadüfen bir gece gelmedi ekmek.
O zahit açlıktan inledi durdu,
Akşam ve yatsı namazını kıldı.

1- Nehcü'l-Belâğa, Kısa sözler: 228. Söz

Kalbi vesvese içinde akşamı düşündü.

O kadar ıstırap vardı ki onda,

Ne ibadet etti abid, ne de uyudu.

Sabah olunca abid,

Rızık için dağlardan indi aşağı.

O dağın yakınında bir köy vardı,

Köyün ehli hep kâfir ve sahtekâr.

Abid gelip bir kâfirin kapısında durdu,

Kâfir ona bir iki arpa ekmeği verdi.

Abid ekmeği aldı ve teşekkür etti,

Yiyecek bulduğundan rahat etti.

Yeniden yerine dönmek istedi,

Arpa ekmeğiyle iftar etmek istedi.

Kâfirin uyuz bir köpeği gördü onu,

Açlıktan bir deri bir kemik kalmıştı.

Yanında pergelle bir çizgi çizsen,

Onu ekmek görür ölüdü sevinçten.

Yanında "haber" diye bir laf etsen,

"Hubz" (ekmek) sanır dönerdi deliye.

Köpek, abidin arkasından koku aldı,

Ardından gitti, elbisesinden tuttu.

O, iki ekmekten birini ona verdi,

Yola düştü, ondan kurtulmak için.

Köpek yedi ekmeği düştü peşine,

Ta yeniden eziyet etmek istedi.
Abid o ekmeği de verdi ona,
Azabından kurtulsun diye.
Köpek, kâfirin o ekmeğini de yedi,
Yeniden düştü peşine.
Gölge gibi peşinden koştu,
Hırılayarak elbisesini yırttı.
Abid dedi bunları görünce,
Ben senin gibi hayâsız köpek görmedim.
Sahibin iki ekmekten başka bir şey vermedi,
İkisini de sen yedin ey kötü hayvan.
Ardımdan gelmenin manası nedir?
Elbisemi parçaladın, sebebi nedir?
Köpek, dile geldi ki ey kemal sahibi,
Hayâsız ben değilim, gözüne sür.
Ben daha küçükken,
Bu yaşlı kâfirin elinde kaldım.
Koyununa çobanlık ettim,
Evine bekçilik ettim.
Lütfundan bazen ekmek verir,
Bazen bir avuç kemik atar.
Bazen unuttur bir şey vermez,
Açlıktan kıvranır dururum.
Uzun bir süre geçer aradan,

Ne ekmekten haber gelir, ne de kemikten.
Bazen de bu yaşlı kâfir,
Ne kendine, ne de bana ekmek bulur.
Dergâhında büyüdüğüm için,
Başkasının dergâhına yönelmedim.
Bu yaşlı kâfirin kapısında işim,
Bazen şükrederim, bazen sabır.
Senin ki bir gece gelmedi ekmeğin,
Sabır duvarın yıkıldı.
Rezzak'ın kapısından yüz çevirdin,
Kâfirin kapısına koştu.
Dostun ekmeğini bıraktın,
Düşmanıyla barıştın.
Gel de buna insafınla hükmet,
Ben mi hayâsızım, yoksa sen?
Abid bu sözden yere yıkıldı,
Göğsüne vurdu bayıldı.
Ey Behaî'nin nefsinin köpeği öğren,
O kâfirin köpeğinden kanaat öğren.
Eğer sabırdan bir kapı açılmazsa yüzüne,
Kâfirlerin uyuz köpeğinden daha aşağılıksın.⁽¹⁾

* * *

1- Keşkül, Şeyh Behaî, c. 1, s. 227

Sa'dî Şirazî de bu makamda ne güzel diyor:

Kâinatın en yücesi zahirde insandır, en alçağı ise köpek.

Akıllıların da ittifak ettiği gibi, hakkı bilen köpek, nankör insandan daha iyidir:

Köpek asla unutmaz lokmayı,

Bin defa onu taşlasan da.

Bir ömür aşağılığı okşasan,

En küçük bir şeyden sana savaşır.

* * *

Burada kalpleri nurlu, gözleri aydın kılan bir rivayeti de nakletmek istiyorum:

Nakledildiği üzere İmam Cafer Sadık'ın (a.s) bir kölesi vardı. İmam (a.s) bineğine binip camiye gittiğinde o köle de onunla birlikte giderdi. İmam (a.s) inip camiye girince köle, o dönünceye kadar merkebe bakardı.

Bu köle kapıda İmam'ın merkebinin yanında beklerken, Horasanlı birkaç yolcu onu gördü. İçlerinden biri şöyle dedi: "Ey köle! Ne olur efendine söyle de senin yerine ben onun kölesi olayım. Buna karşılık tüm malımı sana veririm, benim çok da malım var; sen git o malları al, ben burada kalayım."

Köle, sormak için İmam'ın yanına vardı ve şöyle dedi: "Fedan olayım, yıllardır sana hizmet ettiğimi biliyorsun; Allah bana bir hayır gönderirse, siz onu engeller misiniz?"

İmam (a.s) şöyle buyurdu:

"Onu ben kendi yanımdan sana veririm, başkasından izin vermem."

Köle de Horasanlı adamın hikâyesini ona anlattı.

İmam (a.s) şöyle buyurdu:

Eğer bize hizmette isteksiz olmuş isen ve o şahıs bize hizmet etmek istiyorsa, onu kabul eder ve seni göndeririz.

Köle dönüp gitmek isteyince, İmam Sadık (a.s) onu çağırıp şöyle buyurdu:

Uzun yıllardır hizmet ettiğin için sana bir nasihat etmek istiyorum, o zaman istediğini yapabilirsin. O nasihat şudur: Kıyamet günü Resulullah Allah'ın nuruna sarılır, Ali Resulullah'a, diğer İmamlar Ali'ye, Şiîler de bize sarılır. Böylece bizim girdiğimiz yere girerler.

Köle bunu duyunca şöyle dedi: "Ben size hizmet edeceğim, yanınızda kalacağım ve ahireti dünyaya tercih ediyorum."

Daha sonra Horasanlının yanına gitti, Horasanlı ona şöyle dedi: "Ey köle, farklı bir yüzle döndün. Giderken böyle değildin, ne oldu?"

Köle ona İmamın sözlerini nakletti ve onu İmamın yanına götürdü. İmam (a.s) onun dostluğunu kabul etti ve köleye de bin dinar vermelerini emretti.

* * *

Ben de Hazret'e şöyle arz ediyorum:

Ey efendim! Ben de kendimi tanıdığımdan beri kapından ayrılmadım. Etim ve derim senin nimetlerinle gelişti. Ömrümün sonunda elimden tutmanı, kapından kovmamı ümit ediyorum.

Ben zillet ve ihtiyaç içinde şöyle yalvarıyorum: Sizin inayet ve korumanızdan (himayenizden) nasıl uzaklaşırım? Size olan ilgim şeref kaynağıdır. Ey İmam! Başkasının kapısına gidecek olursam, artık yaşamayayım.

5- Cehaletin aşağılığı, ilim ve sanata teşvik babında da bir örnek nakletmek istiyorum: Ebu'l-Kasım Ragıp İsfahanî, Zeria adlı kitabında şöyle naklediyor:

Hekim ve bilgin bir adam, güzel evi ve padişahlara yakışır halıları olan birinin yanına vardı. Ev sahibi, cahil biriydi; ilim ve faziletten yoksundu. Hekim bunu anlayınca, adamın yüzüne tükürdü, adam kızarak şöyle dedi: "Ey hekim! Yaptığın bu cehalet nedir?"

Hekim şöyle dedi: "Bu cehalet değil, hikmettir. Tükürüğü en düşük yere tükürürler, ben senin evinde senden daha düşük yer görmedim, dolayısıyla yüzüne tükürdüm."

Bilgin adam ona cehaletin aşağılığını anlatmak istemişti; cehalet çirkinliği güzel eve sahip olmak ve pahalı elbiseler giymekle gizletilemez. Elbette ilmin fazileti, amelle birlikte olduğu takdirdedir, bu ikisi birlikte olursa fazilet sayılır. Ne de güzel demişler:

Ezel göklerine yükselmek için,
 İlim ve amelden iyi merdiven yoktur.
 İlim Allah'ın kapısına götürür,
 Mülk mal ve makama değil.
 İlmi olmayan sapıktır,
 Eli ahiretten uzaktır.
 İlimsiz amel, çorak yere ekmektir,
 Amelsiz ilim, canlı mezara gömülmehtir.
 Allah'ın hüccetidir boyunlara,
 İlim okumak ve amel etmek.
 Bildiğinle hemen amel et,

Amelden sonra ilim öğren.
Amelde ilme yetişmezsen,
Üstün âlim olursun, başka bir şey değil.
İlim çöplüğe inmez,
Ezeli, yaratıkla uyuşmaz.
Bu kandırıcı beyhudelerden,
Gözler açarır ve sözler devadır.
Bil ki en iyi ilim,
Hiçbir şey bilmediğini bilmektir.

Hz. İsa (a.s) şöyle buyuruyor:

İnsanların en kötüsü ilmi malum, ameli ise meçhul olan kişidir.

Hekim Senaî ne güzel buyurmuş:

Heva ve hevesini tanrı edinmişsin,
Tanrularınla Tanrıyı incitmişsin.
Yolu bırakmışsın, sapkın oluşun bundan,
İzzeti unutmuşsun, zilletin bundan.
İlim seni senden almazsa,
Cehalet o ilimden yüz kat daha iyidir.
Şeytandır, âlim değil o,
Dediğini duyduğun, yaptığını duymadığın.
Âlem gafildir ve sen gafil,
Uyuyanı uyuyan uyandırır mı?

Nasıl meleği davet edersin,
 Köpeği kapıdan, maskeyi yüzden düşürmedikçe.
 Bağ-bahçe, öküz-eşek olan yer köydür
 Yanılma, bunlar olan yer değildir gönül...

* * *

Bu kitabı insanların en hayırlısı olan Peygamber efendimizin (s.a.a) torunu İmam Hasan Mücteba'nın (a.s) doğum günü, hicrî 1347 yılının ramazan ayının on beşinde bitirdim. Kitap bu mübarek ayda bittiği için iki dua ile sonlandırmak daha uygun olacaktır:

1- Şeyh Müfid, "el-Müknia" adlı eserinde, makamı yüce ve güvenilir ravi Ali b. Mehziyar aracılığıyla İmam Muhammed Cevad'dan (a.s) ramazan ayının bütün gece ve gündüzlerinde sürekli şu duanın okunmasının müstehap olduğunu rivayet eder:

Ya zellezî kane gable kull-i şey', summe halega kule şey', summe yebga ve yefna kullu şey'. Ya zel-lezî leyse kemislihi şey'un ve ya zellezî leyse fi's-semavati'l-ula vela fi'l-erazîne's-sufila vela fevgahunne vela tehtehunne vela beynehunne ilâhun yu'bedu ğayruh. Leke'l-hamdu hamden la yegva ala ihsâihi illa ente, fesalli ala Muhammedin ve Âl-i Muhammedin salaten la yegva ala ihsâiha illa ent.⁽¹⁾

1- [Anlamı: Ey her şeyden önce olan, sonra her şeyi yaratan, sonra kendisi baki kalan ve O'nun dışındaki her şey fani olan! Ey benzeri olmayan! Ey yüce göklerde veya düşük yerlerde, ne onların üstünde, ne altında, ne de ortasında; kendisinden başkasına ibadet edilmeyen! Senden başka kimsenin saymaya güç yetiremeyeceği övgü sana lâ-yıktır. Muhammed ve Ehlibeyt'ine senden başka kimsenin saymaya güç yetiremeyeceği salât-u selâmı gönder.]

2- Şeyh Kuleynî ve başkalarının naklettiğine göre İmam Cafer Sadık (a.s), gaybet döneminde, yani İmam Mehdi'nin gaybete çekilmesiyle Şiîlerin imtihan edildiği günlerde okunması için şu duayı Zürare'ye öğretti:

Allahumme arrifnî nefsek. Fe inneke in lem tu-arrifnî nefseke lem a'rif nebiyyek. Allahumme arrifnî Resûlek. Fe inneke in lem tuarrifnî Resûleke lem a'rif hucctek. Allahumme arrifnî hucctek. Fe inneke in lem tuarrifnî huccteke zaleltu an dinî.⁽¹⁾

Bil ki: Âlimlerin yazdığına göre İmam Mehdi'nin (a.s) gaybet döneminde inananların görevlerinden biri de, İmam Mehdi (a.s) için çokça dua etmek ve sadaka vermektir. Allah'ı övüp Peygamber'e (s.a.a) ve Ehlibeyt'ine (üzerlerine selâm olsun) salâvat getirdikten sonra sürekli okunması tavsiye edilen dualardan biri de şudur:

Allahumme kun li-veliyike'l-Hucct-ibni'l-Hasan, salâvatuke aleyhi ve ala abaih, fi hazihî's-saeti ve fî kulli sae, veliyyen ve hâfizen ve gâiden ve nâsiren ve delîlen ve eyna hetta tuskinehu arzeke tev'a ve tumettiehu fîha tavîla.⁽²⁾

* * *

1- [Anlamı: Allah'ım! Bana nefsinî (kendini) tanı; bana nefsinî tanıtmazsan, Peygamber'ini tanıyamam. Allah'ım! Bana Resul'ünü tanı; bana Resul'ünü tanıtmazsan, Hücct'ini tanıyamam. Allah'ım! Bana Hücctini tanı; bana Hücct'ini tanıtmazsan, dinimden saparım.]

2- [Anlamı: Allah'ım! Bu saatte ve bütün saatlerde (şimdi ve her zaman için) Veli'n, Hücct'in İbnü'l-Hasan'a (Hasan Askerî'nin oğluna) -salât ve rahmetin onun ve babalarının üzerine olsun- veli, koruyucu, öncü, yardımcı, kılavuz ve gözcü ol; böylece onu itaat edildiği hâlde yeryüzünde sakin (hâkim) kıl ve uzun bir müddet onu orada faydalandır.]

Bu kitabı Allah'ın naçiz kulu Abbas Kummî 1347 (hk.) yılında ilâhî feyizler dergâhı olan İmam Rıza'nın (a.s) mübarek haremindedir bitirdi. Hamt başta da, sonda da Allah'a mahsustur. Salât-u selâm Muhammed'e ve Ehlibeyti'ne olsun.